

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ'NE YAPILAN DIŞ YARDIMLAR
(1877-1922)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
AYŞE KABADAYI
1741060025

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi MUHAMMED YAZICI

TEMMUZ-2020
MUĞLA

**T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ'NE YAPILAN DIŞ YARDIMLAR
(1877-1922)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AYŞE KABADAYI
1741060025**

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi MUHAMMED YAZICI

TEMMUZ-2020

MUĞLA

YEMİN

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne Yapılan Dış Yardımlar (1877-1922)" adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

**YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU**

YAZARIN

Soyadı: Kabadayı

Referans No:

Adı: Ayşe

10357605

TEZİN ADI: Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne Yapılan Dış Yardımlar (1877-1922)"

Y. Dil: Foreign Aid to the Hilâl-i Ahmer Society (1877-1922)

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

(x)

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Fakülte:

Enstitü: Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar:

Tarih:

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayımlayan:

Basım

Yeri:

Basım

Tarihi:

ISBN:

**TEZ
YÖNETİCİSİNİN**

Muhammed YAZICI

Dr. Öğr. Üyesi

TEZİN YAZILDIĞI DİL: Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI:119

TEZİN KONUSU (KONULARI):

- 1.Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin geçirdiği tarihsel süreç.
- 2.Yurt dışından gönderilmiş olan sağlık heyetleri.
3. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne yapılan dış yardımların içerikleri.

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER

1. Hilâl-i Ahmer,
2. Dış Yardımlar
- 3.Osmanlı Devleti

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

1. Hilâl-i Ahmer
2. Foreign aid made
3. Ottoman Empire

1-Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum ()

2-Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir ()

3-Kaynak gösterilmek şartıyla tezin tamamının fotokopisi alınabilir.(X)

Tarih : 17/08/2020

HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ'NE YAPILAN DIŞ YARDIMLAR (1877-1922)

ÖZET

Savaş yaralı ve mağdurlarına yardımcı olmak adına kurulmuş olan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Osmanlı'dan günümüze ulaşmış olan sayılı kurumlardan biri olup, doğal afetlerde de halkın ihtiyaç duyduğu maddi, tıbbi ve sosyal desteği sağlamaya çalışmıştır. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti faaliyetlerinin devamını sağlayabilmek için, yurt içi ve yurt dışında şubeler ve merkezler açarak yardım toplama yoluna gitmiştir. Bu tez çalışması, 1877-1922 yılları arasında cemiyete yurt dışından gönderilmiş olan her türden yardımı ele almıştır.

Anahtar Kelimeler: Hilâl-i Ahmer, Dış Yardımlar, Osmanlı Devleti

ABSTRACT

The Hilal-i Ahmer Society, which was established to help the wounded and victims of war, is one of the most significant institutions that reached the present day from the Ottoman Empire. Although it was established to help for the wounded people, the society also did its best about financial, moral, medical and social support in any kind of difficult situation. In order to ensure the continuity of all the needs and anything that they needed for the society, Hilal_i Ahmer has opened branches for any kind of support from abroad and domestic. And this article is about all kinds of aid which sent to society from abroad between 1877-1922.

KeyWord: The Hilâl-i Ahmer, Foreignaids, Ottoman Empire

ÖNSÖZ

Günümüzdeki en eski sivil toplum kuruluşlarından biri olan Kızılay, ilk olarak 11 Haziran 1868 tarihinde, Mecruhin-i Asâkir-i Osmaniye'ye Muâvenet ve Yardım Cemiyeti adı ile kurulmuştur. Her ne kadar Kızılhaç Komitesi'nin üyeliği gereği, savaş yaralı ve mağdurlarına yardım etmek maksadıyla kurulmuş olsa da zaman içerisinde görev ve sorumlukları hızla genişlemiş, zor zamanlarda insanlığın hizmetinde olan bir kurum haline gelmiştir. Yüklenmiş olduğu bu sorumlulukları yerine getirilebilmek için kendisinde maddi ve insani birçok desteğe ihtiyaç duymuştur. Özellikle Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu savaş dönemlerinde, yurt içinden yapılan yardımlar kadar yurt dışından gelen yardımlar da bu hizmetlerin sürdürülmesinde büyük bir öneme sahip olmuştur.

Bu çalışmada, cemiyete dış devletlerden yapılmış olan yardımlar ele alınmış olup, konunun sınırlandırılması adına, 1877-1922 yılları ele alınmıştır. Bu tarihler arasında gönderilmiş olan yardımlar, maddi, sağlık personeli ve tıbbi malzeme ile eşya ve diğer malzeme yardımları başlıkları altında incelenmiştir.

Konunun geniş bir çerçevede incelenmesi adına, kapsamlı bir literatür taraması yapılmış, Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve Türk Kızılay Arşiv Belgeleri incelenmiştir.

Çalışma iki bölüm olarak tasarlanmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde, Kızılhaç Komitesi ve Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin kuruluş aşamaları ele alınmış, cemiyetin kurumsal bir kimlik kazanmasına, açtığı şubelere, merkez ve Murahhaslıklara değinilmiştir. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bünyesinde görev alan yabancı yardım heyetlerine ve bu kişilere verilmiş olan madalyalara yer verilmiştir.

İkinci bölümünde ise, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde gerçekleşen, 1877-1878 Osmanlı-Rus, 1897 Osmanlı-Yunan, 1911-1912 Trablusgarp, 1912-1913 Balkan Harpleri ile 1914-1918, I. Dünya Savaşı ve 1919-1922 yılları arasında yaşanan, Milli Mücadele Döneminde yurt dışından gönderilmiş olan yardımlar, tarih sıralaması dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Son olarak da bana inanarak bu şansı tanıyan, tez çalışmamın her aşamasında değerli vakitlerini ayıran tecrübeleriyle bana yol gösteren, danışman hocam, Dr.Öğr.Üyesi Muhammed Yazıcı'ya ve hiçbir zaman sorularımı yanıtsız bırakmayan

Doç.Dr.Erdoğan Keleş'e bana göstermiş oldukları ilgi ve sabırdan dolayı sonsuz teşekkür ederim.

Ayrıca tezime başladığım ilk günden itibaren, elinden gelen her türlü yardımı esirgemeyen tüm aileme arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Ayşe KABADAYI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	III
EKLER.....	VII
FOTOĞRAFLAR.....	VIII
TABLolar	IX
KISALTMALAR	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİNİN YURT DIŞINDAKİ ŞUBELERİ VE GELEN YARDIM HEYETLERİ

1.1.Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Yurt Dışı Şube, Murahhaslıkları ve Merkezleri...	8
1.1.2. Yurt Dışında Açılan Şubeler.....	..9
1.1.3.Bosna-Hersek Hilâl-i Ahmer Cemiyeti	10
1.2.Yurt Dışında Açılan Murahhaslıklar.....	10
1.2.1.Almanya ve Avusturya Murahhaslığı.....	11
1.3.Yurt Dışında Açılan Merkezler.....	12
1.3.1.Sofya Merkezi.....	12
1.4.Müslüman Devletlerden Gelen Yardım Heyetleri.....	12
1.4.1.Hind Hilâl-i Ahmer Heyeti.....	12
1.4.2.Mısır Hilâl-i Ahmer Heyeti.....	13
1.4.3.Romanya Hilâl-i Ahmer Heyeti.....	13
1.5. Gayrimüslim Devletlerden Gelen yardım heyetleri.....	14
1.5.1. İngiliz Salîb-i Ahmer Heyeti.....	14
1.5.2. Alman Salîb-i Ahmer Heyeti.....	15
1.5.3. Avusturya ve Macaristan Salîb-i Ahmer Heyeti	15
1.5.4. Romanya Salîb-i Ahmer Heyeti.....	16

1.5.5. Belçika Salîb-i Ahmer Heyeti.....	16
1.5.6. İsveç Salîb-i Ahmer Heyeti.....	16
1.5.7. Amerikan Salîb-i AhmerHeyeti.....	16
1.5.8. Rusya Salîb-i Ahmer Heyeti.....	17
1.5.9. Hollanda (Flemenk) Salîb-i Ahmer Heyeti.....	17
1.5.10. Fransa Salîb-i Ahmer Heyeti.....	18
1.6. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin 1877-1922 Yılları Arasında Yabancılara Vermiş Olduğu Nişan ve Madalyalar.....	18

İKİNCİ BÖLÜM

HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİNE YAPILAN DIŞ YARDIMLAR

2.1. Osmanlı-Rus Harbi ve Hilâl-i Ahmer Cemiyeti	19
2.1.1. Maddi Yardımlar.....	22
2.1.2. Sağlık Personeli ve Tıbbi Malzeme Yardımları.....	24
2.1.3. Eşya ve Diğer Yardımlar.....	26
2.2. Osmanlı-Yunan Savaşı ve Hilâl-i Ahmer Cemiyeti.....	26
2.2.1. Maddi Yardımlar.....	28
2.2.2. Sağlık Personeli ve Tıbbi Malzeme Yardımları	29
2.2.3. Eşya ve Diğer Yardımlar.....	30
2.3 Trablusgarp Savaşı ve Hilâl-i Ahmer Cemiyeti.....	31
2.3.1. Maddi Yardımlar.....	33
2.3.2. Sağlık Personeli ve Tıbbi Malzeme Yardımları.....	36
2.4. Balkan Savaşları ve Hilâl-i Ahmer Cemiyeti.....	40
2.4.1. Maddi Yardımlar.....	43
2.4.2. Sağlık Personeli ve Tıbbi Malzeme Yardımları.....	46
2.4.3. Eşya ve Diğer Yardımlar.....	53

2.5. I.Dünya Savaşı ve Hilâl-i Ahmer Cemiyeti.....	53
2.5.1. Maddi Yardımlar.....	56
2.5.2.Sağlık Personeli ve Tıbbi Malzeme Yardımları.....	69
2.5.3. Eşya ve Diğer Yardımlar.....	74
2.6. Milli Mücadele Döneminde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti.....	75
2.6.1.Maddi Yardımlar.....	76
2.6.2. Sağlık Personeli ve Tıbbi Malzeme Yardımları.....	81
2.6.3. Eşya ve Diğer Yardımlar.....	82
SONUÇ.....	85
KAYNAKÇA.....	86
EKLER.....	93
ÖZGEÇMİŞ	

EKLER

- Ek 1:** Osmanlı-Rus Harbi Sırasında Macarlar Tarafından, Yaralı Osmanlı Askerleri İçin Gönderilen Bez ve Mensucatı Muhtevi İçeriği Bulunan 15 Sandığın Hilâl-i Ahmer'e Teslimi Hakkında.....93
- Ek 2:** Birinin Masrafları Londra Hilâl-i Ahmeri ve Üçünün Masrafları Sör Ernest Kosil Tarafından Karşılanmak Üzere İngiliz Salîb- i Ahmer Cemiyeti Tarafından Gönderilen 4 Seyyar Hastane Hakkında.....94
- Ek 3:** Sofya Şehbenderliği Tarafından, Bulgaristan'da Yaşayan Müslümanlar Tarafından Gönderilmiş Olan, Para ve Altın Akçenin Makbuzu.....95
- Ek 4:** Bulgaristan Ahali İslamiyesi Tarafından Hilâl-i Ahmer İanesi Olarak Sefaret-İ Seniyyeye Verilmiş Olan 15.510 Leva İle 27 Kuruş Napolyon, 2 Çeyrek Lirayı Osmanive 189 Kuruş, 30 Adet Ziyinet Altını Sefarethane Aracığı ile Gönderildiğini Gösterir Belge.....96
- Ek 5:** Alman Madam Maizez Tarafından Hilâl-i Ahmer'e Aşhanede Kullanılmak Ve Yoksullara Yemek Dağıtılması Maksadıyla Göndermiş Olduğı 30.000 Marklık Yardım97
- Ek 6:** Tezde Yer Alan Para Birimleri.....98

FOTOĞRAFLAR

- Fotoğraf 1:** Hilâl-i Ahmer Kadırga Hastanesi'nde Beş Ay Çalışan, Dört Tatar Hemşire'nin Ülkelerine Uğurlanırken Çekilen Fotoğrafları.....17
- Fotoğraf 2:** Alman Doktorlar Tarafından Poliklinik Olarak Kullanılan Okul ve Türk Ordusuna Ait Çadırlar.....38
- Fotoğraf 3:** Mecrun-i Asakiriye İane Cemiyet-i Osmaniyye Madalyası, Madalya'nın Doktor Dikson'a1295 Yılında Verilmiş Olan Nizam-I Kurdeleli Hilâl-i Ahmer Madalyasıdır.....99
- Fotoğraf 4:** Hilâl-i Ahmer Çayhanelerinden, Günümüze Kalan Bir Çaydanlık.....100
- Fotoğraf 5:** Sıtma Tedavisi İçin Kullanılan Kinin İlacı.....101
- Fotoğraf 6:** Yurt dışından Gelmiş Olan Bir Tıbbi Malzeme Kutusu. Ankara, Kızılay Müzesi.....101

TABLÖLÄR

Tablo 1: Osmanlı-Rus Harbinde Gelen Nakti Yardımlar.....	24
Tablo 2: Trablusgarp Savaşı Sırasında Gelen Nakti Yardımlar.....	36
Tablo 3: Balkan Savaşı Sırasında Gelen Nakti Yardımlar.....	46
Tablo 4: I.Dünya Savaşı Sırasında Gelen Nakti Yardımlar.....	68
Tablo 5: Milli Mücadele Döneminde Gelen Nakti Yardımlar.....	81
Tablo 6: Danzink Şehrinden, 1915-1916 Yılları Arasında Gönderilmiş Olan Yardımların Bir Kısmı.....	102
Tablo 7: Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne Yardımda Bulunan Rusçuk Osmanlı Musevi Gençlerinin İsimleri.....	102
Tablo 8: Amerikan Salîb-i Ahmeri'nden Gönderilen ve Türk Kızılay'ı Tarafından İhtiyaç Olunan Malzemelerin Seçilerek Bildirilmesi İstenen ve Malzeme Listesi.....	103
Tablo 9: 1921 Yılında Bounes Aires'den Yardım Gönderen Kişilerden Bir Kısmının Listesi.....	105
Tablo 10: Amerikan Kızıllaç'ından 1921 Yılında Satın Alınan Malzemelerin Listesi.....	106
Tablo 11: 1877-1922 Yılları Arasında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne Yardımda Bulunan Kişilere Verilen Nişan ve Madalyaların Listesi.....	111

KISALTMALAR

Kisaltmalar	Açıklama
a.g.e	Adı geçen eser
a.g.m	Adı geçen makale
a.g.t	Adı geçen Tez
Bkz	Bakınız
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
BEO	Bab-1 Ali Evrak Odası
C.	Cilt
Çev	Çeviren
DH.İD	Dâhiliye, İdaresi
DH.EUM	DâhiliyeEmniye-i Umumiye
DH.H	Dahîliye Nezareti Hukuk
DH.İD.UM	Dahîliye Nezareti İdare-i Umumiyye
DH.EUM.SSM	Dâhiliye Seyrüsefer Kalem-i
DH.KMS	Dahîliye Nezareti Kalem-i Mahsus
DH.MB.HPS	DâhiliyeMabeyn-i Hümayun Evrakı Hapishaneler Müdüriyeti
DH.SFR	Dâhiliye Sefareti
DH.SYS	Dahîliye Nezareti Siyasi
Ed.	Editör
Dr.	Doktor
Haz.	Hazırlayan
HR.İD	Hariciye İdaresi
HR.SFR	Hariciye Nezareti Sofya Sefareti
HR.SYS(04)	Hariciye Nezareti Siyasi Sofya sefareti
HR.SYS(03)	Hariciye Londra Sefareti
HR.TH	Hariciye Nezaret, Tahrirat
HR.TO	Hariciye Nezareti Tercüme Odası

İ.DUİT	İdare-i Dosya Usulü
K.A	Kızılay Arşivi
MV	Meclis-i Vükela Mazbataları
S.	Sayfa
ss.	Sayfa sayısı
Yay.	Yayınları
Y.A.HUS	Yıldız, Hususi Maruzatı
Y.MTV	Yıldız, Mütenevvi
Y.PRK.BŞK	Yıldız, Başkitabet Dairesi Maruzatı
Y.PRK.EŞA	Yıldız, Elçilik, Şehbenderlik, Ateşelik, Militerlik
Y.PRK.HR	Yıldız, Hariciye Nezareti, Maruzatı
Y.PRK.MYD	Yıldız Yaveran ve Maiyyet-i Seniyye Erkan-ı Harbiye Dairesi
Y PRK.PT	Posta Telgraf Nezareti

GİRİŞ

Savaş, hiç şüphesiz bir ülke halkının yaşayabileceği en kötü olaylardan biridir. Bu süreçte birçok can ve mal kaybı yaşanmakta, yaralanan birçok savaş mağduru da hayatlarının geri kalanını sakat ve muhtaç olarak yaşamak zorunda kalmaktadır. Bu zorlu süreç zarfında özellikle cephede yaralananlara yardımcı olmak adına 19.yy sonlarına doğru Kızılhaç Cemiyeti kurulmuştur. Uluslararası insani yardım kuruluşu olan bu kurum, “*Savaşta yardım ve barış için insaniyet*” sloganıyla hareket etmiş, ilk temelleri ise 1863 yılında, Cenevre’de atılmıştır.¹ Henry Dunant’ın, “*Solferino Hatırası*” adlı kitabıyla tüm dünya liderlerine çağrıda bulunması üzerine, Cenevre Halk İdaresi Başkanı Gustava Moynier, savaş yaralılarına yardım derneği kurulması amacıyla bir toplantı düzenleneceğini duyurmuştur. Cenevre’de düzenlenecek olan bu toplantıya Henry Dunant, General G.H. Dufour, Gustave Moynier, Dr. Th. Maunoir ve Dr. Louis Appia önderlik etmiş böylece (Salib-i Ahmer) Kızılhaç Komitesi’nin temelleri atılmıştır. Alınan kararların tüm dünya devletlerince uygulanabilir hale gelebilmesi için, konferansa katılamayan ülkelere bir yıllık süre tanınmıştır. Kongrede uyulması gereken temel hedefler arasında; savaş anında ve sonrasında tüm yaralıların ulus ayrımı yapılmaksızın bakılması, uluslararası yardım derneklerinin kurulması ayrıca sahra hastanelerinin, sağlık personelinin, gönüllü yardımcıların ve yaralıların saldırmazlık ilkesi içinde kalmaları kararlaştırılmıştır. Ayrıca bir sembol belirlenmesi gündeme gelmiş İsviçre Bayrağı’nın tersi olan, beyaz zemin üzerine, kırmızı haçın olması kararlaştırılmıştır.²

Cenevrede yapılan bu toplantı sonucunda 22 Ağustos 1864 tarihinde Cenevre Sözleşmesi,³ resmi olarak kabul edilerek imzalanmış böylece Kızılhaç Cemiyeti resmen kurulmuştur. Yeni kurulmuş olan bu cemiyet yalnızca savaş yaralılarıyla ilgilenmemiş kolera, çiçek, verem gibi salgın hastalıklarla da mücadele etmiştir.⁴

¹ Fulya Köksoy, “Uluslararası Kızılhaç Komitesi’nin Faaliyetleri Ekseninde İnsani Diplomasi”, *Batman Üniversitesi, Bilim Dergisi*, Cild:7, S.1/1, Batman 2017, s.105.

² Seçil Karal Akgün ve Murat Uluğtekin, *Hilâl-i Ahmer’den Kızılay’a 1, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002*, s.8-11.

³ Maddeleri için Bkz, Mesut Çapa, “*Kızılay Hilâl-i Ahmer Cemiyeti (1914-1925)*”, Türk Kızılay Derneği Yay, Ankara 2010, s.208-210.

⁴ Ahmet Zeki İzgöer ve Tuğ, Ramazan, *Padişah’ın Himayesinde Osmanlı Kızılay Cemiyeti (1911-1913)*, Türk Kızılay Yayınları, Ankara 2013, s.19.

Cenevre sözleşmesini imzalayan devletler kendi ülkelere dönmez dönmezken Kızılhaçlarını kurmuş, bir yandan da cemiyetlerinin gelirlerini arttırmak için çalışmalara başlamışlardır.⁵

Cenevre’de yapılan Uluslararası Salib-i Ahmer Konferansı görüşmelerine başta katılmamış olan, Osmanlı Devleti, 5 Temmuz 1865’de bu Sözleşmeyi imzalayarak Kızılhaç birliğine katılmıştır. Sözleşmenin imzalanmasının ardından 1867 yılında Fransa’da yapılacak olan ilk Kızılhaç toplantısına Osmanlı Devleti’ni temsilen Dr. Abdullah Bey⁶ gönderilmiştir. Orada kurulmuş olan Kızılhaç Sergisine de katılarak, cemiyeti daha yakından tanıma fırsatı bulmuştur.⁷ Cenevre Sözleşmesi’nin gereği olarak Osmanlı Devleti’nde Kızılhaç benzeri bir cemiyetin kurulmasını gündeme getirmiştir.⁸ Kızılhaç üyeliğinin nedenli önemli olduğunun farkında olan Dr. Abdullah Bey, tüm ısrarlarına rağmen hükümet yetkililerine cemiyetin kurulması fikrini bir türlü kabul ettirememiştir. Bunun üzerine, kendisiyle aynı fikirde olan yakın arkadaşlarıyla birlikte 1867 yılında cemiyetin kurulması için ilk girişimleri başlatmıştır. Abdullah Bey, Kızılhaç Cemiyeti ile birçok kez yazışmalarda yapmış, yapılması gerekenler hakkında ayrıntılı görüşmelerde bulunmuştur.⁹ Mekteb-i Tıbbiye Nazırı Marko Paşa, Kıbrımlı Dr. Aziz Bey, Abdullah Bey, bazı aydın ve hayırseverlerin de desteğiyle, 11 Haziran 1868’de “*Mecruhun-i Asâkir-i Osmaniye’ye Muavenet Cemiyeti*” adıyla Osmanlı Devletindeki ilk kuruluşu girişimi

⁵ Akgün ve Uluğtekin, *a.g.e.*, s.9-13. Birçok Kızılhaç Cemiyeti gelirleri arttırmak için Rusya’da, tren biletlerinden hisseler alınmış, Sırbistan da ise piyangolar düzenlemiştir. Bu etkinliklere cömert kişilerin bağışları da eklenince, çok büyük meblağlara ulaşmıştır. Özellikle Almanya, yardım toplama konusunda birçok ilke imza atmış, yıllık düzenli yardım vermeyi üstlenen her köye bir felaket yaşanması halinde derhal yardım edileceği sözü verilmiş, bu sözle birlikte bağış yapmayan köy kalmamıştır. Almanya da elde etmiş olduğu bu bağışlarla, Kızılhaç’ı bünyesinde sağlık personeli yetiştirmiş, aynı zaman da birçok tıbbi malzeme de temin etmiştir.

⁶ Dr. Abdullah Bey; 1800 yılında Kral Eduvard Hammerschimdt ismi ile Viyana’da doğmuştur. Mineroloji, Jeoloji, Fosil bilimi konularında eğitim almıştır. 1848’de Macaristan’da başlayan Ulusçu eylemler sırasında Osmanlı Devleti’ne sığınmış, “Abdullah” adını alarak Mektebi Tıbbiye’de çeşitli görevlerde Osmanlı Devleti’ne hizmet etmiştir. Cenevre Sözleşmesi imzalanırken bu anlaşmanın Osmanlı Devleti tarafından imzalanmasını çok arzu etmiştir. Ayrıntı için Bkz, Sefa Saygılı, *Türk Kızılhaç’ının Kurucusu Dr. Abdullah Bey*, Türk Kızılhaç Yayınları, Ankara 2010, 14-17.

⁷ Akgün ve Uluğtekin, *a.g.e.*, s.9-13.

⁸ Zuhal Özaydın, *Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Salnâmesi*, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Deontoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1987, s.33.

⁹ Doktor Abdullah Bey, cemiyetin kuruluş aşamasında Kızılhaç yetkilileri ile 8 Şubat 1868, 20 Haziran 1868 ve son olarak 10 Mayıs 1869 tarihlerinde yapmış olduğu yazışmaların, ayrıntıları için Bkz, Saygılı, *a.g.e.*, s.69-81.

gerçekleştirilmiş, başkanlığına da Marko Paşa getirilmiştir.¹⁰ Başlangıçta sadece 22 kurucuüyesi olan cemiyete, daha sonra 43 hekimin de katılmasıyla, üye sayısı 65'e yükselmiştir.¹¹ Yapılan ilk toplantıda cemiyetin geçici idari kadrosunda, BaşkanMarko Paşa, Başkan vekili Dr. Mangeri, Umumî Kâtib Dr. Abdullah Bey, Kâtip yardımcısı Dr. Lionidgi ve Veznedar Charles Curtis görev almışlardır.¹² 1869 yılına gelindiğincecemiyetinkuruluş aşaması tamamlandıktan sonra, ilk nizamnamesi oluşturularak hükümetin onayına sunulmuştur.Bab-ı Âliyenin kurulmuş olan bu cemiyete karşı çıkararak sivillerin askeri işlere karışmasının doğru olmadığını belirtilerek nizamnameyi onaylanmamıştır. Yapılan tüm bu hazırlıklar boşa gitmiş, cemiyet daha faaliyete geçmeden dağılmak zorunda kalmıştır.¹³1875 yılında çıkan Sırbistan-Karadağ Savaşı sırasında yaşayanlar cemiyetin kurulmasının nedenleri gerekli olduğunun anlaşılmasını sağlamıştır. Savaş sırasında Sırp, Romanya ve Rus ordularına, Salib-i Ahmer (Kızılhaç) Cemiyetleri tarafından insani ve tıbbi birçok yardımda bulunulmuş, ne yazık ki Osmanlı Devleti'nin Kızılhaç üyesi olarak kurulmuş bir cemiyeti bulunmadığı için bu yardımlardan mahrum kalmıştır. Cenevre Uluslararası Kızılhaç Komitesi Başkanı Gustave Moynier, Osmanlı Devleti'nin bu yardımlardan yararlanabilmesi için Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane¹⁴ üyelerinden Dr. Dikron Peştamalciyan Efendi'ye mektup yazarak cemiyetin yeniden kurulması tavsiyesinde bulunmuştur.¹⁵ Bunun üzerine yaklaşan Osmanlı-Rus Harbi ile cemiyetin, kuruluş çalışmalarına yeniden başlanmıştır.¹⁶

¹⁰ Levent Düzcü ve Cemal Sezer, *Doktor Besim Ömer ve Dokuzuncu Washington Konferansı*, Kızılay Yayınları, Ankara 2016, s.10.Mecruhun-i Asâkir-i Osmaniye'ye Muavenet Cemiyeti 1868 yılında ilk kurulmaya başlandığı vakit, dönemin padişahı Sultan Abdülaziz ve annesi Pertevnihal Valide sultan, tarafından desteklenmiştir. Fakat o dönemde batılılaşma konusundaki çekincelerin bulunması ve Müslüman olmayan bir ülke ile iş birliği yapılması, bazı çevreler tarafından önemli bir sorun olarak görülmüştür. Bkz., Akgün, Uluğtekin, *a.g.e*, s.15-21.

¹¹ Özaydın, *a.g.t*, s.35, Akgün ve Uluğtekin, *a.g.e*, s.15.

¹² Saygılı, *a.g.e*, s.10

¹³ Özaydın, *a.g.t*, s.39.

¹⁴ Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane, Kırım Savaşı sırasında İstanbul'da bulunan ve İngiliz ordusunda çalışan Dr.Pincoffs tarafından 15 Şubat 1854 yılında Sultan Abdülmecit'in emriyle İstanbul'da kurulmuştur. Açılan bu yeni fakültede eğitim dili Fransızca'dır. Kurum aynı zamanda Fransızca bir gazetede çıkartmaktadır. Ayrıntı için bkz., Feza Güner, Nuran Yıldırım "Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane'nin Mektebi Tıbbiye-i Şahane'ye Getirdiği Eleştiriler", *Osmanlı Bilim Araştırmaları*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Yayınları, C. III,S.1, İstanbul 2001s.21.

¹⁵ Mektub'un içeriği şu şekilde'dir; "İş bu tamim ile "Mecruhine İmdat ve Muavenet Osmanlı Cemiyeti'nin arzu ve talebini beyan etmek isterdik. Zira düşmanları kadar Türk askeri de bizi düşündürüyor Fakat maattessüf bu cemiyetin müessisi olan Abdullah Bey'in irtihalinden beri

Sadrazam Mehmet Rüşti Paşa cemiyetin yeniden kurulabilmesi birçok nezaretten temsilci seçerek,²¹ Temmuz 1876 yılında Marko Paşa başkanlığında cemiyetin ilk toplantısı gerçekleştirilmiştir.¹⁷ Toplantıda alınan kararlarda; Cenevre Mukavelenamesi'nin Osmanlı Devleti'nde nasıl uygulanacağı belirlenecek. Salib-i Ahmer (Kızılhaç) sembolü yerine nasıl bir sembol kullanılacağı düşünülecek. Cemiyet için tüzük hazırlanacak. Derhal yardım toplanmaya başlanacak ve cemiyetin idare kurulu seçilecektir.¹⁸ Alınan bu kararlar içerisinde en büyük sıkıntı ise yine kullanılacak sembol konusu olmuş, ona uygun çözümler bulunmaya çalışılmıştır. Yapılan öneriler içerisinde Kıımlı Dr. Aziz Bey'in önerisi kabul edilerek, beyaz zemin üzerine kırmızı yarım hilâl sembolünün kullanılması kararlaştırılmıştır. Bu fikir hükümet tarafından Cenevre Kızılhaç Komitesi'ne müracaat edilerek bildirilmiştir.¹⁹ Komite, Cenevre Sözleşmesinin şartlarına bağlı kalınması şartı ile kendi amblemimizin kullanılmasını kabul etmiş fakat, birçok devlet tarafından resmen kabul görmesi, 10 Mayıs 1912 yılında Dokuzuncu Washington Salib-i Ahmer(Kızılhaç) Konferansından sonra gerçekleştirilmiştir.²⁰ Sembol sıkıntısı giderildikten sonra cemiyet, 2 Nisan 1877'de yapmış olduğu toplantıda yeni ismini "Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti" olarak belirlemiş ve 14 Nisan 1877 tarihinde Kurum çalışmalarına başlamıştır. ²¹Osmanlı-Rus Harbi sırasında kısa zamanda büyük işler başarancemiyet savaş sonrasında ülke genelinde uygulana sıkıyönetim politikalarından etkilenerak faaliyetleri durdurulmuş ve bu süreç yaklaşık 20 yıl

dağılmış olduğunu herhal ispat ediyor. Mevcudiyetine dair malumat vermesi hakkında mükerreren vaki olan işar ve ısrarımıza rağmen hayli zamandan beri sükûtu bize bu kanaati tevliid ediyor. İstanbul'dan aldığımız malumat da böyle düşünmekle haklı olduğumuzu gösteriyor". Kâtip Reis, AdverGustaveMoynier." Bkz, Akgün ve Uluğtekin, a.g.e, s.25.

¹⁶ Saygılı, a.g.e, s.69-81.

¹⁷ Bu kişiler arasında Başkan Tıbbiye Nazırı Marko Paşa, Mekteb-i Tıbbiye tarafından görevlendirilen Dr. ServiçenEfendi ve Dr. Aziz Bey, Tıbbiye-i Mülkiye Meclisi tarafından görevlendirilen Dr. Kastro ve Dr. Voçino Efendi bulunmaktadır. Ayrıca, İdare-i Sıhhiye-i Askeriye tarafından gönderilen İsteban Paşa ve Rıfat Bey, Sıhhiye İdaresi tarafından Dr. Bartoloti Efendi ve Şakir Bey, Cemiyeti-i Etubba tarafından Tıbbiye-i Şahane Reis-i Dr. Nuriçyan, Dr. Mortman ve Dr. Peştamalçıyan ve Dr. Polyakda görev almıştır. Bahriye Nezareti tarafından ise, Suğyan Bey, Hüsnü Bey ve Ömer Bey görevlendirilmiş. Bkz, Akgün ve Uluğtekin, a.g.e, s.26.

¹⁸ Özaydın, a.g.t, s.42-43-.

¹⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, (BOA.), *Hariciye Nezareti Tahrirat, (HR.TH.)*, Doya No:198, Gömlek No: 82. (M.07.08.1897)

²⁰ Düzcü ve Sezer, *Dokuzuncu Washington..*, s.13.

²¹ Çapa, a.g.e, s.13.

kadar devam etmiştir.²² Osmanlı-Yunan Savaşı'nın başlamasıyla cemiyete yeniden ihtiyaç duyulması üzerine, 25 Mayıs 1897 yılında Sadaret tezkiresiyle hayatta kalan üyelere, yeni üyelerin de katılımıyla Noyan Efendi başkanlığında kurum yeniden faaliyete geçmiştir. Cemiyet Tophane'deki deposunda bulunan eşyaları orduya vererek, faaliyetlerine başlamıştır. İlk olarak savaş dolayısıyla Salîb-i Ahmer Cemiyetlerinden de yardım talep etmiş, gelen ekipleri uygun gördükleri yerlerde hastane kurmaları için yönlendirmiştir.²³ Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, tıpkı Osmanlı-Rus Harbi sonrasında olduğu gibi yeniden faaliyetleridurdurulmuşbu durum Meşrutiyet'in ilanına kadar devam etmiştir.²⁴ Her ne kadar Osmanlı-Yunan Savaşı'nın bitiminden sonra, cemiyet faaliyetlerine ara vermek zorunda kalmışolsada Kızılhaç fedarasyonunda üyeliğinin devamı için Osmanlı Devleti 1907 yılında Londra düzenlenen 8. Kızılhaç Konferansına temsilci olarak Dr. Besim Ömer Paşayı görevlendirmiştir.²⁵

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra cemiyetin başında, Della Suda Faik Paşa bulunmakta olup kurumun yeniden aktif bir haline gelebilmesi için bir buçuk sene kadar büyük bir çaba sarfetmiş, lakin tüm uğraşlarına rağmen bu konuda başarı sağlayamamıştır.²⁶

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin verilen tüm uğraşlara rahmenhalk tarafından tanınıp kabul görmesi 1911 yılında İstanbul'da meydana gelen büyük yangınsonrasında olmuştur. Cemiyet, yangın sonrasında yurt dışındaki Salîb-i Ahmer Cemiyetleri ile iletişime geçerek, yardım talebinde bulunmuş, gelen yardımları yurt içindeki yardımlarla birleştirerek yangın mağdurlarına ulaştırmıştır. Yaşanan bu olaydan sonra devlet yöneticileri ve halk cemiyetin yeniden faaliyete geçebilmesi için artık daha istekli davranmışlardır.²⁷ Bu gelişmeler sonrasında Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin yeniden faaliyete geçirilmesi için eski Hariciye Nazırı ve Paris Sefiri Rıfat Paşa'nın resmi girişimleri ve eşinin gayretleri ile 4-5 bin liralık bir para

²² Saygılı, *a.g.e.*, s.12-13.

²³ İzgöğür ve Tuğ, *a.g.e.*, s.30. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, aynı zamanda Osmanlı-Yunan Savaşı bitiminde deniz yoluyla, Roma, Van, Asir, Mekke ve Taif vapurları ile askerlerin İstanbul, Gelibolu ve Çanakkale'ye sevkine de yardımcı olmuştur. Özaydın, *a.g.t.*, s.47.

²⁴ Akgün ve Uluğtekin, *a.g.e.*, s.32.

²⁵ İzgöğür ve Tuğ, *a.g.e.*, s.31.

²⁶ Saygılı, *a.g.e.*, s.13.

²⁷ Akgün ve Uluğtekin, *a.g.e.*, s.33-36.

toplanmış, bu para cemiyetin ilk sermayesi olmuştur. Tüm gelişmeler sonunda hükümet tarafından yeni bir tüzük hazırlanması için Dâhiliye ve Sıhhiye Nezaretleri görevlendirilmiştir. Nezaret üyelerince oluşturulacak olan komisyona Bahriye, Harbiye, Hariciye ve Sıhhiye Nezaretlerinden de birer temsilci gönderilmiştir. Dr. Besim Ömer Paşa'nın da aralarında olduğu komisyon üyeleri Besim Ömer Paşa'nın evinde toplanarak Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin 61 maddelik yeni nizamnamesini hazırlamışlardır.²⁸ 1911 yılında hazırlanmış olan yeni nizamname 1925 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.²⁹ Nizamnamedeki cemiyetin tüzüğü, kuruluş şekli ve amacı, üyeleri ve idare teşkilatı, genel meclis, genel merkez, vilayet ve meclisler, şubeler, cemiyetin mali işleri, hükümetle olan münasebetleri, arma gibi genel maddeleri içermektedir.³⁰ Ayrıca madalyalar ve cezai uygulamalar, yazışma ve posta telgraf ücretleri hakkında kanunlar, cemiyette görevli tüm personelin görev ve sorumlulukları da yönetmeliklerle açıklanmıştır.³¹ Nizamnamenin resmen yürürlüğe girmesiyle birlikte genel kurula çoğunluğu devlet bürokrasisinden oluşan 100 kişinin kurucu üye olarak kaydı yapılmıştır. Bu kurucu üyeler arasında; 22 Bakan, 6 Şûrâ-yı Devlet üyesi, 12 Milletvekili, 7 Askeri ve 5 Mülkî erkândan kişiler bulunmaktadır. Cemiyet ilk genel kurul toplantısını Sadrazam Hakkı Paşa'nın başkanlığında 20 Nisan 1911'de Tokatlıyan Otel'de yapmış ve seçilen 30 kişilik Merkezi Umumi üyeleri görevlerine başlamışlardır.³² Cemiyetin fahri başkanlığını Veliht Yusuf İzzettin Efendi üstlenmiştir. Kendisi cemiyete 50 lira nakit ve Tophane'de bulunan üç katlı bir binayı cemiyete bağışlamıştır. Bu bina cemiyetin ilk idare merkezi olmuş, daha sonra cemiyetin artan faaliyetlerinden dolayı merkez, başka bir binaya nakledilmek zorunda kalmıştır.³³ Cemiyet resmi olarak kurulup faaliyetlerine başladıktan sonra, 20 Mart 1912 yılında Besim Ömer Paşa'nın girişimleriyle Osmanlı Hilâl-i Ahmer Hanımlar Merkezini kurmuştur. Kurulan bu merkeze ilk olarak askeri ve devlet bürokrasisindeki kişilerin eşleri ve kızlarından oluşan 100 hanım, üye olmuştur. Başkadın Efendinin fahri başkanlığını üstlendiği Hanımlar Merkezi'nin

²⁸ İzgöğür ve Tuğ, a.g.e, s.33-34.

²⁹ Çapa, a.g.e, s.17.

³⁰ *Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Salnâmesi*, Amedî Matbaası, TBTK; 13490, İstanbul 1340 s.59-75.

³¹ *Salnâme*, s.78-94.

³² İzgöğür ve Tuğ, a.g.e, s.34-35.

³³ Özeydin, a.g.t, s.51.

resmi olarak başkanlığına, Harbiye Nazırı Mahmut Muhtar Paşa'nın eşi Prenses Nimet Hanım seçilmiştir. 30 kurucu üyeden oluşan Hanımlar Merkezi içerisinde 9 gayrimüslim hanımda yer almıştır.³⁴ Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin kuruluşundan bir yıl sonra, nizamnamesi hükmünce ilk kongresini, 26 Nisan 1912'de Darülfünun Osmanî salonunda gerçekleştirilmiş ve cemiyetin başkanlığına Hüseyin Hilmi Paşa, ikinci başkan olarak da Bahriye Nazırı Muhtar Paşa seçilmiştir. Toplantıda, cemiyete iane ve hizmet edenlere madalya verilmesine, Trablusgarp Savaşı'nda Alman sıhhiye heyetinde görev yaparken vefat eden doktorlardan, Şutse ve Dokeştayn'ın resimlerinin cemiyet binasına asılmasına, karar verilmiştir.³⁵ Ayrıca Dr. Besim Ömer Paşa'ya hizmetleri ve Hanımlar Cemiyeti'nin kurulması konusundaki emekleri için teşekkür edilmesi ve son olarak da toplanacak malzemeler için bir depo kurulması alınan kararlar arasındadır.³⁶ Böylece Hilâl-i Ahmer Cemiyeti yüzlerce yıl sürecek olan yardım seferberliğine başlamış, burada elde ettiği bağışlar ve devletin desteğiyle sürdürmeye devam etmektedir. Özellikle başta Müslümandevletler olmak üzere, Kızılhaç cemiyetlerinden ve gayrimüslim devletlerden yapılan yardımlar önemli bir yere sahip olmuştur. Bu bağışların toplanabilmesi için, cemiyetin bundan yaklaşık 120 yıl öncesinde bile şube ve temsilcilik açma konusundaki başarısı takdire şayandır. Günümüzde bu temsilciliklerin birçoğu kapansadahi, hala 20'den fazla ülkede Kızılay faal varlığını sürdürmektedir.³⁷

³⁴ Bilgiç, *a.g.t*, s.71.72.

³⁵ *Salnâme*, s.41.42.

³⁶ Özaydın, *a.g.t*, s.52.57.

³⁷ Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin günümüzde temsilciliklerinin bulunduğu; Ürdün, S.Arabistan, Sudan, Suriye, Pakistan, Özbekistan, Mısır, Malezya, Maldivler, Kuzey Kıbrıs, Kazakistan, Katar, İran, Filistin, Cezayir, Bangladeş, B.Arap Emirlikleri, Azerbaycan, Afganistan'da halen varlığını devam ettirmektedir. <https://www.kizilay.org.tr/Iletisim>(Erişim Tarihi:05.06.2020.)

BİRİNCİ BÖLÜM

HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ'NİN YURTDIŞINDAKİ ŞUBELERİ VE GELEN YARDIM HEYETLERİ

1.1. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Yurt Dışındaki Şubeleri, Murahhaslık ve Merkezleri

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti üyeleri, bağışların düzenli toplanabilmesi ve yardımların daha hızlı ulaştırılabilmesi için daha sistemli bir yapıya geçilmesi kararını aldılar. Cemiyet, bu isteğini Dâhiliye Nezareti'ne bildirdikten sonra, 1911 ve 1912 yıllarında vilâyet, liva ve kazalarda şube teşkilâtı kurma çalışmalarına başladı.³⁸ Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Balkan Harbi'nin başlaması ile beraber, Dâhiliye Nezareti'ne bir yazı göndererek Harp Umumisi hastanelerinden başka yeni kurulacak olan Hilâl-i Ahmer hastaneleri için de yardım toplanılmasını talep etmiştir.³⁹ Şube teşkilatlanmaları sadece yurtiçinde sınırlı kalmamış, yurtdışında da şube açılması çalışmalarına hız verilmiştir. Cemiyetin bu yapılanma çabaları, dönem gazetelerinden Tasvir-i Efkâr'da: *Selanik ve çevresinde Hilâl-i Ahmer Şubesi teşkilatı kurulması için büyük çaba sarf ediliyor. İttihat ve Terakki Partisi de cemiyet için desteğini esirgemiyor. Doktor Nazım Bey bu maksatla Selanik'e gitmiş gereken görüşmeleri yapmıştır. Ayrıca Sıhhiye müfettişi Doktor Tevfik Rüştü Bey yine aynı maksatla İstanbul'dan Selanik'e gidip oradan da Üsküp'e geçmiştir. 16 Ekim 1912.*⁴⁰ şeklinde yer almıştır.

Bu dönemde yurt dışına kurulan şubelerin en önemlileri ise, Bağdat, Yemen ve Sofya şubeleri olup, Anadolu dışında 16 Nisan 1913 yılında Osmanlı hâkimiyetindeki

³⁸ *Salnâme*, s.270. Nizamnamenin 40 ve 42'inci maddelerinde şube ve merkezlerin uyması gereken kuralları şöyle belirtilmiştir. “Şubeler sancak ve kazalarda teşkil olunur. Şube heyeti sekiz azadan oluşur ve heyet üyeleri her yıl değişir. Şubeler doğrudan İstanbul'daki merkeze bağlıdır. 41. madde Şubeler üyelerin sayısını arttırmak, zorunlu masraflar haricinde artan gelirleri üç ayda bir merkeze göndermek, ayrıca merkezden gelen emirlere bağlı kalmak zorundadırlar. 42. madde ise yabancı ülkelerde kurulacak olan şubeler Osmanlı tebaasının buldukları yerlerde teşkil edilebilir, bu şubeler de yine İstanbul merkeze bağlıdır. Şubelerde idari kadrolar olarak, bir başkan, 1 başkan yardımcısı, kâtip, veznedar ve üyelerden oluşmaktadır. *Salnâme*, s.67.68.

³⁹ BOA, Dahiliye (DH.), *Mabeyn-i Hümayun Evrakı Hapishaneler Müdüriyeti (MB.HPS.)*, Dosya No: 155, Gömlek No:60/1.(M.21.10.1912)

⁴⁰ Şeref Küçükates, Temel İbrahim, Dokumacı Mahire. Yazar Kiremitçi, Filiz Gezin, *Osmanlı Gazetelerinde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti*, Limit Ofset Baskı, İstanbul 2018., s.63.

Kudüs şehrinde bir şubenin açılmasıyla devam etmiştir.⁴¹ Merkez Hilâl-i Ahmer Cemiyeti ile Kudüs şubesinin açılmasından sonra sıkı ilişkiler içerisinde olduğu görülmektedir. 1915 senesinde savaşın o bölgede durmasıyla beraber şube ile yazışmalar yapılarak orada bulunan sağlık ekiplerinin İstanbul'a gönderilmesi istenmiştir.⁴²

1.2 Yurt Dışında Açılan Şubeler

Avrupa'daki Hilâl-i Ahmer Cemiyeti şubeleri, çoğunlukla orada yaşayan Osmanlı vatandaşları tarafından kurulmuştur. Şube açma çalışmalarının başladığı zamanlarda yurt dışında yaşayan Osmanlı halkı tarafından yoğun ilgiyle karşılanmıştır. Özellikle Osmanlı-Yunan Savaşı sırasında, Rusya'da bir Hilâl-i Ahmer Şubesi açılacağı duyurulmasının ardından, oradaki hayırseverlerin cemiyete yardım etmek için şubey'e para verdiğinin, cemiyete bildirilmesi bunun en güzel kanıtı olmuştur.⁴³ Yurt dışında açılmış olan şubelerin genel amacı, cemiyete sadece üye ve bağış toplamak olduğundan, tam anlamıyla bir şube niteliği de taşımamaktadır.⁴⁴ Yinede bu temsilcilik görevlerinin çok üstünde hizmette bulunmuşlardır. Özellikle Trablusgarp, Balkan ve I. Dünya Savaşı sırasında, nakdi yardım, sağlık heyeti göndermek ve çeşitli ihtiyaç malzemelerinin temini konusunda sayısız hizmetleri olmuştur.⁴⁵ Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin yurt dışında açılmış olan şubeleri arasında başta Hindistan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti olmak üzere Mısır, Güney Afrika, Bosna-Hersek, Romanya, Rusçuk ve Selanik Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bunlardan sadece birkaçıdır. Kurulmuş olan bu şubelerin bir kısmının tarihine tam olarak ulaşamamak da Rusçukta ki şubeyle ilgili gönderilmiş olan bir belgeden yola çıkarak, 1916'da teşkil edilmiş olduğunu anlamaktayız.

“Riyaset-i acizide burada mukim Teba-i Osmaniye'den Mütebarranından mürekkab daim bir Hilâl-i Ahmer şubesi tesisle, numaro 520 azâ kaydına mübaşeret edilmiş olduğundan, işe daha ciddi bir şekil verebilmek için Rusçuk Şehbendaranı ahaliye

⁴¹ BOA, Dahiliye Nezaretii İdaresi, (DH.İD.), Dosya No: 132, Gömlek No: 11, (H.09/05/1331.) Kızılay Arşiv Belgelerinde ise bu tarih 7 Mart 1912 olarak belirtilmektedir. Kızılay Arşivi, KA,nr: 30/1.

⁴² BOA, Dahiliye Sefareti, (DH.SFR.), Dosya No: 54/2, Gömlek No :09. (M.01.08.1915)

⁴³ BOA, Hariciye Nezareti Siyasi (HR.SYS), Dosya No:1367, Gömlek No: 57.

⁴⁴ Salnâme, s.283.

⁴⁵ Salnâme, s.284.

daha ziyade emniyet hâsıl etmek için, mutakibin Hilâl-i Ahmer Cemiyeti kaydiyesi koçanlı 1,5,10 ve 20 franklık makbuzlarından ve Besim Ömer Paşa hazretlerine ait cemiyetin şubelerine ait talimatnamesi bulunanlardan miktar-ı münasibince arz edilmektedir.”

Ruşçuk Şehbenderi Ferzan Efendi. 11 Mayıs 1916.⁴⁶

Yeni şubelerin açılması hakkında basında yer alan haberlerde Anadolu’da ve Afrika’da yeni Hilâl-i Ahmer şubeleri açıldığını ve bunlar arasında Habeşistan’ın Harar şehrinde, Hacı Yusuf Efendi’nin gayretleri ile kurulan bir şubeden, ilk defa 220 riyal bağış toplandığı da duyurulmuştur.⁴⁷

Bu şubeler haricinde, yurt dışında müttefik olunan bazı ülkelerde Murahhaslıklar da açılmıştır. Özellikle, Almanya ve Avusturya murahhaslıkları bunlar arasındadır. Ayrıca Sofya’da da merkez kurarak hem yardım toplanmış hem de o bölgedeki ihtiyaçları karşılamaya çalışmışlardır.⁴⁸

1.1.3. Bosna-Hersek Hilâl-i Ahmer Şubesi

Trablusgarp Savaşı sırasında aktif olarak yardım toplamış olan Bosna-Hersek Hilâl-i Ahmer şubesinin kuruluş tarihi tam olarak bilinmesede, 1911 yılında kurulmuş olabileceği tahmin edilmektedir.⁴⁹ Bu şubenin komisyon üyeleri, başkan Hacı Salih Efendi, Sekreter Sıraçzade Mehmet Tayyip Efendi, üyeler ise Hacı Ahmet Efendi, Hacı Abdi Efendi, Asım Ağa ve Abdi Ağa isimli kişilerden oluşmaktadır.⁵⁰

1.2. Yurt Dışında Açılan Murahhaslıklar (Temsilcilikler)

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’nin, I. Dünya Savaşı’nın başladığı dönemlerde yeteri kadar şube ve murahhaslıkları bulunmadığından, bağış toplamak ve düzenlenecek faaliyetler konusunda valiliklerle iletişime geçilerek onlardan yardım talep edilmekteydi. Bu sebeple murahhaslıkların kurulması çok büyük bir önem arz etmektedir. Cemiyet bu eksikliği giderebilmek adına, yabancı devletlerde de bu yapının

⁴⁶ BOA, *Hariciye Sefareti Sofya (HR.SFR.(04.)), Dosya No: 660, Gömlek No:74.*

⁴⁷ Küçükateş, Dokumacı, Kiremitçi, Gezin, *a.g.e.*, s.157.

⁴⁸ *Salnâme*, s.283-284-285.

⁴⁹ Bosna-Hersekten gönderilmiş olan maddi yardımların ayrıntıları için; Bkz, “Genç Osman Geçer, Bosna-Hersek’ten Hilâl-i Ahmer’e Maddi Yardımlar Misbah Mecmuası Örneği” (1912-1914), *Türkiye Bilim Araştırmaları Dergisi (TÜBAR) XXXI, S.31*, Ankara, Bahar 2012. s.99-110.

⁵⁰ Geçer, *a.g.m.*, s.102-104.

kurulmasına karar vermiş, böylece yurt dışındaki ilk Murahhaslığını Almanya-Avusturya da kurmuştur.⁵¹

1.2.1. Almanya ve Avusturya Murahhaslığı

Cemiyet, yurt dışındamüttefik olduğumuz devletlerde murahhaslıklar açma kararını aldıktan sonra, tıp fakültesi müderrisi ve Hilâl-i Ahmer Merkez Heyeti üyesi Dr. Hikmet Gizer'ive ekibini Almanya, Avusturya ve Macaristan temsilcisi olarak Avrupa'ya göndermiştir. Heyet ilk olarak Berlin, Viyana ve Budapeşte'de Hilâl-i Ahmer komitelerini kurmuş,⁵² murahhaslığında faaliyete geçmesiyle beraber bir Hilâl-i Ahmer Hanımlar merkezi açılmış, fahri başkanlığını da Avusturyalı bir hanım olan Mary Valery üstlenmiştir. Bu gelişmelere, Viyana gazetelerinde yer verilerek, Avusturya kamuoyuna cemiyet tanıtılmıştır.⁵³ Murahhaslıklar ve şubeler aracılığıyla Hilâl-i Ahmer Cemiyeti adına tiyatro, konser, çiçek satışı gibi çeşitli etkinlikler düzenlenerek yardımlar toplanmıştır. Bu paralarla Anadolu'da ihtiyaç olan birçok eşya ve sağlık malzemesi alınarak İstanbul'a gönderilmiş, ayrıca ordu sıhhiyesinin ihtiyaç duyduğu tıbbi malzemeler de bu murahhaslık tarafından tedarik edilmiştir. Murahhaslık ayrıca Galiçya Cephesi'nde yaralanan askerleri ziyaret etmek, askerlerin aileleriyle haberleşmesini sağlamak ve gazileri ülkeye göndermek gibi işlerle de ilgilenmiştir. Rusya ile 3 Mart 1918 tarihinde imzalanan Brest-Litovsk Antlaşması sonrasında, Rusya'nın elinde bulunan Osmanlı savaş esirlerinin Avusturya ve Macaristan üzerinden yurda dönmelerine de bu murahhaslık yardımcı olmuştur.⁵⁴ Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de tüm bu etkinliklerde emeği geçen kişilere madalyalar takdim ederek minnettarlığını göstermiştir.⁵⁵

⁵¹ Murat Uluğtekin ve Gül Uluğtekin, *Osmanlıdan Cumhuriyete Hilâl-i Ahmer İcraat Raporları (1914-1928)*, Türk Kızılay Yayınları, Ankara 2013, s.44-45. Akgün ve Uluğtekin, *a.g.e.*, s.44.

⁵² M. Uluğtekin, G. Uluğtekin, *a.g.e.*, s.44.

⁵³ Türkler ile Macarlar arasındaki samimi ilişkilerin daha kuvvetli esaslara bağlanması için Macaristan'ın Peşter Hırlap Gazetesinde 25 Ocak 1915 tarihinde yer alan makalesinin ayrıntıları için Bkz, BOA, DH.EUM.5.sb.09/01.

⁵⁴ Bilgiç, *a.g.t.*, s.92.

⁵⁵ Çapa, *a.g.e.*, s.35, *Salnâme*, s.73.

1.3. Yurt dışında Açılan Merkezler

İstanbul merkeze bağlı olmak üzere yurt içi ve yurt dışında merkezlerin kurulması kararımdan sonra Sofyada ilk merkez kurulmuştur.⁵⁶

1.3.1. Sofya Merkezi

Sofya Merkezi, Bulgaristan'da yaşayan Osmanlı tebaası tarafından 8 Şubat 1918 yılında kurulmuştur. Bu merkez yardım toplamak için sinema ve konserler tertip etmiş, bu sayede gelirini kısa zamanda artırmıştır. Merkezin faaliyetleri; Galiçya ve Balkan Cephelerinde savaşıyan Türk askerlerine güzergâhlarda çay vermek, fakir Osmanlı vatandaşlarına çamaşır ve giyecek dağıtmak, hasta ve yaralı Türk subay ve erlerine çorap, çamaşır gibi eşyalar vermek şeklinde olmuştur. Sofya Merkezi tüm bu yardımlarını, I.Dünya Savaşı'nın sonuna kadar sürdürmüştür.⁵⁷

1.4. Müslüman Devletlerden Gelen Yardım Heyetleri

Osmanlı Devleti, Müslümanlar için önemli sayılan halifelik makamının elinde bulunması nedeniyle İslam âlemi tarafından her zaman koruyucu bir devlet, bir merkez olarak görülmüştür. Bu nedenle Osmanlı Devleti'nin emperyalist güçlere karşı verdiği mücadelede tüm dünya Müslümanları her zaman maddi ve manevi olarak, Osmanlı halkının yanında olmuşlardır.

1.4.1. Hind Hilâl-i Ahmer Heyeti

Müslüman Hindistan halkı, Osmanlı-Rus Harbi sırasında, Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne maddi ve insani birçok yardımda bulunmuştur. Hindistan'ın birçok şehir ve kasabasından yapılan bu yardımlar, 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı sırasında da devam etmiştir. Toplamış oldukları yardımları, kimi zaman nakit, kimi zaman da sıhhi malzeme ve sağlık heyetleri şeklinde göndermişlerdir.⁵⁸ Trablusgarp Savaşı sırasında Hindistan zenginleri tarafından, çeşitli tarihlerde 3 adet sağlık heyeti gönderilmiştir. Bu heyetlerde toplamda; 14 doktor, 6 eczacı, 24 hastabakıcı, 2 tercüman, 1 sandık memuru, 1 kâtip, 1 idari memur ve 4 Oxford talebesi görev

⁵⁶ M. Uluğtekin, G. Uluğtekin, *a.g.e*, s.58-63.

⁵⁷ M. Uluğtekin, G. Uluğtekin, *a.g.e*, s.62.

⁵⁸ İzgöer, *a.g.m*, s.101-103.

almıştır. Hindistan'dan çeşitli tarihlerde gelmiş olan bu 53 personel, HaydarPaşa Askeri Hastanesi, İstanbul Kızılay Hastanesi, Kadırga Hastanesi ve Gelibolu Hastanesi'nde hizmet vermişlerdir.⁵⁹ Hind Müslümanları tarafından gönderilmiş olan bu yardım heyeti hakkında, Osmanlı basını, *Hindistan'dan ve İslam âlemi'nin birçok yerinden, Harp dolayısıyla birçok defa samimiyet duygularıyla ülkemize gelmişlerdir. Kendilerinin, hasta ve yaralı askerlerimize göstermiş oldukları şefkat ve itinadan dolayı her türlü takdir ve övgüyü hak etmişlerdir.*⁶⁰ şeklinde övgü ile bahsetmiştir. Hindistan'dan gelmiş olan bu heyetler 1911-1913 yılları arasında hizmet vermişlerdir.

1.4.2.Mısır Hilâl-i Ahmer Heyeti

Mısır Hilâl-i Ahmeri, Mısır Hıdivi'nin annesi ve erkek kardeşi Mehmet Ali Paşa başkanlığında kurulmuştur. Bu cemiyet Balkan ve Trablusgarp savaşlarında Osmanlı askerlerinin tedavilerini ve Müslüman muhacirlerin, zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak için ellerinde gelen yardımı göstermişlerdir. Mısır Hilâl-i Ahmeri 4 sağlık heyeti ve 1 adet donanımlı hasta sevk vapuru ile Hilâl-i Ahmer'e yardıma gelmişlerdir. Gelen bu heyetlerin içerisinde, 31 doktor, 3 eczacı, 1 memur, 2 hademe, 2 başkan, 1 kâtip ve 55 hastabakıcı yer almaktadır. Heyetlerden ilki Sazlıbostan ve Hadımköy'de sağlık barakaları kurarken, ikinci heyet Beylerbeyi'nde, üçüncü heyet Ayastefanos da ve dördüncü heyet de Maltepe'de birer hastane kurarak, hizmet vermişlerdir. Getirmiş oldukları hasta nakil vapuruda, Rumeli'den yaralı askerlerin ve muhacirlerin sevkياتında kullanılmıştır. Mısır'dan gelmiş olan bu yardım heyetleri, Kasım 1912 ile Mart 1913 yılları arasında görev yapmışlardır.⁶¹

1.4.3. Romanya Hilâl-i Ahmer Heyeti

Romanya'da yaşayan Osmanlı tebaası tarafından da bir sağlık heyeti gönderilmiş bu ekip İstanbul Hilâl-i Ahmer Hastanesi'nde görevlendirilmişlerdir. Ekip içerisinde, 7 doktor, 1 baştabip(Kimyager Doktor) bulunmaktadır. Hastanede, 8 Kasım 1912 tarihinden, 1 Ocak 1913 tarihine kadar görev yapmışlardır. Romanya Hükümetide Osmanlı halkına yardımcı olabilmek adına Dr.Makallariyu ile Dr. Bitşolesko

⁵⁹ *Salnâme*, s.187.

⁶⁰ Küçükateş, Dokumacı, Kiremitçi, Gezin, *a.g.e*, s.112.

⁶¹ *Salnâme*, s.178-185.

Efendiyi görevlendirmişler, bu iki hekimde Darüşşafaka'da kurulan hastanede görev yapmışlardır.⁶²

1.5.Gayrimüslim Devletlerden GelenYardım Heyetleri

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne yapılan yabancı yardımlar konusunda Osmanlı Devleti'nin gayrimüslim devletlerle ilişkilerine baktığımızda, çoğu zaman ülkeler arası karşılıklı menfaate dayalı bir dostluk geliştiğine görmekteyiz. Öyle ki bu menfaat ilişkileri savaş zamanlarında müttefiklik ilişkilerine dönüşmüştür. Gelen yardımlar büyük ölçüde bu bağlamda yapılmıştır. Gönderilen yardımlar için kendi ülkelerinin Kızılhaçları vasıtasıyla bu yardımlarını ulaştırmaya çalışmış kimi zamanda şahsi olarak iletmeyi tercih etmişlerdir. Menfi bir çıkarı bulunmayan gayri müslim devletlerde yardımlarını Cenevre Sözleşmesi gereği her üye ülke, savaş halinde ihtiyacı olan diğer üye ülkelere, yaralı askerler için gerekse sivil savaş mağdurlarına yardım etmek amacıyla, Salîb-i Ahmer(Kızılhaç) ekipleri ve nakli yardım gönderme yükümlülüğünden dolayı göndermişlerdir.⁶³

1.5.1. İngiliz Salîb-i Ahmer Heyeti

İngiliz Kızılhaç'ı tarafından gönderilmiş olan bu heyet, 4 Kasım 1912 yılında İstanbul'a gelmiştir. Ekip, müdür Majör Villive müdüre Madam Villi'nin idaresinde olup,12 doktor,11 asistan, 43 hastabakıcıdan oluşmaktadır. Bu heyetin bir kısmı kolera salgını ile mücadele için ayrılarak, Çatalca ve Beykoz'da hastaneler kurmuşlar, Geri kalan personelde İstanbul Güzel Sanatlar Lisesinde bir hastane açarak yaralıların tedavisi ile ilgilenmiştir.⁶⁴ Ayrıca İngiltere'den 5 Aralık 1912'de, bu heyet haricinde 21 kişilik bir ekip daha gönderilmiştir.⁶⁵ Londra'da yaşayan Hindistan ileri gelenlerinden olan, Emir Ali öncülüğünde kurulmuş olan bir heyette savaş ilanıyla beraber İstanbul'a gelmiş, cemiyet tarafından Üsküdar RüştiyeMekteb'in de hazırlanan klinikte görevlendirilmişlerdir. Daha sonra Üsküdar da bulunan bu hastaneye hasta sevkiyatının güç olması nedeni ile faal olarak çalışamayan ekip, Ayestefanos da kurulan barakalarda, Kolera hastalarının tedavisi

⁶² *Salnâme*, s.188.

⁶³ Akgün ve Uluğtekin, *a.g.e*, s.123-195.

⁶⁴ *Salnâme*, s.190.

⁶⁵ *Kızılay Arşivi*, Numara:1/13. (M.05.12.1912)

için görevlendirilmişlerdir. Hilâl-i Ahmeri Cemiyeti de ihtiyaç halinde, ekipe maddi olarak destek sağlamıştır. Bu heyette, Albay Sorti (müdür), 2 operatör doktor, 3 erkek, 6 kadın hastabakıcı ve 2 stajyerden oluşmaktadır.⁶⁶

1.5.2. Alman Salib-i Ahmer Heyeti

Alman Salib-i Ahmeri⁶⁷ tarafından gönderilmiş olan bu heyet, İstanbul Alman Kızılhaçına mensup kişilerden oluşmaktadır. Gümüşsuyu Hastanesi'nde görevlendirilmiş olan ekip, 2 doktor ve 12 hastabakıcıdan oluşmaktadır.⁶⁸ Alman Salib-i Ahmeri, aynı zamanda Trablusgarpdaki yaralılar içinde bir ekip görevlendirmiştir. 3 doktor, 12 hastabakıcı, 3 eczacı, 1 kimyacı, 1 elektrikteknisyeni, 1 tesisatçı, 1 boyacı, 1 marangoz ve 1'de hemşireden oluşan bu ekip, Garyan ve Aziziye'de birer hastane kurmuşlardır.⁶⁹

1.5.3. Avusturya-Macaristan Salib-i Ahmer Heyeti

Avusturya ile Osmanlı Devleti arasındaki yakın dostluk ilişkisi sebebi ile Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne yardımlar, ilk olarak Osmanlı-Rus Harbi (Osmanlı-Rus Harbi) sırasında başlamıştır. Bu savaşta, Avusturya halkı tarafından yaralı askerler için çok sayıda sağlık malzemesi ve nakti yardımlar gönderilmiştir.⁷⁰ Bunun yanı sıra Avusturya Salib-i Ahmeri de iki askeri sağlık heyetini Osmanlı hasta ve yaralılarına yardımcı olmaları adına İstanbul'a göndermiştir. Gelen bu heyetler Taşkılla'da kendilerine bir hastane kurarak görevlerine başlamışlardır. Gelen ilk ekibin üyeleri arasında; Doktor Vimer, Doktor RişardPoşe ve 8 hastabakıcı rahibe bulunmaktadır. İkinci heyet'in üyeleri ise Baştabip Dr.Klemens ile 17 hastabakıcı rahibeden oluşmaktadır. Bu kişiler mütarekenin hemen ardından ülkelerine dönerken, içlerinden 3 rahibe hastabakıcı savaş sonuna kadar hastanede görevlerine devam

⁶⁶ *Salnâme*, s.189.

⁶⁷ Das Deutsche Rote Kreuz (Alman Salib-i Ahmer Cemiyeti, 6 Şubat 1864 savaş yaralı ve hasta askerlerine yardım için Prusya Merkez Komitesi adı ile kurulmuştur. Hızla büyümüş Kızılhaç'a üye ekiplerden ilk üçü arasına girmiştir. Bkz, Muttalip Şimşek, Trablusgarp Savaşı'nda Alman Kızılhaç (Salib-i Ahmer) Cemiyeti 'nin Çalışmaları, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Ankara Güz 2019, s.329.

⁶⁸ *Salnâme*, s.192.

⁶⁹ Muttalip Şimşek, Trablusgarp Savaşı'nda Alman Kızılhaç (Salib-i Ahmer) Cemiyeti'Hasan Tevfik nin Çalışmaları, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Ankara Güz 2019, s.330.

⁷⁰ *BOA, HR.TH*, 25/1, (M.06.06.1878)

etmişlerdir. Ayrıca Macaristan Kızılhaçına mensup, 7 hastabakıcı kadın gönüllü olarak gelmiş ve Taşkışla Hastanesi'nde görev yapmışlardır.⁷¹

1.5.4. Romanya Salîb-i Ahmer Heyeti

Balkan Savaşları sırasında, Osmanlı ordusundaki yaralı askerlerin tedavisi için bir ekipte, Romanya Salîb-i Ahmeri tarafından gönderilmiştir. Gelen bu sağlık ekibinde; Baştabip Dr.Gomoan, başhastabakıcı Madam MariGomoan, Tedavi Doktoru HedrivLoman, Tedavi Doktoru Beato, asistan Kostantinesko, ikisi yardımcı 4 hastabakıcı ve 1 tercüman bulunmaktadır. Ekip gelirken yanlarında ayrıca bir adet de seyyar hastane getirmiştir. Cemiyet bu ekibi, görev yeri olarak düşünülen Dedeâğaç'a Loyd Vapuruyla göndermiş, ancak Bulgar saldırıları nedeniyle vapurdan inmelerine izin verilmemiş, geldikleri vapurla Triyeste'ye kadar gitmiş, oradan da Romanya'ya geri dönmek zorunda kalmışlardır.⁷²

1.5.5. Belçika Salîb-i Ahmer Heyeti

BelçikaSalîb-i Ahmeri, Osmanlı Devleti'ne göndereceği sağlık heyeti konusunda özenli davranarak ekibin başına, Belçika'nın meşhur doktorlarından Profesör Depaj'ı görevlendirmiştir. Gelen bu ekipte 1 baştabip Profesör Depaj, 3 doktor, 4 kadın hastabakıcı ve Profesör Depaj'ın eşi ve oğlu yer almıştır. Gelen heyetTaşkışla Hastanesi'nde özel bir birimde görev yapmışlardır.⁷³

1.5.6. İsveç Salîb-i Ahmer Heyeti

İsveç Salîb-i Ahmeri tarafından gönderilmiş olan sağlık heyetinde;2 doktor, 5 hastabakıcı rahibe göndermişler, Mekteb-i Harbiye Hastanesi'ndeki bir koğuştagörev yapmışlar, savaş sonuna kadar hizmetlerine devam etmişlerdir.⁷⁴

1.5.7. Amerikan Salîb-i Ahmer Heyeti

Amerikan Salîb-i Ahmeryardım heyeti, İstanbul Amerikan Salîb-i Ahmer şubesi başkanı ve Amerikan konsolosunun girişimleriyle, 6 Kasım 1912 yılında oluşturulmuştur. Ekip, 4 Operatör doktor, 1 eczacı ve fahri hastabakıcılardan

⁷¹ *Salnâmes*, s.192-193.

⁷² *Salnâme*, s.191.

⁷³ *Salnâme*, s.193.

⁷⁴ *Salnâme*, s.196.

oluşmakta olup, Taşkışla Hastanesi'nde, 112 yataklı bir koğuşta görev yapmışlardır. Balkan Savaşları sırasında, Amerikan Kızılhaçı'ndan, 1 başcerrah, 1 yardımcı cerrah, 3 hastabakıcı, 2 hemşire, 1 eczane personeli bulunan bir ekip daha hazırlanarak, 28 Ocak 1913 yılında Osmanlı yaralı askerlerine yardımcı olmak adına gönderilmiştir.⁷⁵

1.5.8. Rusya Salıb-i Ahmer Heyeti

Rusya Salıb-i Ahmeri tarafından gönderilmiş olan ekip; 1 baştabip, 1 başhekim yardımcısı, 6 kadın hastabakıcı ve 2 hademen oluşmaktadır. Gelen bu ekip Saint Nicola Hastanesi'nde görev yapmıştır.⁷⁶

Fotoğraf 1. Hilâl-i Ahmer Kadırğa Hastanesi'nde Beş Ay Çalışan, Dört Tatar Hemşire'nin Ülkelerine Uğurlanırken Çekilen Fotoğrafları.⁷⁷

1.5.9. Hollanda (Felemenk) Salıb-i Ahmer Heyeti

Hollanda Salıb-i Ahmer heyeti, Balkan Savaşı'nda, Kasım ayı içerisinde İstanbul'a gelmişlerdir. Bu heyette, 1 başhekim, 1 operatör doktor, 1 bakteriyolog, 2 tedavi doktoru, 5'i kadın, 5'i erkek olmak üzere 10 hastabakıcı personel yer almaktadır. Bu kişiler Mektebi Harbiye binasında kendilerine ayrılan 100 yataklı bir bölümde, 9

⁷⁵ KA, nr :21/16.

⁷⁶ Salnâme, s.200.

⁷⁷ Küçükateş, Dokumacı, Kiremitçi, Gezin, a.g.e, s.249.

Aralık da görevlerine başlamışlar, 22 Şubat tarihine kadar burada görev yapmışlardır.⁷⁸

1.5.10.Fransa Salîb-i Ahmer Heyeti

Fransız Salîb-i Ahmeri'nin İstanbul şubesi tarafından, Fransa İstanbul Elçisi Mösyö Bompar'ın başkanlığında, 3 adet heyet Osmanlı yarılıklarını tedavi etmek için oluşturulmuştur. Bu heyetlerden biri Etfal Hastanesi'nde, ikincisi padişah tarafından kurulan Hadımköy Hastanesinde, üçüncüsü ise Mekteb-i Harbiye Hastanesi'nde görev yapmışlardır. Ekip üyeleri Etfal Hastanesi'nde 11, Mekteb-i Harbiye Hastanesi'nde 11 ve Hadımköy Hastanesi'nde 5 kişi olmak üzere toplam 27 kişiden oluşan personelleriyle yaralı ve hastalara hizmet etmişlerdir.⁷⁹

1.6. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin 1877-1922 Yılları Arasında Yabancılara Vermiş Olduğu Nişan ve Madalyalar

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti resmi kuruluşunu tamamladıktan sonra, cemiyete yardımda bulunanları onurlandırmak ve daha fazla yardım toplanmasını teşvik etmek amacıyla, çeşitli tür ve özelliklerde madalyalar takdim etmiştir. Madalya ve nişanların dereceleri ve cinsi, verilen hizmet ve bağışın özelliğine göre, 1912 yılında hazırlanan Madalya Nizamnamesi'ne göre belirlenmiştir.⁸⁰

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin tüm emeği geçen hayırseverlere yardımları ölçüsünde vermiş olduğu madalya çeşitleri ise Mecidi Nişanı, Alamet-i Mahsusalı ve Alamenti Mahsussasız Hilâl-i Ahmer Madalyası, Şefkat Nişanı, Osman-î Nişanı, İltifat Nişanı ve Tahlisiye Madalyası şeklindedir. Madalyaların verilmesi gerekli olan şartlar ise şu şekilde belirlenmiştir. 500 kron bağışta bulunanlara Tunç, 1000kron bağışta bulunanlara Gümüş, 5000 kron yardımda bulunanlara Altın, 5000kron ve üzerinde bulunanlara, Üçüncü Rütbeden Mecid-i Nişanı verilmesini kararlaştırılmıştır.⁸¹

⁷⁸ *Salnâme*, s.197-198.

⁷⁹ *Salnâme*, s.198-200.

⁸⁰ F.K. Şahin, *a.g.t.*, s.171. 7

⁸¹ Altıntaş, *a.g.m.*, s.8

İKİNCİ BÖLÜM

HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİNE YAPILAN DIŞ YARDIMLAR

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, 1877-1922 yılları arasında, Osmanlı Devleti'nin girmiş olduğu tüm savaşlarda yaralanan askerlerin tedavileri, göçle gelen muhacirlerin ihtiyaçlarının karşılanması ve yaşanan birçok doğal afette halkın yaralarının sarılması konusunda yoğun bir çaba sarf etmiştir. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, bu yardımları yapabilmek adına gerekli olan sermayeyi, yurt içinde ve yurt dışındaki birçok yerde şube ve Murahhaslıklar açarak hayırseverlerin bağışlarıyla karşılamaya çalışmıştır. Bunun yanı sıra Kızılhaç Komitesi'ne bağlı bir kurum olması dolayısıyla, yabancı devletlerin Salîb-i Ahmerleri vasıtasıyla gönderilen nakdi yardım, tıbbi malzeme ve sağlık personelleri ile de ihtiyaçlarını tamamlama yoluna gitmiştir.

2.1. Osmanlı-Rus Harbive Hilâl-i Ahmer Cemiyeti

Osmanlı Devleti'nin yapmış olduğu en kanlı savaşlardan biri olan Osmanlı-Rus Harbi, 1877-1878 yılları arasında Osmanlı ile Rusya arasında gerçekleşmiş, Rumî takvime göre 1293 tarihinde olması nedeniyle Osmanlı-Rus Harbi ismiyle anılmıştır. Savaşın çıkması ile ilgili olarak birçok neden gösterilsede, altında yatan en büyük etken Çarlık Rusya'nın Balkanlarda gütmüş olduğu panislavist politikalar olmuştur. Rusya'nın Balkan halklarını bağımsızlık konusunda Osmanlıya karşı desteklemesi, isyanların çıkmasına sebep olmuş, Osmanlı Devletide isyanları bastırmak konusunda sert müdahalelerde bulununca, Rusya'nın Balkan halklarını koruma bahanesiyle Osmanlıya karşı savaş açmasına zemin oluşturmuştur.⁸² Yaşanan bu gelişmeler sonucunda Rusya, 24 Nisan 1877'de Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilan etmiştir. Rusya'nın gücünü arkasında hisseden başta Yunanistan olmak üzere, Romanya, Sırbistan ve Karadağ prenslikleri Osmanlı Devleti'ne karşı düşmanca bir tavır takınmış, isyanlar çıkartarak Rusya'yı desteklemişlerdir.⁸³ Osmanlı-Rus Harbi'nin en yoğun yaşandığı yerler olan Tuna-Plevne ve Kafkasya cephelerinde

⁸² Hasan GÜMÜŞOĞLU *Devlet-i Aliye'nin Sonbaharı Osmanlı ve Modernleşme*, Ensar Neşriyat Yayınları, İstanbul 2014, s.204.

⁸³ Fahri Maden, *II. Abdülhamid Dönemi*, Tarihçi Kitapevi, İstanbul 2014, s. 43-48.

büyük kayıplar verilmiş, Osmanlı halkı göçe zorlanmıştır.⁸⁴ Rumeli Türkleri, Rus birlikleri ile Bulgarların büyük katliamına maruz kalmış, katliamlardan kaçmayı başaranlar ise Türk tarihinin en dram dolu göç olaylarından birini yaşamışlardır. Balkanlar'dan Anadolu'ya uzanan yollar, göçmen kabileleriyle dolmuş, göç etmeye çalışanların büyük bir kısmı, yine Ruslar ve Bulgarlar tarafından katledilmişlerdir.⁸⁵ Türklerin cephelerdeki amansız mücadelesi ve direnişi sonuçsuz kalmış, Ruslar Yeşilköy'e kadar ilerlemişlerdir. 31 Ocak 1878'de imzalanan Edirne Mütarekesi ile savaş durdurulmuş, 3 Mart 1878'de Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması imzalanmış fakat bu Antlaşma yürürlüğe girmemiştir. Osmanlı ordusunun vermiş olduğu tüm mücadelelere rağmen savaş ağır bir mağlubiyet ve çok büyük toprak kayıpları ile sonuçlanmıştır. Rusların kazandığı bu savaş sonrasında, nüfuslarının Avrupa'da artması, diğer Avrupa devletlerini endişelendirmiş, bunun üzerine yeni bir antlaşmanın yapılmasını talep etmişlerdir. Osmanlı Devleti yapılması tasarlanan Berlin Antlaşmasına, umut bağlamış olsada ne yazık ki diğerinden pek de bir farkı bulunmayan bu antlaşma, Osmanlı Devleti'ni ikinci sınıf devlet statüsüne düşürmüştür. Savaşı kaybetmiş bir devlet olarak mecburen bu yeni antlaşmayı imzalamak zorunda kalmış olan Osmanlı Devleti, büyük toprak ve nüfus kaybına uğramıştır. Balkanlar'da ise Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız birer devlet olmuştur.⁸⁶

Osmanlı-Rus Harbi'nin yaklaşmasıyla beraber Mecerûhin-i Asaâkir-i Osmaniye'ye Muavenet Cemiyeti adı ile daha önce kurulmaya çalışılmış olan cemiyet, yeni ismiyle Hilâl-i Ahmer Cemiyeti olarak, 21 Temmuz 1876'da Marko Paşa başkanlığında yeniden teşkilatlanmaya başlamıştır.⁸⁷ Cemiyetin yeniden yapılanma sürecinde olması nedeniyle, elinde savaş yaralı ve mağdurlarının ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek kadar ne tıbbi malzemesi bulunmaktaydı. Sağlık personeli ihtiyacını devlet bu dönemlerde, İngiltere, Fransa, Avusturya ve Macaristan gibi devletlerle antlaşmalar imzalayarak sözleşmeli sağlık personeli getirme yoluyla çözmeye çalışmıştır. Bu nedenle Osmanlı-Rus Harbi sırasında gelen bu sözleşmeli

⁸⁴ Eyüp Kul, *Zafer gibi Savunma Plevne Müdafası*, Bab-ı Ali Kültür Yayıncılığı, 2. Baskı, İstanbul 2013, s.28-44, 133-148.

⁸⁵ Justin Mc.Carthy, Çev. Fatma Sarıkaya, *Ölüm ve Sürgün*, Türk Tarih Kurumu, 2. Baskı, Ankara 2014, s.120-125.

⁸⁶ Fahri MADEN, *II. Abdülhamid Dönemi*, Tarihçi Kitapevi, İstanbul 2014, s 29-36.

⁸⁷ Çapa, *a.g.e*, s.13.

personeller ve Salîb-i Ahmer Cemiyetleriyle gönderilmiş olan kişilerce yaralı ve hastaların tedavileri yapılmaya çalışılmıştır.⁸⁸A

Avustralyalı Doktor C. Ryan,⁸⁹ Osmanlı-Rus Harbi sırasında Osmanlı Devleti'nde görev yaptığı sıradayaşadıklarının söyle aktarmıştır. “Savaş’ın başladığı ilk zamanlarda yaralı sayısının fazla olması nedeniyle, hasta sevkiyatı ve sıhhi malzeme temininde sıkıntı baş göstermiştir. Hastanelerde sıhhi malzeme ve aletler yetersizdir. Yaraları saracak enbasit pamuk, sargı bezi dahi bulunmamaktaydı. Ameliyat edilmek zorunda kalınan yaralıları ilaç yokluğundan sadece dere suyunda yıkanıp dikiş atılıp, tiftik⁹⁰ ile kapatılıyor.” Dr. Ryan sağlık hizmetlerinin nedenli yetersiz olduğunu vurgulamıştır.⁹¹

Osmanlı-Rus Harbi sırasında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin yeni kurulmuş olması nedeni ile sermayesi sadece birkaç yüz liradan ibarettir. Cemiyetindeki bu paranın bir kısmı ile 9 seyyar hastane ve İstanbul'da 4 ilkyardım merkezi kurabilmiş yaralıların sevki için trenler kiralanıp, ambulanslar hazırlanmıştır.⁹² Bu hastanelerde savaş süresince 25.000 yaralı ve hasta tedavi edilmiştir.⁹³ Cemiyet savaş sırasında Niş, Sofya, Plevne, Vidin, Erzurum ve Kars'ta merkezi hastaneler kurmuş, yaralıları gelmeden önce ilk müdahaleleri seyyar hastanelerde yapılarak, önem sıralarına göre merkezi hastanelere sevk edilmiştir.⁹⁴

⁸⁸ Feyza Kurnaz Şahin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Harp Malûllerinin Sosyo-Ekonomik ve Sağlık Durumları (1877-1939)*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyon 2012, s.52.

⁸⁹ Osmanlı-Rus Harbinde, Hilâl-i Ahmer emrinde çalışan Avustralyalı Doktor, C. Ryan, ilk olarak Londra'da bir gazete ilanında, türk ordusunda çalışacak doktora ihtiyaç olduğu haberini okumuş çalışmak için Osmanlı Devleti'ne gitmeye karar vermiştir. 1876 yılında ailesi ile birlikte 21 yaşında genç bir doktor olarak İstanbul'a gelerek görevine başlamıştır. İlk olarak Osmanlı-Sırp Savaşında görev almış, ardından da Osmanlı-Rus Harbinde Hilâl-i Ahmer emrinde, Erzurum ve Plevne hastanelerinde görev yapmıştır. Osmanlı askerlerine çok büyük yardımları olmuş, birçok askerlerimizi sağlığına kavuşturmuştur. Plevne cephesinde gösterdiği gayret ve çabalardan dolayı Plevne Ryan olarak anılmaktadır. Osmanlı-Rus Savaşı sırasında kuşatma esnasında Ruslara esir düşmüş oradan ülkesine gönderilmiştir. Tam bir Türk hayranı olan C. Ryan 'a, yaptığı büyük hizmetlerinden dolayı, cemiyet ve Türk Devleti tarafından birçok nişan ve madalya takdim edilmiştir. Günay Çağlar, “Ryan ve Türk Sevgisi”, *Atatürk Dergisi*, C.III, S.1, Erzurum Ocak 2000, s.47-52.

⁹⁰ Tiftik, eskiden yara tedavisinde pamuk yerine kullanılan tiftik yününden sargı. Bkz, İlhan Ayverdi *Kubbealtı Lügati Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Milliyet, İstanbul 2011, s.1257.

⁹¹ Kurnaz Şahin, *a.g.t.*, s.52.

⁹² *Salnâme*, s.30.

⁹³ Akgün ve Uluğtekin, *a.g.e.*, s.30.

⁹⁴ Kurnaz Şahin, *a.g.t.*, s.49.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti 14 Nisan 1877 yılında ilk kurulduğunda toplamda, 70.000 Osmanlı lirası bulunmakta,⁹⁵ bu paranın 30.000 lirası ile savaş sırasında malzeme temini ve muhacirlerin ihtiyaçları için sarf edilmiş olup, geri kalan para Osmanlı Bankasına yatırılarak savaş sonrasında cemiyet kapatılmak zorunda kalmıştır.⁹⁶

2.1.1. Maddi Yardımlar

Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, faaliyete geçer geçmez, ilk olarak Cenevre Sözleşmesi hükümlerince, Salîb-i Ahmer Cemiyetlerinden yardım alabilmek için gerekli olan tüm işlemleri tamamlamaya çalışmış, bir yandan da yardım toplayabilmek adına yurt içi ve yurt dışında şubeler açmak için harekete geçmiştir.⁹⁷ Bu dönemde, 24 tanesi vilayetlerde olmak üzere, Mısır(İskenderiye, Kahire) ve Hindistan'da(Madras,Kalküta, Dehakka, Seylan), toplam otuz adet şube teşkil edilmiş, şubelerden toplanmış olan yardımlar,cemiyetin İstanbul merkezine ulaştırılmıştır.⁹⁸ Savaşla birlikte özellikle Afrika ve Hindistan gibi Müslüman devletler de yardım göndermeye başlamış, Salîb-i Ahmer Cemiyetleri'nden de azda olsa para yardımında bulunulmuştur. Gelen bu yardımlarla ihtiyaçlar temin edilip gerekli olan yerlere ulaştırılmıştır.⁹⁹

Osmanlı-Rus Harbisirasında yurt dışından gönderilen yardımlar arasında Almanya, ilk sırada yer almış, özellikle Berlin başta olmak üzere birçok şehirden yardımlar gönderilmiştir. Almanya Salîb-i Ahmer Cemiyeti de Osmanlı yaralı askerlerinin tedavilerinde kullanılması maksadı ile 5000 marklık bir çek göndererek yardımlarına

⁹⁵ Para miktarı ile ilgili olarak farklı miktarlar belirtilmiştir. Cemiyetin, Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra cemiyetin hesabında kalan parasıyla ilgili olarak 72.538 lira olduğunu belirtmiştir. *Salnâme*, s.29. Aynı bilgi başka bir kaynakta 70.000 lira toplandığı ve bu paranın savaş boyunca 30.000 lirası ile malzeme alınıp hastanelere teslim edilip, bir miktarı ile de muhacirlere nakti yardım verildiği belirtilmektedir. Bkz, Çapa, *a.g.e*, s.12. Bir diğer belgede ise aynı bilgi 72.000 lira toplandığını ve bu paranın cemiyet kapanırken kalan parasının 61.000 lira olarak belirtilmiştir. Akgün ve Uluğtekin, *a.g.e*, s.30.

⁹⁶ *Salnâme*, s.29. Bunun sebebi olarak Osmanlı-Rus Harbi sonunda Meşrutiyet yönetimine son veren Sultan Abdülhamid her türlü toplu oluşuma karşı tutum olarak 30 yıl sürecek bir sıkıyönetim dönemini başlatmış, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de bundan etkilenerek yaklaşık 20 yıl boyunca, 1897 Yunan Harbine kadar pasif olarak kalmıştır. Bkz, Akgün ve Uluğtekin, *a.g.e*, s.35.

⁹⁷ Akgün ve Uluğtekin, *a.g.e*, s.30.

⁹⁸ Fatma Torun Bilgiç, *Savaş Seferberliğinde Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Rolü (1914-1918)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2017, s.66.

⁹⁹ *Salnâme*, s.30.

başlamıştır.¹⁰⁰ Ardından Berlin’den 2000 marklık bir yardım toplanılmış, bunun 191 markı Almanya Salıb-i Ahmeri vasıtası ile gönderilmiştir.¹⁰¹ Savaş yaralılarına yardım etmek adına (Romanya) Timeşvar İane Cemiyeti’de kayıtsız kalmamış, 10 Aralık 1877 tarihinde yaptığı 38 florin’lik¹⁰² bir bağıışı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’ne göndererek Osmanlı halkının yanında olmuştur.¹⁰³ Savaşla beraber yurt dışındaki sefaretlere de hayırseverler tarafından bağışlar bırakılmış, bu yardım paralarında İstanbul merkeze iletilmiştir. Başta Berlin sefaretini olmak üzere, Londra ve Paris sefaretleri en çok bağışın gönderildiği seferathaneler olmuştur. Paris Sefaretine Banker Pikart tarafından, 22 Ocak 1878 tarihinde bırakılan 1000 franklık bir çek yine sefaret aracılığı ile Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’ne ulaştırılmıştır.¹⁰⁴ Londra Sefaretini üzerinden gönderilen bir yardım da, İngiliz sömürgesi olan Moris Adası¹⁰⁵ halkı tarafından toplanılmış olan 23 sterlin, 8 şilinlik bir bağıştır.¹⁰⁶ Moritus (Moris) adası halkı yine bu savaşta 2000 İngiliz lirasını Londra sefaretini üzerinden göndermiş, ayrıca Trablusgarp ve Balkan Savaşları’nda da 2400 sterlin ile 50.000 franklık yardım da bulunmuşlardır.¹⁰⁷ Avrupa’da birçok ülkede, Osmanlı yaralı askerleri için yardım toplamak adına gazeteler vasıtası ile kampanyalar düzenlenmiştir. Bunlardan ilki, Paris’te yayınlanan “Toulouse Gazetesi” tarafından yapılmış olan yardım kampanyasıdır. Bu kampanyada 120 franklık bir yardım toplanmış ve cemiyetin Paris şubesi hazinedarı olan, Mösyö Koster Bey’e teslim edilmiştir.¹⁰⁸ Bir yardım kampanyası da Berlin’de yaşayan hayırseverler tarafından düzenlenmiş, Berlin halkı

¹⁰⁰ BOA, HR.TH, 24/10/1. (M.17.06.1877)

¹⁰¹ BOA, HR.TH, 27/4. (M.03.01.1878).

¹⁰² Flori; İtalyan para birimi olan florin, 3,5 gram altın değerinde bir para birimidir. Osmanlı’da en çok bu altın para kullanılmaktadır. Halil İnalcık “Flori”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.XIII, İstanbul 1996, s.106. Ayrıca tez içerisinde kullanılmış olan para birimlerinin açıklamaları için, Bkz, Ek.10, s.125

¹⁰³ BOA, HR. SYS, 1234/66. (M.10.12.1877)

¹⁰⁴ BOA, HR.TH, 26/1. (M.08.01.1878)

¹⁰⁵ Moris Adası; Günümüzde kullanılan ismiyle Mauritius adasıdır. Hind okyanusunda bulunan adada Hıristiyanlık, İslamiyet ve Hinduizm gibi dinler yaygın olarak yaşanmaktadır. Moritus Müslümanları, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında ve sonrasında Osmanlı şehit, gazi ve yetimlerine maddi birçok yardımda bulunmuşlardır. Hindistan’daki Müslümanlarla yakın ilişkisi bulunan Moris Müslümanları ayrıca Anadolu’da başlayan Milli Mücadele döneminde adayı ziyarete giden Mevlana Molvi İbrahim önderliğinde, şehit çocukları ve eşleri için yardım toplamışlardır. Aydoğan Köksal. Ahmet Kavas, “Moritus”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.XXX, İstanbul 2005, s.293.295.

¹⁰⁶ BOA, HR.TH, 27/49/1. (M.15.06.1878)

¹⁰⁷ M Zahit Yıldırım, Moris Müslümanlarından Trablusgarb ve Balkan Savaşları Madurlarına yapılan Yardımlar, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, C.9, Sayı.2, Afyon 2009, s.61.

¹⁰⁸ BOA, HR.TH, 28/27/1. (M.11.07.1878)

bu kampanyaya çok yoğun ilgi göstermiştir. Satışlarından 1587 mark, 50 fenik yardım toplanmış, bu para Berlin Sefareti vasıtası ile Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne, 22 Ekim 1878 tarihinde teslim edilmiştir.¹⁰⁹ Kuşkusuz Berlin'den gönderilen yardımlar bu kadarla sınırlı kalmamış, ayrıca 663 mark, 50 kopeniklik bir bağış, Berlin Sefareti tarafından Hilâl-i Ahmer haznedar vekili Mösyö M.Oppenheing'eteslim edilmiştir.¹¹⁰ Osmanlı-Rus Harbi sırasında yurt dışından gönderilmiş olan nakdi yardımların farklı para birimlerindeki toplamı, 9 bin 250 mark, 1120 frank, 38 florin, 23 sterlin, 50 fenik, 50 kopenik ve 8 şilin'dir. Yardımların bu denli az olmasının nedeni olarak, yeni kurulmuş ve çok tanınmayan bir cemiyet olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 1: Osmanlı-Rus Harbinda Gelen Nakdi Yardımlar

Mark	Kron	Kopenik	Dolar	Frank	O.Lirası	Florin	Fenik,	Sterlin	Şilin
9250	-	50	-	1120	-	38	50	23	8

3.1.2.Sağlık Personeli ve Tıbbi Malzeme Yardımları

Osmanlı-Rus Harbi sırasında yurt dışından nakdi yardımlar kadar sağlık personeli ve tıbbi malzeme yardımları da gönderilmiştir. Sağlık personeli gönderimi konusunda her zaman Salib-i Ahmer Cemiyetleri öncülük etmişlerdir. Zira profesyonel yetiştirilmiş hastabakıcıların ihtiyaç olunan ülkelere görevlendirilmeleri ayrıca ihtiyaç duyulan tıbbi malzemelerin temin edilmesi gibi konular, Kızılhaç Cemiyetlerinin en önemli sorumluluklarından biridir. Bu sorumluluk bilinci ile Fransa Salib-i Ahmer Cemiyeti, Osmanlı yaralı ve hasta askerlerinin bakım ve tedavisi için 38 koli sağlık malzemesini, 6 Kasım 1877 yılında Fransa Sefareti aracılığı ile göndermiştir.¹¹¹ Almanya, tıbbi destek konusunda da duyarlı davranmış, Berlin'den yaralı askerler için tıbbi malzemelerden oluşan, 4 sandık ve 1 balya yardım kolisini, 20 Kasım 1877 yılında Dersaadet Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne göndermiştir.¹¹² Avusturya Cemiyetide 10 Mayıs 1877'de, yaralı askerlerin tedavisinde kullanılması için, 26 sandık tiftiği Viyana'da kurulan Hilâl-i

¹⁰⁹ BOA,HR.TH, 26/40/1. (M.22.10.1878)

¹¹⁰ BOA,HR. SYS, 1235/18. (M.27.10.1878)

¹¹¹ BOA,HR. SYS, 1234/49.(M.06.11.1877)

¹¹² BOA,HR. SYS, 1234/44.(M.20.11.1877)

Ahmer şubesine teslim etmiştir.¹¹³ Macaristan, Osmanlı yaralıları için farklı tarihlerde 2 kez yardım kolisi göndermiştir. Bunlardan ilki Loyd Kumpanyası vapuruyla 3 Ocak 1878 tarihinde gönderilen 20 sandık tiftik,¹¹⁴ ile bir diğeri 6 Nisan 1878 tarihinde göndermiş olan 1 sandık tiftik ile 100 marklık bir nakdi yardım cemiyete yollamışlardır.¹¹⁵ Osmanlı-Rus Harbi sırasında Osmanlı yaralı askerlerinin bakım ve tedavileri ile ilgilenilmesi adına, Salîb-i Ahmerler (Kızılhaçlar) vasıtasıyla hastane heyetleri, cerrahlar ve sıhhi malzeme yardımlarında gönderilmiştir. Gelen bu sağlık personelleri, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin yol göstericiliğinde ihtiyaç duyulan çeşitli hastane ve barakalarda görevlendirilmişlerdir. Salîb-i Ahmer Cemiyetleri tarafından gönderilmiş olan sağlık personelinin isim ve görev yerleri şöyledir; Şıpka Seyyar Hastanesi'nde Tabip Santorinoz, Şıpka Hastanesi'nde Doktor S.Panyodora, Filibe Hastanesi'nde Doktor Razenik, Bayburt Hastanesi'nde Doktor Karmah Dobreçenik, Beylerbeyi Hastanesi'nde Müstahdem Sör Mary Febrinisimli kişilerden oluşmaktadır.¹¹⁶

Yardımcı olmak adına gelen heyetlerden Kahire Hilâl-i Ahmerin'de görevli olan personeller ise; Başkâtip Kumandero Henry Doureks Simaya, Şövalye Figora, Hazinedar Mösyö Fesavye Mayire, Mösyö Dufne, İskenderiye'de görevli Mösyö Süvaris, İskenderiye Haznedarı olan Mösyö Frederik, Mösyö Bernando ve Mösyö Kostu'dur. İsimleri geçenler o dönemde Hilâl-i Ahmer Cemiyetlerine emeği geçen yabancı görevlilerden sadece bir kısmıdır. Yurt dışından gelmiş olan bu kişiler haricinde, Osmanlı yaralı askerlerine yardım etmiş olan gönüllülerde bulunmaktadır. Kahire'de Erkan-ı Harb Reisi Mirliva Astro Paşa'nın eşi ve İskenderiye Limanı Reisi Mirliva Makılap Paşa'nın eşi, Madam Makılap bu kişiler arasındadır.¹¹⁷

Ayrıca vatanlarında çok uzaklarda, Osmanlı yaralı ve hastalarına yardım ederken kendileri de hastalıklara yakalanarak vefat etmiş olan, Fransız Doktorlar Aleksander Mirmond, Oktav Harviy, Leon Kolona Çakardi, Ferdinand LöLong, Lazar Tardi,

¹¹³ BOA, HR. TH, 25/1. (M.06.05.1878)

¹¹⁴ BOA, HR. TH, 27/16/2. (M.04.12.1877)

¹¹⁵ BOA, HR. TH, 26/53. (M.06.04.1878)

¹¹⁶ BOA, İdare-i Dâhiliye (İ.D.H.), Dosya No:772, Gömlek No: 62880. (M.18.11.1878). Bu sağlık personellerinin hangi Kızılhaç cemiyetine üye oldukları maalesef belgede belirtilmemiştir. Bu isimlere kendilerinin vefatından sonra ailelerine verilen nişanlar vasıtası ile ulaşılmıştır.

¹¹⁷ BOA, Hariciye İdaresi (HR.İ.D.), Dosya No:784, Gömlek No:63758. (M.15.10.1878)

Artur Ser Voir, LuiHervar, ReymundKiseman’ıda unutmamak gerekir.¹¹⁸Kendilerine Türk halkı olarak minnettarız.

3.1.3. Eşya ve Diğer Yardımlar

Yurt dışından Osmanlı yaralı askerleri için nakdi ve tıbbi yardımlar kadar, her türlü insani yardım malzemesinin gönderimide sağlanmıştır. Gönderilmiş olan bu yardım malzemelerinin içerikleri hakkındagenellikleüst yazılarında bilgilendirme yapılırken, kimi zamanda eşya başlığı ile sevkiyatını gerçekleştirmişlerdir. Örneğin, Avusturya Vatan Perverler Cemaati tarafından, içeriği belli olmayan 6 balya eşya, yaralı askerler için Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’negönderilmiştir.¹¹⁹ Macar halkıtarafındandaha önceden gönderilen tiftik ve nakti yardımın yanı sıra, bez ve mensucat muhtevi içeriği bulunan 15 sandık malzemeyidecemiyete göndermişlerdir.¹²⁰ Yine içeriği belli olmayan bir sandık eşyada,18 Aralık 1877 tarihinde İtalya’nın Trieste şehrinden merkez Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’ne yollanmıştır.¹²¹

Savaş esnasında yardımların gönderimi konusunda, kimi zaman aksaklıklarınaşandığıda olmuştur. Örneğin, Hindistan halkı tarafındanOsmanlı yaralı askerleri için gönderilmiş olan3 sandık eşyanıyerine ulaşmadığı tespit edilmiştir. Bunun üzerine yapılan tahkikat sonucunda, bu malzemelerin Loyd Kumpanyası depolarında kalmış olduğu tespit edilmiştir. Gerekli işlemler yapılarak malzemelerin Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’ne ulaştırılması sağlanmıştır.¹²²

3.2.Osmanlı-Yunan Savaşı ve Hilâl-i Ahmer Cemiyeti

Osmanlı Devleti’nin, Osmanlı-Rus Harbi’nden yenilgiyle çıkmışolması ve sonrasında yaşanan gelişmelerden dolayı, Osmanlı Devleti’ne karşı, başta Yunanistan’ın desteklediğibirçok isyan baş göstermiştir. Özellikle Girit isyanını destekleyerek kendi topraklarına katmayı hedeflemiştir. Osmanlı Devleti çıkan isyanı önce diplomasi yoluyla çözmeyi denesede sonuç alamayınca, SultanII. Abdülhamid’in emriyle, 18 Nisan 1897 senesinde, Osmanlı-Yunan Savaşı

¹¹⁸ BOA,HR.İ.D, 277/16900. (M.09.06.1878)

¹¹⁹ BOA,HR. SYS, 1234/46. (M.11.11.1877)

¹²⁰ BOA,HR. SYS, 1234/55. (M.10.10.1877)

¹²¹ BOA,HR. TH, 25/67.(M.18.12.1877)

¹²² BOA,HR. TH, 28/28. (M.11.06.1878)

başlamıştır. İlk çarpışmalar Teselya ve Yanya’da olmuş, Yunan askeri, Osmanlı askeri gücünün karşısında fazla direnemeyerek, 19 Mayıs 1897’de savaşı durdurmuş, 20 Mayıs’ta da barış müzakerelerine başlanmıştır. 20 Eylül 1897 yılında iki taraf arasında “İstanbul Antlaşması” imzalanarak savaş sona ermiştir.¹²³ Savaş’ın kısası sürmesi ve galibiyetle sonuçlanmasına rağmen, sıhhi yardım yetersizlikleri yüzünden beklenenin çok üstünde can kaybı yaşanmıştır. Can kaybının bu kadar fazla olmasının nedeni Osmanlı Devleti’nin malzeme ve doktor¹²⁴ teminindeki yetersizliği olmuştur.¹²⁵ Bu savaşta Osmanlı ordusu 1.241 şehit vermiş, 11.860 askerimizde yaralanmıştır.¹²⁶

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Osmanlı-Rus Harbi’nden sonra 20 yıl kadar pasif kalmış, 25 Mayıs 1897 yılında Sadaret tezkiresiyle, Noryan Efendi başkanlığında, yeniden faaliyete geçirilmiş, ihtiyaçlarını temin edebilmek için yurt içi ve yurt dışından yardım talebinde bulunulmuştur.¹²⁷ Cemiyet, Tophanedeki deposunda bulunan eşyalar ile sülfat ve tıbbi malzemeleri, savaş yaralılarına kullanılması için orduya vererek çalışmalarına başlamıştır.¹²⁸ Bu savaş sırasında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Cenevre hükümleri gereği Osmanlı Devleti’nin yaralı ve hasta askerlerine yardım gerektiğinde bütün Salîb-i Ahmer Cemiyetlerinin yardımcı olabileceğinin izninin verildiğini bir belgeyle duyurmuştur.¹²⁹ Cemiyet, Bahriye Nezareti’nin yardım talebi üzerine, Roma ve Adana isimli iki hastane vapuru kiralamış, Golos ve Preveze’de bulunan hasta ve yaralıların İstanbul’a sevkiyatını sağlamıştır.¹³⁰ Roma

¹²³ Ahmet Köksal, “1897 Türk-Yunan Harbinde Trabzon Redif Taburları”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Bahar 2018, (24) S.235-368, s.238-247.

¹²⁴ Norveç Ordusu’nda görev yapan Doktor Mösyö Hans Dae, Osmanlı-Yunan Savaşında görev yapmıştır. Savaşın başından sonuna kadar tanık olduğu olayları ülkesine dönünce “*1897 Senesi Devlet-i Aliyye ve Yunan Muhârebesi Hakkında Hâtırât ve Mülâhazât*” isimli bir kitap yazmıştır. Şimşek K, *a.g.m.*, s.151, Ayrıca, Bkz.(*Y.PRK.HR.*), 25/58. (M.21.05.1897) numaralı belgede yer almaktadır.

¹²⁵ Kamuran ŞİMŞEK, “Norveçli Doktor Hans Dae’nin Gözünden 1897 Osmanlı-Yunan Harbi’nde İlk Yardım ve Tedavi Hizmetleri”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cild XXXIII / 1, İzmir 2018.

¹²⁶ *BOA*, Yıldız, *Mütenevvi*, (*Y.MTV.*), 188/34.

¹²⁷ *Salnâme*, s.30.

¹²⁸ *BOA*, Yıldız *Arşivi Hususi*, (*Y.A.HUS.*), Dosya No:371, Gömlek No:34. (M 12.11.1896).

¹²⁹ *BOA*, Yıldız *Başkıtabet Dairesi Maruzatı*, (*Y.PRK.BŞK.*), Dosya No: 51, Gömlek No: 70. (M.23.07.1897)

¹³⁰ *Y.MTV*, 159/182. (M.10.06.1897). Osmanlı Arşiv belgelerinde iki vapur ismi geçerken, başka eserlerde 4 adet vapur ismi yer almaktadır. Bu vapurlar, Bosna, Hadide, Taif ve Roma vapurları ile Dört sefer düzenlendiği bilgisi bulunmaktadır. Kurnaz Şahin, *a.g.t.*, s.60.

vapuru ile Golos'ta bulunan 250 yaralı İstanbul'a nakledilmiştir. Ayrıca bu vapurlar, hasta nakli ve muhacir sevkiyatı dışında, ihtiyaç halinde ordu içingerekli olan eşyaların taşınması içinde kullanılmıştır.¹³¹Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bu savaşta daha çok hasta nakli konusunda faaliyet göstermiş olup, Salîb-iAhmer (Kızıllaç) cemiyetleri tarafından gönderilen ekiplerlebirlikteyaralı ve muhacirlerle ilgilenmişlerdir.¹³² Savaşın ardından cemiyet, kasasında kalan 10.000 lirayıOsmanlı Bankasına yatırarak yeniden suskunluk dönemine girmiştir.¹³³

3.2.1.Maddi Yardımlar

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti elinde bulunan çok küçük bir sermaye ile görevine başlamıştır. Yardım toplamak için yurt içinden ve yurt dışından yardım talebinde bulunmuştur.Bu çağrıya yurt dışından gelen ilk yanıt ise Viyana'dan olmuştur.1897 yılında yaralı Osmanlı askerleri için Doktor Herz'in oluşturmuş olduğu bir komite tarafından,3000 franklık bir meblağ toplanmış, bu para Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne ulaştırılması için Viyana Sefareti'ne teslim edilmiştir.¹³⁴ Ardından 5 Ağustos 1897 yılında Rusya'nın Rostov şehriden, 386 frank, 66 santimlik bir yardım cemiyetin hesabına havale edilmiştir.¹³⁵ Cemiyete gönderilmiş olan yardımlar genelde toplu olarak yapılıyor, kimi zamanda bağışların bireysel olarak gönderildiği de oluyordu. Örneğin, Nikola Mühendis Akademisinden Miralay Mösyö İvanof ve Petersburg jimsatik öğretmeni Mösyö Aystenber tarafından, 75 franklık bir bağış, Petersburg Başşehbenderliği vasıtasıyla cemiyetin hesabına gönderilmiştir.¹³⁶ Hilâl-i Ahmer

¹³¹ BOA, *Posta Telgraf Nezareti (Y.PRK.PT.)*, Dosya No: 13, Gömlek No:144, (M.11.06.1897)

¹³² Kurnaz Şahin, *a.g.t.*, s.54.56.

¹³³ Akgün ve Uluğtekin, *a.g.e.*, s.30.

¹³⁴ BOA, *HR.TH*, 199/15. (M.16.09.1897).

¹³⁵ BOA, *HR.TH*, 199/19. (M.17.09.1897).

¹³⁶ BOA, *HR.TH*, 199/13. (M.17.08.1897). 1897-1898 yılları arasında Osmanlı-Yunan Harbi dolayısıyla, yurt dışından Hilâl-i Ahmer Cemiyeti haricinde de şehit çocukları için çeşitli yardımlar yapılmıştır. Padişah II. Abdülhamid'in emri doğrultusunda Malûl ve gazilere yardım toplanması adına *Evlad-ı Şüheda ve Malûlîn-i Guzât-ı Asâkir-i Şahane* ismiyle açılan kampanyaya yurt dışından sayısız yardım gönderilmiştir. 1897'de ki bu kampanya Paris'te ressam Mösyö Pizol bir adet yağlı boya tabloyu bağışlamıştır. Amerika'da yaşayan Osmanlı tebasıtarafındanda bağışlar yapılmış, Örneğin, Duster kasabasında yaşayan halk, 4.840 kuruşlukluk bir yardımı İstanbul'a göndermişlerdir. Ayrıca Osmanlı topraklarında yaşayan yabancıardan Matmazel Mortman, İtalya'nın İstanbul Sefareti'nde memur ve Arşimend vapurunda ikinci makinist olan Mösyö Dinari, Fransa, Sisam Konsolosu Mösyö Lövnmesirbu yardım sergisi'ne katkıda bulunan kişilerden bazılarıdır. Fatma GÖÇER. *II. Abdülhamid Döneminde Bir İane Örneği: 1897-1898, Yılı Şehit Çocukları ve Malûl Gazileri İanesi*,

Cemiyeti'nin yardım çağrısı üzerine, Fransa Salib-i Ahmer Cemiyeti de Hilâl-i Ahmer hastanelerinin ihtiyaçlarının karşılanması için 5000 franklık bir yardım göndermişlerdir. Japonya Salib-i Ahmeride 10.090 franklık nakdi yardımı cemiyetin hesabına havale etmiştir.¹³⁷ Bu savaş döneminde de yurt dışından gelen yardımların toplam miktarı 15 bin 851 frank, 66 santimdir.

3.2.2. Sağlık Personeli ve Tıbbi Malzeme Yardımları

Salib-i Ahmer Cemiyetleri vasıtasıyla Osmanlı Devleti'ne gelen sağlık ekiplerinin görev süreleri genellikle 3 ay olup, ihtiyaca göre bu süre uzatılabilmekteydi.¹³⁸ Osmanlı-Yunan Savaşı sırasında gelen sağlık ekiplerinden ilki Alman İmparatoriçesi Viktorya'nın himayesindeki Alman Salib-i Ahmer Cemiyeti tarafından gönderilmiştir. Bu ekip, Yıldız Hastanesi'nde yaralı ve hastalara hizmet vermiştir.¹³⁹ Ayrıca Rus Salib-i Ahmer Cemiyeti'de, Osmanlı yaralı askerlerine yardım etmek için bir heyet göndermek istediklerini bildirmişler bu talebin olumlu karşılanmasıyla, Rus İmparatoru'nun annesinin himayesindeki Salib-i Ahmer Cemiyeti, 1897 yılında 5 Tabip ile 10 hastabakıcı rahibeyi İstanbul'a göndermiştir. Gelen bu ekip, Çatalca'da donanımlı küçük bir hastane tesis ederek, hasta ve yaralı askerlerimizin tedavileri ile ilgilenmişlerdir.¹⁴⁰ Ayrıca Rus Salib-i Ahmeri tarafından 500 yataklı bir seyyar hastanede görev yapabilecek doktor ve cerrahların bulunduğu bir ekip göndermişlerdir. Fransa'da kendi Salib-i Ahmer ekipini oluşturarak İstanbul'a göndermiş, gelen ekipde Yıldız Hastanesi'nde görev yapmıştır.¹⁴¹ Salib-i Ahmer Cemiyetleri, sağlık ekipleri ile beraber kimi zamanda, seyyar hastaneler ve tıbbi cihazlarda göndermişlerdir. Örneğin, İsviçre Salib-i Ahmer Cemiyeti tarafından çekilen bir telgrafta, masrafları kendilerine ait olmak üzere, 1 seyyar hastane, 8 tabip, 1 eczacı ve 1 idare zabıtından oluşan sağlık ekipini göndermek istediklerini

Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2003, s.162.

¹³⁷ Kurnaz Şahin, *a.g.t.*, s.163.

¹³⁸ Avusturya Salib-i Ahmer Cemiyeti tarafından gönderilen Doktor Metlu Beylün ile Doktor Deral'in Gümüşsuyu Hastanesi'nde ki görevleri sona ermiştir. Kendilerinin Viyana'ya döneceği Dersaadet'e bildirilmiştir. *BOA, HR.İD*, 2067/28.2. (M.27.07.1897)

¹³⁹ Kurnaz Şahin, *a.g.t.*, s.163.

¹⁴⁰ *BOA, HR.İD*, 2067/20. (M.29.04.1897)

¹⁴¹ Kurnaz Şahin, *a.g.t.*, s.163.

bildirmişler, cemiyetin vereceği yanıtı göre hareket edeceklerini söylemişlerdir.¹⁴² Yurt dışından gelen Salib-i Ahmer ekipleri, savaş sırasında sadece İstanbul'da görev yapmamışlar, Savaşın cereyan ettiği bölgelerde seyyar hastaneler kurarak görevlerini cephelerde sürdürmüşlerdir. Örneğin; bu savaş sırasında Selanik'te kurulmuş olan bir seyyar hastane için, Paris'de bulunan 12 Fransız Doktor Selanik'e gönderilmiştir.¹⁴³ Osmanlı Devleti'nin ihtiyaç duyduğu sağlık personeli açığını kapatmak için Sultan II. Abdülhamid yurt dışından sadece doktor talebinde bulunmamış aynı zamanda hastabakıcı ihtiyacını gidermek içinde, yetmiş sağlık personeli bulunan Saksonya'dan yardım talep etmiştir. Saksonya Kraliçesi Karoluşa çağrıya olumlu yanıt vererek, 11 hastabakıcı rahibeyi Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne, İstanbul'daki hastanelerde görevlendirilmeleri şartıyla göndermiştir.¹⁴⁴ Savaşın getirdiği zor koşullarda salgın hastalıklarında beraberinde getirmiş, gelen sağlık ekiplerinin bazı üyeleri bu hastalıklara yakalanmışlardır. Yıldız Hastanesi'nde görev yaptıkları sırada, yüzlerinde yaralar oluşmuş olan Petersburg Salib-i Ahmerinde görevli, doktor ve hastabakıcı rahibelerin isimleri Moskovaya bildirilmiştir. Bunun üzerine Rusya, sağlık personelinin iyileştikten sonra Moskova'ya dönmelerini talep etmiştir.¹⁴⁵ Yurt dışından bir tıbbi malzeme yardımı da Viyanalı Eczacı Mösyö Jozef Barbe tarafından 21.06.1897 tarihinde, Hilâl-i Ahmer depolarına teslim edilmek üzere gönderilmiş olan 6 sandık tıbbi malzemedir.¹⁴⁶

3.2.3. Eşya ve Diğer Yardımları

Macaristan, tıpkı Osmanlı-Rus Harbi'nde olduğu gibi, Yunan Harbi sırasında da Osmanlı halkına yardımlarını esirgememiştir. Macaristan Salib-i Ahmer Cemiyeti 3000 Mark kıymetinde (içeriği belli olmayan) eşyayı Budapeşte Şehbenderliği vasıtası ile Dersaadet Hilâl-i Ahmer merkezine göndermişlerdir.¹⁴⁷

¹⁴² BOA, HR.İD, 2067/19. (M.28.11.1897)

¹⁴³ BOA, Y.PRK.PT, 11/171. (M.13/05/1897)

¹⁴⁴ BOA, Yıldız Elçilik Şehbenderlik, Ateşelik, Militerlik (Y.PRK.ESA), Dosya No:3, Kutu No:82. (M.31.10.1883)

¹⁴⁵ BOA, Y.MTV, 162/50. (M.07.07.1897)

¹⁴⁶ BOA, HR.TH. 196/68. (M.21.06.1897)

¹⁴⁷ BOA, HR.İD, 2067/25. (M.18.05.1897)

3.3. Trablusgarp Savaşı ve Hilâl-i Ahmer Cemiyeti

19.yüzyılın sonlarına gelindiğinde Avrupa devletleri kendi aralarında ittifaklar kurup, sözde antlaşmalar imzalayarak, Osmanlı Devleti'nin topraklarını, kendi aralarında paylaşmışlardır. Yapmış oldukları paylaşımlarda adaletsizlikler ortaya çıkınca, girmiş oldukları sömürge yarışı, aralarında çıkar çatışmalarına dönüşmüştür. İlk olarak 1911 yılında Fas'ın işgali üzerine, Almanya ile Fransa arasındaki kriz yaşanmış, bunun üzerine İtalya ile Fransa yakınlaşması başlamıştır. Bu yakınlaşmanın sonucu olarak İtalya, önceki antlaşmalara dayanarak, Trablusgarp'ı işgal etme kararı almıştır. Bu planını hayata geçirmeye karar veren İtalya, ilk olarak çeşitli bahaneler üreterek, 23-26 Eylül tarihlerinde, Osmanlı Devleti'ne iki adet Nota vererek, işgali kısmi olarak dünya kamuoyuna duyurmuştur. Hemen akabinde 29 Eylül 1911'de, Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilan etmiş, 3 Ekim 1911'de İtalyan donanmasının Trablusgarp'ı bombalaması ile savaş resmen başlamıştır. İtalyanlar, Osmanlı ordusunun vermiş olduğu direnci kırarak, Derne ve Bingazi'yi almış ardından işgali daha da yayma düşüncesiyle Ege adalarını bombalayıp, Onikiada'yı da işgal etmişlerdir. Ayrıca, Osmanlı'nın Trablusgarp'a yardım göndermesini engellemek için, Kızıldeniz'deki bazı limanların kontrolünü de ele geçirmiştir. Basit bir işgal olarak başlayan savaşın uzaması, İtalyan askerlerinde psikolojik yönden büyük bir çöküntü yaratmış, askerler savaşın bitirilmesini ülkelerine dönmek istediklerini İtalyan hükümetine yazdıkları mektuplarla iletmışlerdir. Bu durum Osmanlı Devleti'nde çok farklı olmayıp, Balkanlar'da başlayan cepheleşme hareketlerini de savaşın derhal sonlandırılması gerekmektedir. Artık iki ülke kendi aralarında uzlaşma yoluna gitmeleri gerektiğinin farkına varmış, 12 Temmuz 1912 yılında ilk görüşmelere başlamışlardır.¹⁴⁸ İsviçre'nin Caux şehrinde 13 Ağustos'ta başlayan müzakereler, İtalya'nın Uşi kentinde devam etmiştir. Osmanlı Devleti, İtalya ile barış antlaşması maddeleri üzerine görüşmeler yaparken, Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ'ın seferberlik ilan ettiği haberini almış, yaklaşan savaşın hazırlıklarına başlamıştır. Balkanlarda yeni bir savaşın başlayacak olması, Osmanlı Devleti'ni zor

¹⁴⁸ Hasan Tevfik Güzel, "Hasta Adam" Osmanlı Devleti Karşısında Başarılı Bir İtalyan Diplomasi Örneği Trablusgarp Savaşı", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Vol.2, No1, Mart 2017, s.100, 106-108-112.

durumda bırakmış, bu nedenle, İtalya ile 15 Ekim 1912’de Uşi (Ouchy) Antlaşması imzalanarak Trablusgarp Savaşı sona erdirilmiştir.¹⁴⁹

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, II. Meşrutiyetin ilanıylayenileşmesürecine girmiş, hayatta kalan eski üyelerin katılımıyla, 1911 yılında yeniden teşkilatlanmaya başladığında, hesabında sadece 10.000 liralık bir sermayesi, ambarlarında da hiçbir ihtiyaç maddesi bulunmamaktaydı.¹⁵⁰ Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Trablusgarp Savaşı’nda daha önce edindiği tecrübelerinden faydalanarak daha sistemli hareket etmiştir. Cemiyet savaş ilanından hemen sonra, 20 Ekim 1911’de, Marsilya üzerinden 6 Doktor, 1 muhasebeci ve 15 hastabakıcıdan oluşan bir ekibi Trablusgarp’agöndererek yardım faaliyetlerine başlamıştır. Doktor Kerim Sebati Bey cemiyetin eksiklerinin yurt dışından temini için Fransa’ya gönderilmiş, gerekli olan ilaç, cerrahi aletler, çadır, sedye, mutfak araç gereçleri ve konserve gibi ihtiyaç malzemelerini alarak oradan ayrılmıştır. Ardından Marsilya’ya uğrayıp cemiyetin diğer sorumluları ile buluşmuş, 200 koli eşyayı da alarak birlikte Tunus’a geçmişlerdir.¹⁵¹ Paris’den alınan kumaşlarla 8’er yataklı 13 seyyar hastane çadırı diktirilmiştir bu çadırlar bölgedeki ihtiyaç duyulan yerlere kurulmuştur. Askeri kumandanlığın isteği üzerine Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Aziziye’de bir mektep binasını 160 yataklı bir hastane haline getirmiştir. Kurulan bu hastanenin ilk gününde 300 yaralıya müdahale edilmiş, cephedeki yaralıların hastanelere nakli içinde bedevilerden oluşan 96 kişi seçilerek sedyecilik görevi verilmiştir. İlk ekibin ardından Kasım ayı içerisinde Bingazi tarafına Dr. Arif Bey idaresinde 3 doktor, 2 dr.yardımcısı, 3 hastabakıcıdan oluşan küçük bir ekip daha gönderilmiştir. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bir yandan savaş yaralıları ile ilgilenirken bir yandan da salgın hastalıklar ile mücadele etmeye başlamıştır. Bölgede yaygın olarak görülen tifo hastalığı çok yayıldığı için yeni sağlık heyetlerine ihtiyaç duyulmuştur. Hums taraflarında yaygın olarak görülen salgınlar nedeniyle, Doktor Emin Bey’in idaresinde 2 doktor, 1 muhasip ve 25

¹⁴⁹ Güzel, *a.g.m*, s.100, 106-108-112.

¹⁵⁰ Akgün ve Uluğtekin, *a.g.e*, s.49-50-51-52.

¹⁵¹ *Salnâme*, s.95-97. Cemiyetin ihtiyaçlarını temin etmiş olan ekip, Marsilya’dan hareket ettikten kısa bir süre sonra, İtalyan deniz kuvvetleri tarafından daha önceden kendilerine bilgi verilmiş olmasına rağmen tutuklanmışlardır. Hilâl-i Ahmer heyetine yapılan bu tutum diğer Salîb-i Ahmer heyetlerine de uygulanmış, Cenevre hükümlerine aykırı olan bu durum savaş esnasında da devam etmiş, Hilâl-i Ahmer çadırlarının bombalanması ile bu tarz eylemler sürmüştür. Polat, *a.g.t*, s.59-60-61.

hastabakıcıdan oluşan üçüncü bir ekip daha sevk edilmiştir.¹⁵² Kızılhaç ekipleri de salgınlar ile mücadele etmiş, zaman zaman kendileri de bu hastalıklara yakalanarak vefat etmişlerdir. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından kurulmuş olan hastanelerden Garyan'da, yedi ay içerisinde 503 yaralı ve hasta başvurmuş, bunların 474'ü yapılan tedaviler sonucunda iyileşirken, 29'u hayatını kaybetmiş Homs'taki hastanede ise, 575 yaralı ve 212 hasta tedavi edilmiştir. Bingazideoluşturulan hastanede ise, 85 yaralı ve 200'ün üzerinde hastanın tedavisi yapılmıştır. Ayrıca bölgede yaşayan yaklaşık 1000 kişi tedavi edilmiş, gönderilen sağlık ekipleri tarafından 650çocuktasünet edilmiştir.¹⁵³

3.3.1.Maddi Yardımlar

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, 20 Nisan 1911'de resmen kurulması ile beraber Osmanlı Bankası'nda yaklaşık olarak 11.521 lirası bulunmaktaydı. Cemiyetin Trablusgarp Savaşı için başlatmış olduğu yardım seferberliğinden sonrayurt içinden ve yurt dışından gönderilmiş olan yardımlaraberabertoplamsermayesi, 68.388 Osmanlı lirasına ulaşmıştır.¹⁵⁴ Bu dönemde yapılan bağışların büyük bir bölümüMüslüman ülkelerden gönderilmiş olup, 1912 yılınagelindiğinde yardım miktarı yaklaşık olarak 263.000 lirayı bulmuştur. Gönderilmiş olan yardımların yaklaşık 28 000 lirasının Hindistan'dan gönderilmiş olduğu tahmin edilmektedir. Gayrimüslim devletlerden yapılan yardımlar ise ilk sıralarda Almanya, Macaristan yer alırken onları İngiltere, Amerika, Fransa, Hollanda, İspanya, Belçika, İsveç, Japonya, Danimarka, İsviçre, İtalyagibi ülkeler takip etmekte ve bu yardımlarintoplamaı 15.000 Osmanlı lirasına ulaşmıştır.¹⁵⁵

Trablusgarp Savaşı sırasında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin yapmış olduğu yardım çağrısına yanıt gecikmemiş, İsviçre Fahri Şehbenderliği tarafından, 111 frank 75 santimlik bir çek cemiyetegönderilmiştir.¹⁵⁶ Ayrıca Osmanlı Devleti, Kızılhaç Komitesinden de yardım istemiş, bunun üzerine Kızılhaç Genel Merkezi, Rusya'danHilâl-i Ahmer Cemiyeti adınayardımtalebinde bulunmuştur. İmparatoriçe

¹⁵² İzgöer ve Tuğ, *a.g.e*, s.37

¹⁵³ Bilgiç, *a.g.t*, s.75-76, Özaydın, *a.g.t*, s.72.

¹⁵⁴ *Salnâme*, s.306-308.

¹⁵⁵ İzgöer ve Tuğ, *a.g.e*, s.213.

¹⁵⁶ *BOA, HR.İD*, 642/22. (M.28.01.1911)

Marie Feodorovna'da bu isteği olumlu karşılamış, 13 Ağustos 1911 yılında, S. Petersbourg'dan, 10.000 franklık nakti yardım gönderilmiştir.¹⁵⁷

Bu dönem içerisinde yurt dışından sadece savaş yaralıları için değil, yaşanan yangınlar nedeniyle bağışlar gönderilmiştir. Örneğin, Aksaray'da meydana gelen yangın nedeniyle, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Portekiz, Macaristan, Romanya, Danimarka, Rusya ve Sırbistan gibi ülkelerin Salîb-i Ahmer Cemiyetlerinden, 5000 liralık bir yardım Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne gönderilmiştir.¹⁵⁸ Yine, Amerikan Salîb-i Ahmeri İstanbul yangınzedeleri için, 20 Eylül 1911 yılında cemiyete, 110 liralık bir yardım çeki göndermiştir.¹⁵⁹

Savaş sırasında Londra'dan Osmanlı yaralı askerlerine sarf edilmesi için, 2017 kuruş ve 2,5 santim altın, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne ulaştırılmıştır.¹⁶⁰ Cemiyete, yurt dışındaki yabancı iş adamları tarafından da bağışlar yapılmıştır. Viyana'nın büyük fabrikatörlerinden Wilhelm Kesbil, Osmanlı askerleri için, 140 kron, 486 kuruş, 12 paralık bir yardım cemiyetin hesabına göndermiştir.¹⁶¹ Trablusgarp Savaşı sırasında Kırım, Tercüman İslam gazetesi tarafından Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne yardım toplamak adına bir kampanya düzenlenmiş, elde edilmiş olan 18 dupa (ruble), Dersaadet Rusya Sefirine teslim edilmiştir.¹⁶² Trablusgarp Savaşı'nın başlamasıyla beraber, Hindistan'dan, başta orada yaşayan Müslümanlar olmak üzere, Mecusiler, Hindular hatta Putperestlerde yardım da bulunmuşlardır. Hindistan halkı tarafından ilk Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Mayıs 1912'de Kalküta şehrinde kurulmuş olup, bunu Bombay, Rampur, Rangoon, Madras, Batavya ve Haydarabat gibi şehirler de izlemiştir.¹⁶³ Toplanan bu yardımların merkeze iletilmesi hususunda, Sefarethaneler ve Şebenderlikler aktif olarak rol oynamışlardır. Cape Town Şebenderliğince İslam Ahalisi tarafından Hilâl-i Ahmer Cemiyeti menfaatine toplanmış olan 200

¹⁵⁷ KA, nr: 94/58. (M.13.09.1911)

¹⁵⁸ İzgöer ve Tuğ, a.g.e, s.37-38.

¹⁵⁹ BOA, BEO, 3939/29537.(M.20.09.1911)

¹⁶⁰ KA, nr: 155/8. (M.12.09.1911)

¹⁶¹ Akgün ve Uluğtekin, a.g.e, s.55.

¹⁶² KA, nr: 98/77. (M.18.11.1911)

¹⁶³ İzgöer, a.g.m, s.101-102-103.

İngiliz sterlini, YohannesburgBaşşehbenderliğinde çalışan, Ohannes Bey tarafında gönderilmiştir.¹⁶⁴

Türk-İtalyan Savaşı sırasında Yahudiler tarafından gönderilmiş olan bir yardım bilgisinede, Amerikan Yahudi Yıllığında (AmericanJewish Yearbook) rastlamaktayız. 15 Ekim 1911 yılında Anglo-Palestine Bank'ın müdürü David Levontin'in çağrısı üzerine, Sultan'ın refahı ve Türk ordusunun zaferi için dualar edilmiş, diğer Yahudi'lere de yardım için çağrıda bulunmuşlardır. Bu davete Petach-Tikva bölgesinden yanıt gecikmemiş,11-13 Kasım 1911 tarihleri arasında1000 frank, toplanarak cemiyete gönderilmiştir. Aynı tarihte Safed Yahudi Cemaatide bu çağrıya uyarak 20.000 franklık bir yardım göndermiş, ayrıca Yafo'dakiAnglo-Palestine Companyde1 Aralık'ta, Trablusgarp'ta yaralanan askerleriçin Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Kudüs şubesine, 1000 fank bağışta bulunmuşlardır. Kudüs Yahudilerinden sonra Filistin Yahudileri de 8 Aralık 1911 yılında Trablusgarp'a doktor ve hemşire yollamak amacıyla, İsrail'in Kızılhaç Kurumu olan "Red Magen David" teşkilatını kurmuşlardır.¹⁶⁵

Bu savaş sırasında gönderilmiş olan yardımlara, gazetelerde de yer verilmiş, 19 Ocak 1912 Tercüman-ı Hakikat gazetesinde yer alan bir habere göre Bosna-Hersek'ten 190.000 kronluk bir yardımın toplandığı, bu paranın 50.000 kronunun Saray Bosna'dan, 40.000 kronunun ise Monstar'dan toplanmış olduğu duyurulmuştur.¹⁶⁶

Hindistan halkının yardımlarına, Chartord Bank of Andiya Cin Calcutta Bank'ın Londra şubesinden, Kalküta Hilâl-i Ahmer Cemiyeti adına,1700sterlinlik bir çekinşehityakınlarına gönderilmesiyle devam etmiştir.¹⁶⁷ Kolombo Hilâl-i Ahmer şubesi tarafından toplanılmış olan, 466 İngiliz lirası ve 7 şilinın gönderildiği telgrafla, cemiyete bildirilmiştir.¹⁶⁸

¹⁶⁴ BOA, BEO, 3997/299767/1. (M.01.11.1911)

¹⁶⁵ AmericanJewish Yearbook, <http://elderofziyon.blogspot.com/2001/12/100-year-ago-zionist-jews-help-injured.html>. (ErişimTarihi: 24.06.2019)

¹⁶⁶ Küçükateş, Dokumacı, Kiremitçi, Gezin *a.g.e*, s 209.Bu bilgi Akgün ve Uluğtekin, *a.g.e*, s 115 de yer almaktadır. Saray Bosna halkının yardımı, 300.000 kron olarak verilmiştir. Geçer, *a.g.m.* s.102-103.

¹⁶⁷ BOA, BEO, 3981/298513/1. (M.23.12.1911)

¹⁶⁸ Akgün ve Uluğtekin, *a.g.e*, s.56-57.

Hindistan'ın Lahor¹⁶⁹ kentinde yayınlanan Vatan gazetesi sahibi Muhammed İnşallah Efendi tarafından, farklı tarihler de, 100 İngiliz lirası¹⁷⁰ ile 45.000liralık bir çek Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne havale edilmiştir.¹⁷¹ Newyork'ta yaşayan Dr.Fritz tarafından yapılan 25 franklık bir yardım da, şahsiolarak yapılan başkabir bağıştır.¹⁷² Ancak kimi bağışlarda isimsiz olarak gönderilmiştir. Örneğin, 14 Ekim 1912 tarihinde, Londra'nın Johannesburg şubesi The Standard Bank of South Afrika Limitet Şirketi aracılığı ile 105 İngiliz lirasını, Dersaadet Hilâl-i Ahmer Cemiyeti merkezine havale etmiştir.¹⁷³

Trablusgarp Savaşı sırasında yurt dışından gönderilmiş olan nakti yardımların toplamı, 2571 İngiliz sterlini, 41.140 frank, 2140 kron, 50.110 Osmanlı Lirası, 7 Şilin, 100 Santim, 486 kuruş, 12 para ve 18 ruble (2,5) santim altın şeklinde olmuştur.

Tablo 2: Trablusgarp Savaşı Sırasında Gelen Nakti Yardımlar

Sterlin	Kron	Şilin	Kuruş	Frank	O.Lirası	Para	Ruble,	Ziyet Altın	Santim
2571	2140	7	486	41.140	50.110	12	18	2,5	100

3.3.2. Sağlık Personeli ve Tıbbi Malzeme Yardımları

Trablusgarp Savaşı'nın başladığı dönemlerde, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne yaralıların bakım ve tedavilerine yardımcı olmak adına, Müslüman ülkelerden ve Salîb-i Ahmer Cemiyetlerinden birçok sağlık personeli gönderilmiştir. Yaralı sayısının artması ve yaşanan salgın hastalıklar nedeniyle sağlık personelleri yeterli gelmemiş hastaların bakım ve tedavisinde yerli ve yabancı birçok hanım fahri olarak hastabakıcılık görevi üstlenmiştir. Osmanlı Devleti hastabakıcı konusunda yabancı devletlerin göndereceği sağlık personellerine bağımlıyken, Avrupa devletleri, Kızılhaçları bünyesinde kurmuş oldukları hastabakıcılık kurslarıyla bu ihtiyaçlarını kendileri karşılar duruma

¹⁶⁹ Lahor; Pakistan'ın Pencap eyaletinin merkezidir. İslamiyetin yoğun yaşandığı şehirlerin başında gelmektedir. Sayıd Athar Abbas Rızvi, "Lahor", *TDV. İslam Asiklopedisi*, Ankara 2003, C.27, s.57-58.

¹⁷⁰ *BOA, BEO*, 4048/303552/2. (M.05.05.1912)

¹⁷¹ *BOA, BEO*, 4067/304953. (M.28.07.1912)

¹⁷² *KA, nr:* 99/85.(M.17.10.1912)

¹⁷³ *KA, nr:* 97/64.1. (M.14.11.1912)

gelmişlerdir. Öyleki yetiştirmiş oldukları bu sağlık personellerini ihtiyaç halinde, diğer ülkelere Kızılhaç Cemiyetleri bünyesinde görevlendirmişlerdir.¹⁷⁴ Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de hastabakıcı ihtiyacını karşılamak için, Dr. Besim Ömer Paşa'nın desteğiyle, 1911 yılında ilk hemşirelik kursunu açmış, 6 ay süreli eğitim verilen bu kurstan mezun olan hemşireler Balkan ve I. Dünya Savaşı'nda görev yapmışlardır.¹⁷⁵ 1911 yılında başlayan hastabakıcı yetiştirme okulları, Cumhuriyet döneminde de devam etmiş, camilerdeki vaaz ve fetvalarda, ailelerin çocuklarını ebe, hemşire ve laborant okullarına göndermeleri konusunda çağrıda bulunulmuştur.¹⁷⁶

Trablusgarp Savaşı sırasında, Hindistan halkı tarafından Osmanlı yaralılarına yardım etmek için gönderilmiş olan ilk heyet Londra'da eğitim gören gençler tarafından oluşturulmuş, masrafları da yardım dernekleri tarafından karşılanmıştır. Ekib üyeleri Dr. Selim, (Oxford talebesi), Abdülhak Bey ve kendisi gibiyine Oxford talebesi olan arkadaşları Seyid Al-i İmran, Seyid Mehmet Hüseyin, Seyit Hasan Abid ve Mısırlı Doktor Selim Bey ile beraber yola çıkmışlardır. İlk olarak Haydarpaşa Askeri Hastanesinde, ardından da Ömerli de görev yapmışlardır.¹⁷⁷ Hindistan'dan gelen bu heyet hakkında ziyaret edenlerin övgü dolu sözleri basında şöyle yer almıştır. “*Ömerli de bulunan Hind Birinci Sağlık Heyeti'nin 10 Şubat 1327 günü yanlarından geçerken, kendileri dışarı çıkıp bizlere fevkalade izzeti ikramda bulunmuşlardır. Kendilerine şükran ve minnettarlığımızı bildiririm. Beşiktaş Redif Taburu Mülazım-ı Evveli Haki Zeki Bey.*¹⁷⁸ Bu heyetten kısa bir süre sonra, Bombay şehri Müslüman gençleri, Bombay Hilâl-i Ahmer Cemiyeti ve Ziya-yı İslam Encümeni tarafından toplanan yardımlarla 17 Aralık 1911 yılında oluşturulmuş olan

¹⁷⁴ Dokuzuncu Washington kongresinde katılan üye ülkeler, kendi ülkelerindeki hastabakıcı yetiştirilmesi ile ilgili bilgileri diğer üye ülkeler ile şu şekilde paylaşmışlardır. Amerika Birleşik Devletleri'nde, hastabakıcı eğitim süresinin 3 yıl olduğunu, mevcut 1.048 hastabakıcı ve halende mektebe ve okullara devam eden 2.600 kursiyer bulunduğunu bildirmişlerdir. Ayrıca, Kızılhaç bünyesinde 15.000 hastabakıcıya eğitim verildiği ve her yılda 7000 mezun verildiğini eklemişlerdir. Fransa ise hastabakıcı yetiştirmek için 2 düzeyde eğitim verdiklerini, bu eğitimlerin basit ve yüksek düzey diye ayrıldığını anlatmışlardır. 4 ay ve 2 yıllık olan bu eğitimler sonucunda o gün itibarı ile 1.200 hastabakıcı yetiştirdiklerini söylemişlerdir. Bu kongreye katılmış olan Besim Ömer Paşa, Hilâl-i Ahmer bünyesinde hastabakıcı kurslarının açılmasının önemini yurda döndüğünde ilgili yerlerle paylaşmış, derhal hastabakıcı yetiştirilmesine yönelik kursları açmak için girişimlerde bulunmuştur. Sezer, Düzcü, a.g.e, s.39-40-41.

¹⁷⁵ Hatice Bebiş ve Serpil Özdemir, “Savaş, Terör ve Hemşirelik”, *F.N. Hemşirelik. Dergisi.* (2013. C.XXI, S. 1: 57-68 ISSN 2147-4923 Derleme Yazısı s.59.

¹⁷⁶ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, (BCA) 51-0-0-0/4/3/27, (M.17.09.1960)

¹⁷⁷ İzgöer ve Tuğ, *1911 Salnâmesi*, a.g.e, s.128-132.

¹⁷⁸ Küçükates, Dokumacı, Kiremitçi, Gezin, a.g.e, s.113.

ikinci heyet,çok donanımlı malzemelerle birlikte 1912 yılında gelerek, Çatalca'da 100 yataklı seyyar bir hastane kurmuştur.Ayrıca İstanbul Üniversitesi Hastanesi'nde 1 ay süreyle görev yapmışlardır. Gelen ikinci heyette, Dr. Feyzi Bey, Baştabip Hüseyin Bey, Tedavi Doktoru Nemkar Bey, Tedavi Doktoru Molikan Bey, Tedavi Doktoru Nizar Ahmet Bey, Tedavi Doktoru Selim Bey görev yapmıştır. Diğer personeller ise;eczacı Ruşen, kâtip Seyyid Abdülvahid Efendi, başhastabakıcı Seyyid Mehmet Şerif Meşhedî Efendi, idare memuru hekim Siraceddin Efendi, sandık emini Abdüllatif Efendi ve 12 hastabakıcı ile 3 hademedden oluşmaktadır.1911-1913 yılları arasında gönderilmiş olan bir diğer ekip de, Haydarpaşa Askeri Hastanesi, İstanbul Kızılay Hastanesi, Kadırga Hastanesi ve Gelibolu'daki hastanelerde hizmet vermişlerdir.¹⁷⁹ Ayrıca Trablusgarp Savaşı'nda İngiliz Hilâl-i Ahmer azası olarak görev yapmış olan Dr.Bayness'ide unutmamak gerekiyor. Kendisi Osmanlı yaralı askerlerine çok büyük hizmetleri olmuş, cemiyet tarafından nişan itasıyla ödüllendirilmiştir.¹⁸⁰

Fotoğraf : Alman Doktorlar Tarafından Poliklinik Olarak Kullanılan Okul ve Türk Ordusuna Ait Çadırlar.¹⁸¹

Trablusgarp Savaşı sırasında Kızılhaç bünyesinde gönderilmiş olan Alman Salîb-i Ahmerekibimenzil hastanelerinde 8 Şubat 1912 tarihinde göreve başlamıştır.¹⁸² Heyet Trablusgarp'a, 3 aylık bir süre için gelmiş fakat görev sürelerini uzatarak, 5 ay hizmetlerine devam etmiştir. Ekip Prof. Dr. Göbel, Cerrah Dr.Fritz

¹⁷⁹ İzgöer ve Tuğ, *a.g.e.*, s.133-134.

¹⁸⁰ BOA, *Hariciye Sefareti Londra (HR.SFR.03.)*, Dosya No: 705, Gömlek No:37. (M.11.05.1914)

¹⁸¹ Şimşek, *M.a.g.m.*, s.350.

¹⁸² KA, nr: 26/5.1.(M.08.02.1912)

Ludwingsburg ve Prf.Dr. Schütz ile beraber,12 hastabakıcı, 3 eczacı, 1 kimyacı,1 elektrik teknisyeni, 1 tesisatçı, 1 boyacı,1 marangoz, 1 hemşire ile birlikte toplamda 24 kişiden oluşmaktadır.Alman Salîb-i Ahmer heyeti Garyan'da yanlarında getirmiş oldukları seyyar hastaneleri kurarak görevlerine başlamışlardır. Çok iyi donanıma sahip olan bu hastanede, birçok kan ve mikrobiyolojik tahlillerin yapılabilirdiği bir labratuvarın yanı sıra eczane ve röntgen cihazları da bulunmaktadı. Ayrıca Alman Salîb-i Ahmer ekibi, yaralıların hastanelere taşınması için 10 frank vererek bedevi sedyeciler kiralamış, ağır yaralanan askerlerin ameliyat edilebilmesi için de hastanenin yakınındaki okulun bir bölümünü ameliyathaneye dönüştürmüşlerdir.¹⁸³ Bu savaşta cephe gerisinde de birçok can kaybı yaşanmıştır. Bu kayıpların büyük çoğunluğu, özellikle tifo, sıtma, humma, dizanteri gibi salgın hastalıklar nedeniyle olmuştur. Gelen sağlık ekipleri, yaralılar kadar bu salgın hastalıklarla da mücadele etmişlerdir. Alman sağlık ekibi, tifo ve dizanteri hastalığını engellemek için, suları kaynatmaya ve o şekilde hastalara kullanılmaya çalışmışlar, bunda da başarı sağlamışlardır. Trablusgarp Savaşı sırasında yardıma gelmiş olan Alman sağlık heyetinde görevli Dr.Şchütz ve hastabakıcı Stiegler, tifoya yakalanarak vefat etmiş, Dr.Şchütz'ün yerine Berlin'den Dr. Max Otten gönderilmiş, kendisi 21 Mart'ta görevine başlamıştır. Ekip ayrıca yanlarında getirdikleri Kinin (sulfato)¹⁸⁴ ilacıyla sıtma hastalığının tedavisini de gerçekleştirmişlerdir. Alman Salîb-i Ahmer ekibi, Uşi antlaşmasının imzalanmasının ardından, ülkelerine dönmeye hazırlanırken Türk-Alman dostluğunun bir göstergesi olarak, yanlarında getirmiş oldukları 10 000 sterlin değerindeki çadır, ilaç ve birçok malzemeyi o bölgedeki yaralılara kullanılması için Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne bırakmışlardır.¹⁸⁵

Ayrıca Garyan da Alman Salîb-i Ahmeri'nden başka, Türk Hilâl-i Ahmeri ve İngiliz Salîb-i Ahmeri de birer hastane kurarak, yaralı Osmanlı ve İtalyan askerlerinin tedavilerinin yanı sıra, oradaki halkın sağlık sorunlarıyla da ilgilenmişlerdir. Son olarak Trablusgarp Savaşı sırasında, Londra Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından 4 adet seyyar hastane gönderilmiştir. İngiltere Salîb-i Ahmeri tarafından gönderimi

¹⁸³ Şimşek, M, *a.g.m*, s.100.

¹⁸⁴ Kinin; Tıpta antimalaryal ilaçlar olarak bilinen klorokin, sıtma tedavisinde kullanılmak için üretilmiş bir ilaç olup, yıllardır romatizma tedavilerinde de kullanılmıştır. (Ülkemizde sıtma ile savaş birimlerinden temin edilmektedir. <https://www.seldaoktem.com/klorokin-hidroksikloroki/>(Erişim Tarihi: 10.11.2019)

¹⁸⁵ Şimşek, *a.g.m*, s.329-346.

sağlanan bu hastanelerin, bir tanesinin masrafı Emir Ali tarafından karşılanmış, diğer 3 hastanenin masrafları ise Sör ErnestKosil tarafından karşılanmıştır.¹⁸⁶ Trablusgarp Savaşı esnasında ihtiyaç duyulan ambulans ve seyyar hastane satın alınması için İngiltere'den sipariş verilmeye karar verilmiş, bu konuda Hind Müslümanlarının kurduğu şube aracılığıyla, Londra Sefareti vasıtasıyla telgrafla iletişime geçilerek, itibarlı bazı kişilerden yardım talep edilmiştir.¹⁸⁷

3.4.Balkan Savaşları nda Hilâl-i Ahmer Cemiyeti

Osmanlı Devleti'nde ile İtalya arasında başlayan Trablusgarp Savaşı iki devlet içinde oldukça zor bir süreç olmuştur.¹⁸⁸ Osmanlı Devleti'nin bu zayıf durumundan faydalanmak isteyen Rusya, Balkanlar da 18.yüzyıldan itibaren sürdürdüğü Panislavist siyasetini yeniden gündeme getirmiş bölgedeki Slav devletleri yönlendirerek, Osmanlı Devleti'nin aleyhine ittifak yapmalarını sağlamıştır. Rusya'nın desteğini arkasına alan Karadağ, Osmanlı Devleti'ne karşı ilk isyanı 8 Ekim 1912 tarihinde başlatmış, ardından 17 Ekim'de Bulgaristan ve Sırbistan, son olarak da 19 Ekim'de Yunanistan, Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilân etmiştir. Savaştan yeni çıkmış olan Osmanlı Devleti, bu olumsuz şartlar altında yeni bir savaşa daha girmek zorunda kalmıştır.¹⁸⁹ Karadağ'ın saldırısı ile başlayan Balkan Savaşlarının birinci safhasında, Balkan İttifak Devletleri, Makedonya'nın tamamını, Kosova Sancağı ve Batı Trakya'yı ele geçirmişlerdir. Türk birliklerinin bütün çabalarına rağmen, müttefik kuvvetler Yanya ve İşkodraya ulaşmış, Edirne'ye kadar ilerlemişlerdir. Durdurulamayan müttefik güçler en nihayetinde Çatalca'ya kadar ilerlemiş İstanbul'u tehdit etmeye başlamışlardır. İşgal edilen yerleri kurtarmaya gücü yetmeyen Osmanlı Devleti, üst üste gelen mağlubiyetler yaşamış, bu çok cepheli sürdürülen savaşta Balkan devletleri ile 30 Mayıs 1913'te Londra Antlaşmasını imzalamıştır. Böylece I. Balkan Savaşı sona ermiştir.¹⁹⁰ I.Balkan

¹⁸⁶ BOA, BEO, 4103/307678/2. (M.22.10.1912)

¹⁸⁷ BOA, HR.SFR,(03.), 659/9/0. (M.03.10.1912)

¹⁸⁸ İlker Alp, "Balkan Savaşları'nda Türk ve İslâm Dünyasından Gelen Yardımlar", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, Journal of Balkan Research Institute*, C.7, S.2, Edirne Aralık 2018, s.275.

¹⁸⁹ Mesut Çapa, "Balkan Savaşında Kızılay (Osmanlı Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi araştırmaları ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S.1, Ankara 1990. s.89-91.

¹⁹⁰ Alp, a.g.m, s.275-277.

Savaşı sırasında, ağır mağlubiyete uğrayan Osmanlı Devleti, Edirne dâhil olmak üzere Midye-Enez hattının batısında kalan bütün Avrupa topraklarını kaybetmiştir. I. Balkan Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin kısa sürede yenilip Balkanlar'dan çekilmesi sonucunda, bu coğrafyada siyasî bakımdan büyük bir boşluk meydana gelmiştir. Sırbistan ile Yunanistan, Makedonya'nın büyük bir kısmını kendi aralarında taksim etmek ve Arnavutlukendinüfuz bölgelerine ayırmak için anlaşmışlar, ayrıca Yunanistan, bütün ege sahillerini ele geçirmeyi hedeflemiştir. Bu hedefler doğrultusunda, Yunanistan ve Sırbistan1913 yılında, Bulgaristan'a karşı ittifak oluşturmuş, bunun üzerineBulgar orduları, bu iki ülkeye 29 Haziran gecesinde aniden saldırmıştır. Bulgaristan başlatmış olduğubusavaşda, kısa bir sürede yenilerek, 31 Temmuz 1913 'de mütareke istemek zorunda kalmıştır. Bu karışıklıktan faydalanmak isteyen Osmanlı Devleti, I. Balkan Savaşı'na katılmayan Romanya ve Bulgaristan'a savaş açmıştır. Türk birlikleri, ülkenin millî menfaatlerini korumak için, 20 Temmuz'da Midye-Enez Hattı'nı geçerek Meriç'e kadar Doğu Trakya topraklarını geri almış ve 22 Temmuz 1913'te Edirne'yi kurtarmıştır. Balkan Savaşları 'nın ilki, Balkan devletlerinin kendi aralarında, ikincisi ise Osmanlı Devleti'nin Balkan devletleriyle ayrı ayrı imzaladığı antlaşmalarla sona ermiştir. Osmanlı, 550 yıldır hâkimiyetinde bulunan ve nüfusun çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu bu topraklardan Balkan Savaşları neticesinde çekilmek zorunda kalmıştır.¹⁹¹

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Balkanlar da savaş ihtimali belirir belirmez, Hüseyin Hilmi Paşa'nın davetiyle her gün toplantılar yapmış, hazırlıkları tamamlamak için büyük bir çaba göstermiştir. Gerekli masraf kalemleri belirlenmiş, Osmanlı Bankası'nda bulunan paranın, 30 bin lirasının masraflar için harcanmasına karar verilmiştir. Alınacak malzemeler için Hazine-i Hassa'ya ait olan Soğuk Çeşme'deki Alay Köşkü ambara çevrilmiş, ardından her yüz yataklı hastane için sağlık kadroları belirlenerek, bu kişilerin maaşları, gıda temini ve araç gereçler için gerekli bütçelerhesaplanmıştır. İhtiyaç halinde kurulacak olan askeri hastanelerinyakınındakibinalar araştırılmış, eğer bulunamazsa on beşer yataklı barakaların temini için planlar yapılmıştır.¹⁹² Daha önceki savaşlarda eksikliklerini gören Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, bu savaş da

¹⁹¹ İlker Alp, *a.g.m.*, s.275-280.

¹⁹² İzgöer ve Tuğ, *1911 Salnâmesi*, s.84.85.

daha hazırlıklı ve geniş bir yelpazede hizmet vermeye uğraşmıştır. Cemiyetin faaliyetleri sıhhi yardımlarla sınırlı kalmamış, askerlerin taşınması için vapurlar kiralanmış,¹⁹³ cephe güzergâhlarında askerlerin dinlenmesi için çayhaneler açılmış, tifüs ve kolera gibi bulaşıcı hastalıklarla mücadele edilmiş ve muhacirlerin karşılaştığı sorunlarla da ilgilenilmiştir.¹⁹⁴

Balkan Savaşı, İstanbul'a yakın bir bölgede meydana geldiğinden en fazla hastane ihtiyacı burada olmuş, bunun üzerine cemiyet, 11 Ekim 1912 tarihinde gazetelere ilan vererek, nerelerde ve kaç adet yataklı hastane kurulacağını duyurmuş, ayrıca 1000 İngiliz lirası verilerek 50'şer yataklı 4 seyyar hastanenin sipariş edildiği bilgisine de yer verilmiştir.¹⁹⁵ Cemiyet, İstanbul ve çevresinde 400, Lüleburgaz'da 150, Edirne'de 200, Selanik'te 200, Üsküp'te 150, İşkodra, Yanya, Manastır ve Alasonya'da 100 yataklı birer hastane kurulmasını idarelerarlaştırmıştır.¹⁹⁶ İstanbul'da kurulmuş olan hastaneler, Kadırga, Vefa, Darülfünun, Demirkapı, Muhacirin, Ayestefanos, Ispartakule ve Hadımköy de kurulmuş olup, bu hastanelerden özellikle Hadımköy, Ayestefanos, Ispartakule ve Demirkapı hastaneleri kolera salgınından etkilenen sivilleri tedavi etmek için ayrılmıştır.¹⁹⁷ Balkan Savaşı ile başlayan göçlerde, İstanbul Belediyesi elinden gelen her türlü yardımı yapmaya çalışmış, fakat bu yardımlar gelen binlerce göçmen için yeterli olmamıştır. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bu sorunun çözümüne dahîl olmuş, ilk olarak muhacirlerin tüm işlemlerini yürütmek için, genel merkez üyelerinden Celalettin Muhtar Bey'i görevlendirmiştir. Cemiyet öncelikli olarak muhacirlere kalacak yer tesis etmek için birçok cami, okul ve dergâhı muhacirlere kalacak yer olarak düzenlenmiş, Yedikule dışında başka yerlerde de barakalar inşa ettirmiştir. Cemiyet ayrıca savaşta ölen ya da cephede

¹⁹³ Osmanlı Seyr-ü Sefain Genel İdaresiyle, 7 Şubat 1913 tarihinde bir anlaşma yapılarak Cambridge Vapuru, Hilâl-i Ahmer'e tahsis edilmiş, vapur gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra 350 yaralı taşıma kapasitesine getirilerek, gerekli tüm personel doktor ve memurlardabu vapurda görevlendirilmiştir. Ayrıca Şirket-i Hayriye'nin 60 numaralı vapuru aracılığıyla yaralıların İstanbul'a nakledilmesi de sağlanmıştır. İzgöer ve Tuğ, *a.g.e*, s.116.

¹⁹⁴ Ayrıca cemiyet tarafından Çerkezköy Lüleburgaz, Kuleli BergostaPavli köyünde Sirkeci'den trenle taşınan muhacir ve yaralılar için yemek ve çay mevkileri kurulmuştur. İzgöer ve Tuğ, *a.g.e*, s.91.

¹⁹⁵ Küçükateş, Dokumacı, Kiremitçi, Gezin, *a.g.e*, s.196.

¹⁹⁶ İzgöer ve Tuğ, *a.g.e*, s.90.

¹⁹⁷ *Salnâme*, s.123-130-136-137.

bulunan askerlerin, İstanbul'a göç eden aileleriyle de ilgilenmiş, Haydarpaşa'da bulunan 15 apartmanı asker ailelerinin barınması için tahsis etmiştir.¹⁹⁸

2.4.1.Maddi Yardımlar

Balkan Savaşları ile gelen yüzlerce yaralı ve göçmenin ihtiyaçlarını karşılamak Hilâl-i Ahmer Cemiyeti için hiç kolay olmamıştır. Nakit ihtiyacı artmış, fakat aynı ölçüde yurt içi ve yurt dışından gönderilen yardımlarda bu savaşla beraber çoğalmıştır. Balkan Savaşları sırasında yurt dışından gönderilen yardımların büyük bir çoğunluğu Türkçülük düşüncesiyle, bir kısmı da Müslüman halka yardımcı olmak adına, İslam devletleri tarafından gönderilmiştir. Rusya'da bulunan Türk öğrencilerin düzenlemiş oldukları yardım kampanyaları, Türkçülük akımının etkisiyle daha da artmış, bu kampanyalar gazeteler yoluyla duyurularak, halkın da yardımlara katılımı sağlanmıştır. Özellikle cemiyete Kırım, Kafkasya, Kazan ve Türkistan'dan gönderilmiş olan yardımlar beklenenin çok üzerinde olmuştur. Bakü Türk zenginlerinin toplantısında, herkesin durumuna göre yardımlarda bulunması kabul edilmiş ve bazı kararlar alınmıştır. Söz konusu kararlara göre *Türkiye bu savaştan kurtuluncaya kadar, kızlar ve gençler evlenmeyecekler, hiçbir Türk sinema ve tiyatroya gitmeyecek, evlerde eğlence düzenlenmeyecek, erkeklerden hiç kimse tıraş olmayacaktır. Azerbaycanlı hanımlar da durumlarına göre çeşitli yardımlarda bulunmuşlar ve bu yardımları Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne bağışlamışlardır.*¹⁹⁹

Balkan Savaşları sırasında da diğer savaşlarda olduğu gibi yine para yardımı ve insani yardımlar konusunda hiç şüphesiz Mısır ve Hindistan halkı en üst sıralarda yer almış, savaş sırasında ve sonrasında ellerinden gelen hertürlü yardımı Osmanlı halkından esirgememişlerdir. Yardımların ayrıntılarına baktığımız da 157.044 lira bağış ile Hindistan birinci sırada yer almakta olup yardımların ayrıntıları ise şöyledir. İlk olarak Hindistan'ın Delhi şehrinden, 200sterlinlik bir çek yaralı ve yetimler için gönderilmiş,²⁰⁰ ardından Meerut halkı 100 pound'luk bir yardımı, Bombay üzerinden Allabad Bank vasıtasıyla yollamışlardır.²⁰¹ Hindistan Muradabad şehri Müslümanları da kendi imkânları ölçüsünde 70 sterlin göndererek yardımda

¹⁹⁸ İzgöer ve Tuğ, a.g.e, s.152.

¹⁹⁹ Alp, a.g.m, s.282-284.

²⁰⁰ KA, nr: 97/62. (M.14.10.1912)

²⁰¹ KA, nr: 97/70. (M.15.10.1912)

bulunmuşlardır.²⁰² Kimi zamanda bağışlar konusunda isimsiz yardımların yapıldığı da olmuştur. Londra üzerinden isimsiz olarak 100 sterline eşdeğer,190 Osmanlı lirası,bağışyapılmıştır.²⁰³ Hindistan Müslümanları haricinde bir Fransız sömürgesi olan Re Union Adası İslam Ahalisi tarafından da çeşitli tarihlerde yardım gönderilmiş, bu yardımların ilki 3037 frank, 50 santim, 3 para olup, Paris üzerinden banka yoluyla,²⁰⁴ diğer 250 kuruşluk yardım ise National de Sekont Bank üzerinden havale edilmiştir.²⁰⁵ Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, daha önceki savaşlarda yaptığı gibitüm sefaretlere yardım çağrısını da bulunmuş, Viyana Sefareti’de bu çağrıya uyarak toplamış olduğu 1038 franklık bir yardımı cemiyete göndermiştir.²⁰⁶ Savaş sırasında, Karaağaç Hilâl-i Ahmer şubesi tarafından toplanılmış olan 150 İngiliz lirası, 5 Kasım 1912 yılında harp mağdurlarına harcanmak üzere, Deucbank vasıtasıyla havale edilmiştir.²⁰⁷ Ayrıca Saray-Bosna halkının göndermiş olduğu 265704 kron, 51 heller²⁰⁸ Macar Ticaret Bankası tarafından hiçbir masraf alınmadan, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti hesabına aktarılmıştır.²⁰⁹ Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’ne yardım konusun da yabancı devletlerin Sefirleride duyarsız kalmamış, Dersaadet Fransa Sefiri 300 franklık birbağıştabulunmuştur.²¹⁰ Hindistan Müslümanları nezdinde önemli bir itibara sahip olan Emir Ali, 26 Kasım 1912 tarihinde, Osmanlı Bankası vasıtasıyla 1.800 İngiliz lirasını cemiyete bağışlamıştır.²¹¹ Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’nin çağrısı üzerine, Budapeşte Salib-i Ahmer Cemiyeti,6000 konlukbiryardımçekini, Budapeşte Başşehbenderliği vasıtasıyla yollamış,²¹² Mısır Prensi Mehmet Ali Paşatarafından 102.000 İngiliz lirasıveHindistanMüslümanları tarafından da 80.000 rublelik bir

²⁰² KA, nr: 97/79. (M.07.11.1912)

²⁰³ KA, nr: 97/73. (M.15.10.1912)

²⁰⁴ BOA, BE.O, 4047/303475. (M.02.06.1912)

²⁰⁵ BOA, BEO, 4050/303738.

²⁰⁶ KA, nr: 96/90. (M.18.11.1912)

²⁰⁷ BOA, BEO, 4108/308098. (M.05/11/1912)

²⁰⁸ Heller; Avusturya para birimidir. https://colnect.com/tr/coins/list/year/1915/currency/886-Avusturya-Macaristan_Helleri. (Erişim Tarih:10.09.2018)

²⁰⁹ KA, nr: 97/91.1. (M.09.11.1912)

²¹⁰ KA, nr: 97/83. (M.14.11.1912)

²¹¹ HR.SFR.(3), 664/51, (M.29.11.1912). Gönderilmiş olan paranın teşekkürü için yazılan belge örneği Bkz, BOA, HR.TO, 542/148.

²¹² BOA, BEO, 4113/308463. (M.12.11.1912)

bağış gönderilmiştir.²¹³ Hindistan şehirlerinden yardımlar savaş boyunca çeşitli tarihler de artarak devam etmiştir. Delhi şehrinde, yaralı ve şehit asker ailelerine kullanılması adına 3000 İngiliz lirası²¹⁴ ve Panipat İslam Ahalisi tarafından birkaç gün ara ile 100²¹⁵ ve 200 İngiliz lirası yardımın Delhi Hind Milli bankası üzerinden gönderimi sağlanmıştır.²¹⁶ Bombay Müslümanları tarafından toplanmış olan 700 İngiliz sterlini²¹⁷ ile Hindistan merkezden toplanan 373 İngiliz sterlini, Hind Milli Bankası aracılığı ile gönderilmiştir.²¹⁸ Hindistan Rampur halkıda kendi şehirlerinden toplamış oldukları 6935 rupee yi, havale ücreti kesildikten sonra geriye kalan 459 sterlin'i Allahabad Bank vasıtasıyla göndermişlerdir.²¹⁹ Güney Afrika Müslümanları Preterian İslam Cemaati'nde yaralı Osmanlı askerleri için 550 İngiliz sterlini yardımda bulunmuştur.²²⁰ 1912 yılının sonlarına doğru cemiyete, Avusturya'da yaşayan Dost Mehmet Efendi'de, harp yardımı başlığı altında, 160 liralık bir çek havalesinde bulunmuştur.²²¹

1913 yılına gelindiğinde, Hindistan'dan gönderilen yardımlar, Vaniyambadi şehrinde 500 İngiliz sterlini²²² ve Delhi Hilâl-i Ahmer şubesi tarafından gönderilen 100 İngiliz sterlini ile devam etmiştir.²²³ Ayrıca, Delhi kunduracı esnafları tarafından 123 İngiliz sterlini²²⁴ ve Delhi Singer Fabrikasından da 7 İngiliz sterlini 27 kuruş, malûl ve yetimlere harcanmak üzere cemiyete gönderilmiştir.²²⁵ Londra'dan İttihad-ı İslam Cemiyeti tarafından bağışlanmış olan 2.400 lira, Londra Bankası vasıtasıyla

²¹³ Cemal Sezer, Ömer Metin, "Balkan Savaşlarından Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Muhacirlere Yardım Faaliyetleri (1912-1922)", *Tarih Araştırmaları Dergisi (TAD)*, C. XXXII/54, Ankara 2013, s.112.

²¹⁴ BOA, Hariciye Nezareti Tercüme Odası, HR.TO, 542/148. (M.08.11.1912).

²¹⁵ BOA, HR.TO, 543/52. (M.10.12.1912)

²¹⁶ BOA, BEO, 4126/309401/0. (M.19.12.1912)

²¹⁷ BOA, HR.TO, 543/41. (M.05.12.1912)

²¹⁸ BOA, HR.TO, 543/42. (M.10.12.1912)

²¹⁹ KA, nr:97/63. (M.13.10.1912)

²²⁰ BOA, BEO, 4095/307082. (M.08.10.1912)

²²¹ BOA, BEO, 4118/308792. (M.30.11.1912)

²²² BOA, HR.TO, 543/66. (M.16.01.1913)

²²³ BOA, BEO, 4229/3171444. (M.15.01.1913)

²²⁴ BOA, BEO, 4138/3103188. (M.29.01.1913)

²²⁵ BOA, HR.TO, 544/46/0. (M.05.03.1913)

havale edilmiştir.²²⁶ Mayıs 1913 yılında Hindistan'dan gönderilen yardımlar, Bombay şehrinden Kasım Bin Muhammed Ali İbrahim'in, Londra üzerinden göndermiş olduğu 53.000 İngiliz lirasıyla devam etmiştir.²²⁷ Delhi'den yine bir esnaf yardımı da meyve tüccarlığı yapan Malak Rahim Balaks Bey tarafından 90 İngiliz sterlini ve tüccar Hacı Kerimullah Muhammed Şafi tarafından da 44 İngiliz sterlini, 8 Eylül 1913 yılında Hilâl-i Ahmer'e bağışlanmıştır.²²⁸ Ayrıca, Amrister²²⁹ Hilâl-i Ahmeri tarafından, İngiltere Dersaadet Sefiri vasıtasıyla da, 100 sterlin bağış gönderilmiştir.²³⁰ Yine Rusya'nın Petropalvi şehri İslam Ahalisinden, Alimcan İdris Efendi'nin önderliğinde 3075 ruble,²³¹ Buhara'dan da 350 ruble, (39 lira 35 kuruş) cemiyetin İstanbul merkezine gönderilmiştir.²³²

Belgelerden edinilen bilgilere göre yardım miktarlarının para birimlerindeki dağılımı, 163.633 sterlin, 4.413 frank, 515 kron, 100 pount, 83.425 ruble, 2560 lira, 51 heller, 50 Santim 277 kuruş olduğu görülmektedir

Tablo 3: Balkan Savaşındaki Nakti Yardımlar

Sterlin	Kron	pount	Lira	Frank	Heller	Ruble	Santim	Kuruş	Mecidi Altın,
163.633	515	100	2560	4.413	51	83.425	50	277	-

3.4.2. Sağlık Personeli ve Tıbbi Malzeme Yardımları

Balkan Savaşları sırasında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne, sağlık ekibi gönderme konusunda Müslüman devletler yine ön planda olmuş, donanımlı hastane malzemeleri ve sağlık ekipleriyle İstanbul'a gelmişlerdir. Kızıllaç Cemiyeti'de, bu

²²⁶ BOA, HR.SFR(.3), 697/48/0. (M.06.02.1913)

²²⁷ Sadaret, A.MTZ.05.Mısır) 30/29. (M.13.05.1913)

²²⁸ BOA, BEO, 4210/315720. (M.08.09.1913)

²²⁹ Amrister(Amrıstar);Hindistan'ın en büyük eyaleti olan Pencap'ın en büyük şehridir.1918-1922 yılları arasında MahatmaGandinin ünlü direniş hareketini başlattığı ve İngilizler tarafından 379 kişinin öldürüldüğü katliamın yapıldığı yer dir. Sargon Erdem, "Amristar", TDV, İslam Ansiklopedisi, C.III, Ankara 1991, s.97-98.

²³⁰ BOA, BEO, 4202/315134. (M.01.09.1913)

²³¹ Küçükateş, Dokumacı, Kiremitçi, Gezin, a.g.e, s.215.

²³² Küçükateş, Dokumacı, Kiremitçi, Gezin, a.g.e, s.299.

savaşta Osmanlı Devleti'ne yardımcı olmak adına ekipler göndermiş, Hilâl-i Ahmer Cemiyetiyle koordineli olarak görev yapmışlardır.

Gelen sağlık heyetlerinden ilki, Mısır tarafından gönderilmiş olup, aynı zamanda Selanik'teki yaralı askerlerin İzmir'e nakli için, tam donanımlı bir hasta nakil vapurunu da İstanbul'a göndermişlerdir. Bahr-ı Ahmer Hastane Vapuru, 100 yatak kapasiteli olup, personeli, 5 doktor, 1 eczacı, 24 hastabakıcı ve 2 hademenen oluşmaktadır. Bu vapur, 8 Mart 1913 tarihine kadar 10 bin muhacir ve bin kadar yaralının sevkiyatını gerçekleştirmiştir.²³³

Mısır'dan gönderilmiş ilk ekip, Doktor Selim Muvassılı Bey başkanlığında kurulmuş ve 4 Operatör Doktor, 1 Tabip, 1 İdare memuru ve 1 Kâtipten oluşmaktadır.²³⁴

Mısır'dan gelen bu yardım heyetine dönem gazetelerinde "*Mısır Hilâl-i Ahmer azası bugün, Hıdiviye Kumpanyası'nın İsmailiye vapuru ile Galata Rıhtımına gelmişlerdir. Gelen heyet, merasim bandosu ile karşılanmıştır. Gelen heyetin azası öğlene doğru Bab-ı Ali'ye gelerek Sadrazam Paşa ile bir müddet görüşmüşlerdir. Yanlarında getirmiş oldukları malzemeler ile bir ayda yüz yirmi bin kişiyi tedavi etmeye yetecek durumda olduklarını bildirmişlerdir. Daha sonra Harbiye Nazırı vekili ile görüşmüşlerdir.*" şeklinde yer verilmiştir.²³⁵ Ekip ilk olarak Sazlıbostan'da kurulan çadırlarda görev yapmış, ardından 1700 lira harcayarak, Hadımköy'de konforlu ve tıbbi donanıma sahip barakalar inşaat etmiş, burada 26 Kasım 1912'den, 2 Mart 1913 yılına kadar görev yapmışlardır.²³⁶ Mısır'dan gelen ikinci heyet ise 16 Aralık'ta gelmiş, kendi getirdikleri malzemelerle Beylerbeyi'nde, 14 koğuşlu ve 200 yataklı bir hastane tesis etmişlerdir. Ekip; Baştabip Prof. Dr. RâtiH Bey, Operatör Dr. Ali İbrahim Bey, Operatör Dr. Selim Zevgad Bey, Dr. İsmail Dubai Bey, Dr. Hasan İbrahim Mesut Bey, Dr. Tefvik Ömer Bey, Dr. Asiton, Operatör Derâir, Operatör Gabisler, Eczacı ViliGalıs, Kâtip Tefvik Bey'den oluşmaktadır. Ayrıca 10 Alman hastabakıcı rahibe ve 21 Mısırlı hademe de ekipte yer almıştır. Hastane kurulduğu günden itibaren 23 Şubat, 8 Mart tarihleri arasında 338 yaralı ve hasta bakmıştır.²³⁷

²³³ İzgöer ve Tuğ, *a.g.e*, s.133. *Salnâme*, s.185.

²³⁴ *Salnâme*, s.178.

²³⁵ Küçükateş, Dokumacı, Kiremitçi, Gezin, *a.g.e*, s.255.

²³⁶ İzgöer ve Tuğ, *1911 Salnâmesi*, s.128-129. *Salnâme*, s.179.

²³⁷ İzgöer ve Tuğ, *a.g.e*, s.131., *Salnâme*, s.181-183.

Mısır'dan gönderilmiş olan üçüncü heyet ise 21 Aralık 1912'de, Ayastefanos'da kiralanan evleri, 270 yataklı bir hastane haline getirerek görevlerine başlamışlardır. Hastane heyeti, 13 doktor, 1 eczacı, 12 erkek, 2 kadın hastabakıcı ve 3 hademedden oluşmakta olup, 21 Aralık 1912 ile 8 Mart 1913 tarihleri arasında, 370 yaralı ve hasta tedavi etmişlerdir.²³⁸ Gelen dördüncü heyet ise, Maltepe'de kiralanan binaları hastane haline dönüştürüp orada görevlerine başlamışlardır. Bu ekip; 13 doktor, 1 eczacı, 26 hastabakıcı ve hademedden oluşmakta olup, kurdukları 360 yataklı Maltepe Hastanesi'nde, 28 Aralık 1912, 8 Mart 1913 tarihleri arasında, 589 yaralı ve hasta bakmışlardır. Yine Mısır Hilâl-i Ahmeri tarafından, hasta muhacirlerin tedavi edilmesi amacıyla, 21 Şubat tarihinde Yedikule'de 52 yatak kapasiteli bir hastane daha kurulmuş, bu hastanede de 2 doktor, 2 eczacı, 2 erkek, 1 kadın hastabakıcı ve 2 hademedden oluşan bir ekip görev yapmıştır.²³⁹

Hindistan halkı Trablusgarp Savaşı'nda olduğu gibi Balkan Savaşı'nda da yardım heyeti göndermek istediklerini bildirmişler, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de Bombay Şehbenderliği'ne telgraf çekerek, doktor ihtiyacından ziyade, ambulans malzemesi ve tıbbi malzeme ihtiyacı bulunduğunu bildirerek, yardımların bu doğrultuda gönderilmesini talep etmişlerdir.²⁴⁰ Hindistan Hilâl-i Ahmer şubesi daha önce Trablusgarp Savaşı için göndermiş olduğu gibi, üçüncü sağlık heyetini de Delhi de kurup, gerekli malzemeler ile donatarak, 9 Ocak 1913 yılında İstanbul'a göndermişlerdir. Sağlık heyeti; Sertabip Dr. Muhtar Ahmet Ensari Bey, Sertabip Muavini, Ali Ezher Feyzi Bey, Dr. Muhammed Naim Ensar, Dr. Seyid Abdurrahman, Dr. SeyyidŞemsülbari, Dr. Mahmudullah, Dr Mirza Rıza Han, Eczacı Gulam Ahmet Han, Nuruşems, Abdülvahid Han Hamit ve 12 hastabakıcı ile 2 tercümandan oluşmaktadır. Gelen ekip ilk olarak Kadırga Hastanesi'nde misafir edilmişler, mütareke sonrasında burada görev yapmışlardır. Savaş ilerleyen günlerin de Ömerli'ye geçerek orada da bir seyyar hastane kurup, hasta ve yaralı askerlerin tedavilerine devam etmişlerdir. İkinci Balkan Savaşı'nın başlaması üzerine, hastanelerini Gelibolu'ya naklederek, görevlerine orada devam etmişlerdir.²⁴¹

²³⁸ İzgöer ve Tuğ, *a.g.e.*, s.131-132. *Salnâme*, s.183.

²³⁹ İzgöer ve Tuğ, *a.g.e.*, s.132, *Salnâme*, s.184.

²⁴⁰ *BOA, HR.SFR.(03)*, 731/13/0. (M.21.12.1912)

²⁴¹ İzgöer ve Tuğ, *a.g.e.*, s.134.

Kızılhaç bünyesinde gönderilmiş olan ilk ekip ise İngiliz Salıb-i Ahmeri olup, 4 Kasım 1912 tarihinde İstanbul'a gelmiştir. Ekip ilk olarak, İstanbul'daki Güzel Sanatlar Mektebi'ne yerleştirilmiş, orada 150 yataklı bir hastane açarak, 6 Kasım'da görevlerine başlamışlardır. Ekip daha sonra kendi içinde bölümlere ayrılmış, Doktor Anderson başkanlığındaki ekip Çatalca Ali Bey Çiftliğinde, diğer bir ekip de Doktor Horto'nun başkanlığında Beykoz'da bir hastane kurarak görevlerine devam etmişlerdir. İngiliz Salıb-i Ahmeri Ayestefanos'da bir Kolera hastanesi de açarak, salgın hastalıklarla da mücadele etmişlerdir. Gelen bu heyet toplamda, Güzel Sanatlar Mektebi'nde kurdukları hastanede 212 yaralı ve 121 hasta, Ali Bey Çiftliğindeki hastanede 49 hasta, Beykoz Hastanesi'nde 98 hasta, Kalikratya şubesinde ise, 50 hastaya bakmışlardır.²⁴²

Yardıma gelen Amerikan Kızılhaç Heyeti ise 6 Kasım 1912'de İstanbul'a gelmiş, heyette Başoperatör Dr. K.S. Ford, Operatör Muavini Dr. A. Kazakus, Operatör Muavini Dr. Valton, Operatör Muavini Dr. Tahir Hüsnü Bey yer almıştır. Ayrıca Amerikan Salıb-i Ahmeri ekibi haricinde, Amerikalı Dr. Dout ve eşi ile beraber 5 hastabakıcı kadının bulunduğu bir grupta, Kızılay Vefa Hastanesi'nde yaralıların tedavisiyle ilgilenmişlerdir.²⁴³ Matmazel Jira, Matmazel İğneçiyen, Mösyö Leander Romen, elçilik tercümanı stajyerlerinden Mösyö Jodelson, Amerika Elçilik Maiyeti Vapurcu eczacısı Mösyö Koney, fahri olarak hastabakıcılık hizmetinde bulunmuşlardır. Kendilerine Vefa Hastanesi'nde ve Taşkışla Hastanesi'nin bir bölümünde yer verilerek buralarda görev yapmaları sağlanmıştır.²⁴⁴

İngiliz Salıb-i Ahmeri tarafından gönderilen başka bir ekipte, 28 Ocak 1913 yılında gelmiş ve Taşkışla Hastanesi'nin 112 yataklı bir bölümünde görev yapmışlardır. Heyette görevli personeller ise; başcerrah C.S. Ford, Yardımcı Cerrah Dr. A. Kazakos, Dr. Walton, Dr. Tahir Hüsnü Bey, hastabakıcı Mile. Z. Gira, Mr. L. Şandre Romai, Mile. A. Inedjan, Hemşire Mr. Judelson, Hemşire Mr. Cooney, eczane görevlisi Mr. D.A. Davis'den oluşmaktadır. Taşkışla Hastanesi'nde ki görevli bu ekip, 320 yaralı ve hastaya bakmış ve bu sayılar, Dr. Besim Ömer Paşa'ya bildirilmiştir.²⁴⁵

²⁴² *Salnâme*, s.189-190. *KA*, nr: 21/13. (M.05.12.1912)

²⁴³ *Salnâme*, s.197.

²⁴⁴ İzgöer ve Tuğ, *a.g.e.*, s.140.

²⁴⁵ *KA*, nr: 21/16.

Balkan Savaşı sebebiyle Hollanda Salîb-i Ahmer Cemiyetinden Kasım ayı içerisinde bir sağlık heyetini, İstanbul'a göndermiştir. Gelen ekibe, Mekteb-i Harbiye'de hastane haline getirilen 100 yataklı bir koğuşta görev verilmiş, heyet 9 Aralık'da görevine başlamıştır. Ekip üyeleri, Baştabip Dr.J.V.S.Lengpek, Operatör Dr.L. Fondenisten, Bakteriyolog Dr.N.A.L. Krauz, Tedavi Doktoru E.H.Mazufu (Cavali), Tedavi Doktoru A.D.Vuart, 5 kadın ve 5 erkek hastabakıcıdan oluşmaktadır. Hollanda Kızılhaç ekibi savaşın başlangıcından mütareke sonuna kadar hizmetlerine devam etmişler, kendilerine verilen koğuşta 165 yaralıya bakmışlardır.²⁴⁶ Yardımda bulunan bir diğer Salîb-i Ahmer ekibinde Fransa Salîb-i Ahmer Heyeti olup, İstanbul Fransa Salîb-i Ahmer Şubesi başkanı Bombart tarafından oluşturulmuştur. Gelen ekibin bir bölümü, Etfal Hastanesi ve Mektebi Harbiye Hastanesi'nde, geriye kalan ekip üyeleri de padişahın kurduğunu olduğu hastanede hizmet vermişlerdir. Bu ekipte yer alan Fransız Salîb-i Ahmeri Kadınlar Birliği üyelerinden, Madam Margret Galliye, Madam Jermen, Matmazel Margret Pueş, Matmazel Madlen Ezemar ve Matmazel Klerlemanda fahri olarak hizmet etmişlerdir.²⁴⁷

Rusya'dan gelen Salîb-i Ahmer ekibinde Saint Nicola Hastanesi'nde görev yapmış olup, ekip üyeleri, baştabip Dr. Gregoiren Papisinof, ikinci tabip Dr. Serj Uşakof ve 6 hastabakıcı kadın ile 2 hademeden oluşmaktadır.²⁴⁸

Almanya'dan gönderilmiş olan Salîb-i Ahmer heyeti Gümüşsuyu Hastanesi'nde görev yapmış, ekip içerisinde, Dr. Mortman, Dr. Paloka, hastabakıcılar Madam Fon Hoser Poşa, Madam Moris Paloka, Madam Bernardin Eştolting, Madam Ruhern, Madam Josten, Marmazel Bertavitenborg, Matmazel Elizabet Koşist, Matmazel Kutçek, Matmazel Morated ve Matmazel Elziramsay yer almıştır.²⁴⁹

Balkan Savaşı sırasında, Alman Salîb-i Ahmeri tarafından Bulgaristan'da ki yaralı Osmanlı askerlerine yardım etmeleri için bir heyet daha görevlendirilmiştir. Gelen bu heyetteki presonellerin görev yerleri ve ünvanları şöyledir. Gümülcine'de ki görevli hemşireler Maria Biliçre, Yohanne Katge ve Terez Ranhayyer, Şumnu'da hemşire Monaliza Vemenze, Drama'da hemşire Anna Krow, Dobriç'de hemşire Anna Volef.

²⁴⁶ İzgöer ve Tuğ, *a.g.e.*, s.141.

²⁴⁷ İzgöer ve Tuğ, *a.g.e.*, s.142.

²⁴⁸ İzgöer ve Tuğ, *a.g.e.*, s141-143.

²⁴⁹ İzgöer ve Tuğ, *a.g.e.*, s.137.

Sofya'da KondöktörHeinriçWogel, Sofya'da ambar memuru PolPoske, Sofya'da ambar memuru Jorj(corç) Kofman, Sofya'da ambar memuru YohannesYil, Sofya'da ambar memuru VelesliSakve. Sofya'da Aleksandre Hastanesi'nde hemşire Herta Boomer, Üsküp'de hemşire PolinWassner'den oluşmaktadır. Ayrıca ismini okuyamadığımız Eski Zagra'da 8 hemşire ve Şumnu'da görevli bir sağlık personelidebulunmaktadır.²⁵⁰

İsveç Salîb-i Ahmer heyeti de bu savaş esnasında Doktor R.Ehart ve Doktor J. Kisesarsonile 5 hastabakıcı rahibeden oluşan bu ekip, Mekteb-i Harbiye Hastanesi'ndeki bir koğuştta görev yapmışlardır.²⁵¹

Belçika Kızılhaç CemiyetideTaşkışlaHastanesi'nde görev yapmak üzere görevlendirilmişler, Baştabip Profesör De Paj liderliğindeki ekipte, Madam De Paj, Mösyö Pierre De Paj, Tedavi Doktoru Neuman, Tedavi Doktoru Le Polanje, Tedavi Doktoru Denov ve 4 kadın hastabakıcı yaralı askerlerin tedavilerin de hizmet etmişlerdir.²⁵²

Romanya Kızılhaçı tarafından da bir heyet gönderilmiş fakat Dedeagaç'ta görevlendirilmiş olan bu ekip, Bulgar saldırıları nedeniyle görev yerlerine ulaşamamış ve ülkelerine geri dönmek zorunda kalmışlardır.²⁵³

Salîb-i Ahmer Cemiyetleri'ne bağlı olarak gelen sağlık personellerin yanı sıra, şahsi başvuruda bulunup, gönüllü olarak gelmek isteyen yabancı sağlık çalışanları da olmuştur. Buna, Rostav Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne müracaat ederek gönüllü olarak görev almak isteyen, Madam Viyare Perodino isimli hemşireyi örnek verebiliriz.²⁵⁴

Ayrıca yurt dışında kurulmuş olan Hilâl-i Ahmerler vasıtasıyla Anadoluya gelerek, muhacirlere yardım edip ilaç dağıtan yabancılar da olmuştur. Bunlar arasında, Newyork Hilâl-i Ahmeri vasıtasıyla Bursa'nın Mihaliç ve Kirmasti kazalarına gelen Doktor Vitali'yi²⁵⁵ ve Newyork Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne bağış toplanması konusunda hizmet eden Amerikan Sefiri Oscar Straus Bey'i örnek verebiliriz.²⁵⁶

²⁵⁰ BOA, İDUİT, 73/46. (M.20.09.1917).Bu tarih emeği geçen kişilere verilmiş olan madalya itasının tarihidir.

²⁵¹ İzgöer ve Tuğ, a.g.e, s.139-140.

²⁵² İzgöer ve Tuğ, a.g.e, s.138-139.

²⁵³ İzgöer ve Tuğ, a.g.e, s.137.

²⁵⁴ KA, nr: 118/83. (M.01.11.1912)

²⁵⁵ BOA, DH.HT, 67/34/2. (M.17.03.1913)

²⁵⁶ BOA, BEO, 4116/308639. (M.09.10.1912)

Hilâl-iAhmer Cemiyeti'ne manevi desteklerini esirgemeyen yabancı hanımlarda bulunmaktadır. Özellikle yabancı ülke elçilerinin eşleri bu hususta liderlik etmiş, Madam Rokhil, Madam Lavter, Markiz Pallaviçini ve Madam Bompard, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Merkezi'ne, savaş süresince gelerek oradaki hanımlara destek olmuşlardır.²⁵⁷

Ayrıca bu savaş boyunca çeşitli hastanelerde gönüllü olarak hizmet etmiş olan yabancıhanımlarda bulunmaktadır. Örneğin, Kadırga Hastanesi'nde görev yapmış olan, Madam Herman, Madam Rozen, Prenses Oblonovski, Matmazel Rayaturen, Madam Ruşirden, Madam Elehristodolo ile Rusyalı Muhammed Zakemlof'un kızı Ümmügülsüm, İsmail Yakob'un kızı Meryem, RahmetullahPanaşof'un kızı Meryem ve Muhammed Zarif Poonof'un kızı RukiyeHanımbu kişilerden bazılarıdır.²⁵⁸

EtfalHastanesi'ndegörev yapmış olan Fransız gönüllü hayırseverler ise RahibeMariMarlen, Mari De Luiz, Mari Desyun, Klemans, Mari Delaş Kami, Vilma, Ravazina, Mari De Saint Denan, De Saint Polen, Mari De Saint Silver, Madam Lüşe'dir.²⁵⁹

Mekteb-i Harbiye Hastanesi'nde çalışmış olan gönüllüleriseSaint ve Nisan De Paul rahibelerinden SoeurVensenez, Margaretta, Kaesilya, Mariya, Mikaela, Ustaeya, Jozefina, AnnaveFelistiya'dır.²⁶⁰

Gelibolu Hastanesi'nde ki gönüllü olarak hizmet eden yabancılar iseFransız Katolik Mektebi rahiplerinden ruhban heyeti başkanı Peraklema, Rahip Petbursi, Rahip Beretenile, Kızlar Mektebi Müdiresi Rahibe Faliksiz ve Rahibe Stefan Beatris'tir.²⁶¹

Ayrıca Balkan Harbi sırasın da hastanelerde hizmet edip, yaralılara bakan Çilingiryanhaniımda unutmamak gerekir.²⁶²

İstanbul Üniversitesi Hastanesi'nde, Romanya Hilâl-i Ahmeri sağlık heyeti üyeleri, Dr. Kimyager TaşkoBoçera, Dr. İbrahim Temo, Konstantin Soflari, Tofapetri, Yanko Mihail, Çaparanaki, YovaneskoNaum, Asistan Cevdet, Papa Sotiris ve Hacı Ali Efendiler, 8 Kasım 1912'den 1 Ocak 1913'e kadar gönüllü olarak görev

²⁵⁷ İzgöer ve Tuğ, *a.g.e.*, s.289, *Salnâme*, s.402.

²⁵⁸ İzgöer ve Tuğ, *a.g.e.*, s.94, *Salnâme*, s.126.

²⁵⁹ İzgöer ve Tuğ, *a.g.e.*, s.143.

²⁶⁰ İzgöer ve Tuğ, *a.g.e.*, s.143, *Salnâme*, s.200.

²⁶¹ İzgöer ve Tuğ, *a.g.e.*, s.114, *Salnâme*, s.157.

²⁶² *BOA, Meclis-i Vükela Mazbataları (MV.)*Dosya No:241, Gömlek No: 282. (M.09.03.1916)

yapmışlardır. Ayrıca İslam ülkelerinden, Muhammed Kebir, Muhammed Fatih, Tevfik Nahid, Muhammed Şerif, Abdüsselam, Mihriban, Eyumekinas, Muhammed Şerif, Dost Can ve Dr. Derviş Bey'in eşi de gönüllü olarak hizmet etmişlerdir.²⁶³

Ayrıca, Hollanda Kızılhaç Şubesi tarafından, 27 Şubat 1913 tarihinde gönderilmiş olan bir yazıda, yaralı askerlerin nakli için ambulans gönderileceği ve 3 ay sonra bu ambulansların tekrar Hollanda'ya geri gönderilmesini istediklerini bildirmişlerdir.²⁶⁴

3.4.3.Eşya ve Diğer Yardımlar

Savaş sırasında ve sonrasında, Osmanlı topraklarında bulunan yabancı ülke Sefirlerinin eşleri, muhacir ve askerlere kullanılması için eşya tedarik ederek, cemiyete yardımcı olmaya çalışmışlardır. Örneğin, İzmir İngiliz Konsoloslukunun organize ettiği bir etkinlikte, İngiliz kadınlarının hazırladıkları elbise ve sargı bezlerinden oluşan 4 sandık malzeme, İstanbul Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne gönderilmiştir.²⁶⁵ Belçika Salib-i Ahmeri tarafından, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne trenle gönderilmiş olan 12 koli eşyanın içeriği, 444 adet gömlek, 151 adet erkek çamaşırı, 180 adet kazak ve kaşkol ile 147 adet terlikten oluşmaktadır.²⁶⁶ Harb sırasında gönderilmiş olan bazı yardımlar, ne yazık ki cemiyetin eline ulaşamamıştır. Şöyle ki, Hindistan'dan Emir Ali'nin Osmanlı yaralılarına ve muhacirlere dağıtılması için göndermiş olduğu yardımlar cemiyete ulaşmamıştır. Yapılan tahkikatta, İngiltere Konsolosluğu Kilberton tarafından bu malzemelere el konulduğu, hatta bu yardımların İngilizler tarafından dağıtıldığı bilgisi yayılmış, gönderilen bu yardımların Musevi bir tüccar tarafından ücret karşılığında satılmasına da müsaade ettikleri ortaya çıkmıştır. Bu bilgiler Osmalı Hilâl-i Ahmer Bursa Şubesi'ne bildirilmiştir.²⁶⁷

3.5. I. Dünya Savaşı ve Hilâl-i Ahmer Cemiyeti

XX.yüzyıl başlarında artarak devam eden askeri ve ekonomik rekabet, üçlü bloklaşmalara dönüşmüş, Avusturya-Macaristan, İtalya ve Almanya kendi aralarında

²⁶³ İzgöer ve Tuğ, a.g.e, s.98, *Salnâme*, s.126-127.

²⁶⁴ KA, nr: 94/68. (M.27.02.1913)

²⁶⁵ BOA, DH.SYS, 112/14/172. (M.12.12.1912)

²⁶⁶ KA, nr:94/66. (M.Ocak 1913)

²⁶⁷ KA, nr: 156/56. (M.01.12.1914)

üçlü İttifak güçlerini oluştururken İngiltere, Fransa ve Rusya'da üçlü itilaf güçleri olarak biraraya gelmişlerdir. Bu güçlerin kendi arasındaki gerilim, 28 Haziran 1914 tarihinde Avusturya-Macaristan veliahdı Arşidük Ferdinand'ın Saraybosna'da bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesi ise savaşa dönüşmüştür. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu bu olay karşısında Sırbistan'a savaş ilan etmiş, Sırbistan'ı destekleyen Rusya'da, 31 Temmuz 1914 tarihinde genel seferberlik ilan ederek savaşın içinde olacağını duyurmuştur. Almanya, Rusya'ya karşı seferberliği durdurması konusunda 12 saatlik ultimatomuna karşılık alamayınca, 1 Ağustos 1914 tarihinde, Rusya'ya karşı savaşılan etmiştir. Nihayetinde İttifak ve İtilaf grupları karşılıklı olarak birbirlerine savaş ilan etmiş, böylece I. Dünya Savaşı başlamıştır. Osmanlı Devleti, başlarda tarafsızlığını ilan etmiş olsa da Almanya'nın artan baskıları ve gelişen olaylar karşısında bu tarafsızlığını daha fazla sürdürememiştir. Osmanlı Devleti'nin savaşa filem katılmasını sağlayan olay ise Goeben ve Breslau adındaki iki Alman savaş gemisinin İngiliz donanmasından kaçarak Çanakkale Boğazına gelmesi ile başlamıştır. Osmanlı hükümeti, bu gemileri Almanya'dan satın aldığını ilan etmiş, gemilerin isimlerini Yavuz ve Midilli olarak değiştirip kendi donanmasına kattığını duyurmuştur. Osmanlı donanması altındaki bu gemiler 27 Ekim 1914 tarihinde manevra yaptırmak bahanesiyle Karadenize çıkartılmış, gemi kumandanları kendilerine verilen emir gereği 29 Ekim 1914 tarihinde Rus deniz üslerini ve limanlarını bombalamışlardır. Böylece yaratılan bir oldubitti ile Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'na dahil edilmiştir.²⁶⁸ Osmanlı Devleti bu savaşta Galiçya, Sina, Irak ve Doğu cephelerinde kara savaşlar verirken, Hicaz ve Yemen savunmaları ile Azerbaycan harekâtında bulunmuştur. Çanakkale cephesi ise hem deniz hem de kara muharebelerinin yapıldığı bir cephe olmuştur.²⁶⁹ 28 Temmuz 1914 tarihinde başlayan savaş, 18 Ekim 1918 Mondros Ateşkes antlaşmasının imzalanmasıyla sona ermiştir.²⁷⁰

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, 4 yıl süren bu uzun savaş süresince sayısız hizmetlerde bulunmuştur. Cephelere yakın yerlerde hastaneler kurmuş, birçok yerde sağlık

²⁶⁸ Ercüment Kuran, "Birinci Dünya Savaşı", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.VI, İstanbul 1992, s.196-200.

²⁶⁹ Kerim SARIÇELİK, "Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletleri'ne Karşı Anadolu'nun Akdeniz Kıyılarında Aldığı Bazı Tedbirler "Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi", Konya 2007, sayı 21, s.73-75.

²⁷⁰ Kuran, *a.g.e.*, s.196-200.

heyetleri göndermiştir. Cephe gerilerinde ise imdat mevkileri, nekâhethaneler,²⁷¹ misafirhaneler kurup, Şirket-i Hayriye'den kiraladığı gemilerle hasta ve yaralı nakline yardımcı olmuştur. Hilâl-i Ahmer Cemiyetitüm bu alanlarda faaliyet gösterirken bir yandan da savaş sırasında ortaya çıkan salgın hastalıklara karşı mücadele vermiştir. Yaralılar için kurmuş olduğu hastanelerin yanında tifüs, kolera, tifo ve dizanteri hastalıklarını tedavisiyle ilgilenenbölümler oluşturmuştur.Cemiyet daha önceden üsera komisyonlarına ait olan esirler ile ilgili işlerideüstlenmiş,üseraşubeleri kurarak, esir düşen askerlerimizle haberleşmeyi ve her türlü yardımınulaştırmasınısağlamıştır. Cemiyet sadece kendi askerlerimiz ile değil din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin tüm esirlere aynı yardımları sunmuştur.²⁷²

I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte Hilâl-i AhmerCemiyetiyardımtoplamave ihtiyaçların temini için çalışmalarına hız vermiş, yurt içi ve yurt dışında şubesi bulunmayan birçok yere şube açılması için harekete geçmiştir. Müttefik olduğumuz devletler de açılmış olan şubevemurahhaslıklar vasıtasıyla o ülkenin Salîb-i Ahmerleri ve Hilâl-i Ahmer adına kültürel etkinlikler düzenlenmiş, bu etkinliklerden büyük miktarlarda bağışlar elde edilmiştir.²⁷³ Müttefikimiz olan Avusturya'da açılmış olan Murahhaslıkta, 442.799 lira bağış toplanmıştır. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti

²⁷¹ Nekahathane; Hastanede tedavileri ve biten hastaların iyileşme sürecinde hastane haricinde açılmış olan istirahathanelerdir. Milli Mücade döneminde İnönü savaşlarında yaralanıptedavi edildikten sonra hastaneden taburcu olan subayların iyileşmeleri için Hilâl-i Ahmer tarafından Kırşehirde 100 yataklı bir Nekahathane açmıştır. Çapa, a.g.e, s.106.

²⁷² Cemiyet yabancı esirler konusunda gereken tüm özeni göstermesine rağmen, Danimarka gazeteleri tarafından esirlerin çok zayıf perişan halde, aç ve susuz kadıklarını gösteren karikatürler çizerek esirlerin iyi muamele görmedikleri algısı yaratılmaya çalışılmıştır. Karacakaya, Mete, Genç, Bal, a.g.e, s.365. Bunun doğru olmadığını kanıtlayan bir belgede Birinci Dünya Savaşı sırasında Hilâl-i Ahmer hastanelerinin birinde tedavi görmekte olan bir Rus askeri'nin ailesine yazdığı mektupta kendisine gösterilen ilgiyi şöyle anlatmıştır.

Nasılınsınız Aziz Validem ve kız kardeşlerim;

Ben şuan Anadolu şehirlerinden birinde büyük bir hastanede bulunuyorum. Hastaneye gelir gelmez bana derhal temiz ve beyaz çamaşır ile kaput verdiler. Sonra ameliyathanede bulunan doktora gönderdiler. Doktor benim yarımı muayene etti güzel suretle temizledi, iyot sürdü güzelce sardı bağladı. Sonra bana yemek verdiler, çay içirdiler sonra uykuya daldım. Doktorlar,eczacılar çok iyi adamlardı sık sık gelip benim halimi sordular sigara ikram ettiler. Burada benden başka Rus yok yanımda yatanlarla dilsiz lisanı ile konuşuyorum. Yemekler gerçekten çok güzel, günde üç öğün yemek veriyorlar. Kısacası burası benim için çok mükemmel sevgili validem, hemşirelerim(kızkardeşlerim)müsterih olunuz, çünkü ben hakikatleri yazıyorum. Ayağımdaki yara artık daha az ağrıyor çünküyukarıki tarafından kapanmaya başladı. İki haftaya kadar tamamen iyileşirim. Şimdi tanrıya dua ediyorum ki cihana sulh versin ovakit hepimiz evlerimize dönelim.15 Nsan 1915. Sizi seven oğlunuz kardeşiniz. S.ELKİN.Bkz, Küçükateş, Dokumacı, Kiremitçi, Gezin, a.g.e, s.37.

²⁷³ Küçükateş, Dokumacı, Kiremitçi, Gezin, a.g.e, s.12.

sadece yaralı askerler için değil, çeşitli afetler dolayısıyla da yardımlar toplamak durumunda kalmıştır. İstanbul'da meydana gelen bir yangında Viyana Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Merkezi, yangınzedeler için elinden gelen çabayı göstererek, 40.000 kronluk bir yardım toplamış, bu parayı cemiyete göndermişlerdir.²⁷⁴ I.Dünya Savaşı sırasında İstanbul'da meydana gelmiş olan 8.Nisan 1917 Kumkapı Yangını ve 8 Ocak 1918 Üsküdar ve Fatih yangınlarından zarar gören felaket zedeler için giyim, nakdi gibi birçok bağış gönderilmiş gelen bu yardımlarla ihtiyaçlar temin edilerek aşıhaneler açılmıştır.²⁷⁵ Özellikle savaş'ın başlarında Dr. Hikmet Bey idaresinde Viyana'da kurulan Hilâl-i Ahmer merkezinden, Almanya ve Avusturya-Macaristan'dan toplanan yardımlarla, yurt içinde kıtlığı çekilen şeker, ilaç gibi ihtiyaç maddeleri satın alınarak İstanbul'a gönderilmiştir. Bu sayede yurt dışından para yerine, ihtiyaç duyulan maddelerin ucuza temin edilip, yurda getirilmesi sağlanmıştır.²⁷⁶

3.5.1. Maddi Yardımlar

I.Dünya Savaşı'nın başlaması ile beraber, 1914-1918 yılları arasında, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne Müslüman ve Gayrimüslim devletlerden gönderilen yardımların²⁷⁷ niteliğinde değişmeye başlamıştır. Artık para yardımlarına ek olarak, ziynet altın, yazılan ve bestelenen eserlerden elde edilen gelirler, yeni açılan işyerlerinin ilk gün gelirlerinin bağışlanması gibi birçok farklı türde bağışlar yapılmıştır. Savaş boyunca Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne gönderilmiş olan yardımlar arasında Gayrimüslim devletler arasında en büyük yardım Almanya'dan gönderilmiş olan 236.790 Osmanlı lirası (mukabil 4.385.000 marklık) bir yardımla ilk sırayı almıştır. Onu Avusturya-Macaristan 157.500 Osmanlı lirası (3.500.000 kron) ile takip etmiş, diğer ülkelerden gönderilmiş olan yardımların toplamıda, 48.569 Osmanlı lirasını bulmuştur.²⁷⁸

²⁷⁴ Kıran, *a.g.t.*, s.357.

²⁷⁵ Küçükateş, Dokumacı, Kiremitçi, Gezin, *a.g.e.*, s.25-138.

²⁷⁶ Çapa, *a.g.e.*, s.60-61.

²⁷⁷ Birinci Dünya Savaşı boyunca aynı devletlerden birçok defa yardım gönderilmiş olduğundan, yardımlar ülkelere göre ayrılıp, tarih sıralaması dikkate alınarak tasnif edilmiştir.

²⁷⁸ M.Uluğtekin ve G. Uluğtekin, *a.g.e.*, s.69.

Savaşın başlaması ile birlikte, Salîb-i Ahmer Cemiyetleri vasıtasıyla yardımlar gönderilmeye başlanmış, Macaristan Genel Bankası vasıtasıyla, 25.000 kronluk birbağışgönderimi sağlanmıştır.²⁷⁹

Savaşta ki müttefikimiz olan Almanya'nınKöln şehrinden 1000 marklık bir yardım yapılırken²⁸⁰ ArturHobeisminde bir bağışçı tarafından da150 marklık bir çek cemiyete gönderilmiştir.²⁸¹ Berlin'den Çanakkale yaralı ve şehit yakınlarına kullanılması için Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne 30.000 marklık bir çek gönderilmiş bu paranın yarısışehit ailerine kalanı da yaralı askerlerin tedavisi için harcanmıştır.²⁸²

Almanya'dan yardımlar gönderilmeye devam etmiş, Danzink şehrinden farklı tarihlerde toplanmış olan,18.726,31 marklık bir yardım, cemiyete ulaştırılmıştır.²⁸³

Aralık 1915 tarihine gelindiğinde, Almanya'nın Rehim Eyaleti Salîb-i Ahmer Şubesi tarafından da 500 marklık bir yardım gönderilmiştir.²⁸⁴

Balkanlar'da yaşayan Osmanlı tebası ve birçok hayırsever gayrimüslim tarafından, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne birçok kez bağış gönderilmiştir. Özellikle Bulgaristan'nın Sofya, Rusçuk, Varna ve Köstence gibi şehirlerinden gönderilmiş olan bağışlar önemli bir yere sahiptir. 1915 yılı içerisinde Balkanlar'dan gönderilmiş olan ilk bağış ocak ayında, Silistre Müslüman halkı tarafından toplanmış olan, 23.000 leva'dır. Bu para, Bükreş Marmorosch Bank üzerinden, Osmanlı Bankası vasıtasıyla cemiyetin hesabına havale edilmiştir.²⁸⁵ Bulgaristan Şumnu Hilâl-i Ahmer Komisyonu, toplamış oldukları 2400 leva ve 8,5 napolyonluk bir yardımı, cemiyete havale etmişlerdir.²⁸⁶ Varna Hilâl-i AhmerŞubesinde, toplanılmış olan bağışların bir kısmını, (2870 frank) cemiyetin ihtiyaçlarını karşılamak için sarfetmişlerdir. Geriye kalan 18.950 frank, 39 santim, 189 buçuk lira, 2 adet liray-ı osmanî, 2,5 mecdiye altını, bir adet ihlakalı ve bir adet lehimli çeyrek liray-ı osmanî'nin yanı sıra 13 Fransız altını sefarete teslim edilmiştir.Ayrıca,SofyaSefareti'ne, ellerinde bulunan gümüşten

²⁷⁹ KA, nr:94/82. (M.Aralık 1914).

²⁸⁰ BOA, BEO, 4336/325163/3. (M.09.02.1915)

²⁸¹ BOA, BEO, 4369/327646. (M.14.02.1915)

²⁸² BOA, HR. SYS, 2173/3. (M.15.08.1915)

²⁸³ BOA, HR. SYS, 2173/2/22. (M Aralık 1915)

²⁸⁴ KA, nr:94/128. (M Aralık 1915)

²⁸⁵ KA, nr:398/103.(M.28.01.1915)

²⁸⁶ BOA, HR. SFR (04.) 283/67. (M.11.06.1915)

mamul 6 adet fincan, 2 adet dokuma gömlek, 1 adet don, 2 adet mintan ve yapılan harcamaların dökümünde, teslim edilmiştir.²⁸⁷ Yurt dışında yaşayan tüccarlar, esnaflar, çiftçiler ve sanatçılarda kendi imkânları ölçüsünde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne bağışta bulunmuşlardır. Sofya leblebici esnafı, kendi aralarında toplamış oldukları, 200 franklık bağışı Sofya Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne teslim etmişlerdir.²⁸⁸ Sofya Hilâl-i Ahmeri'de, bu paranın 1480 levasını otomobil lastiği almak için şimendifer fabrikasına vermiş, diğer masraflar düşüldükten sonra geriye kalan 450 levayıcemiyetin merkez hesabına havale etmiştir.²⁸⁹ Silistre İslam Ahalisi 15.000 lei,²⁹⁰ Silistre Nisba Aliyesi Cemaati İslamiyesince de, 16.000 leva, Marmaros Bank aracılığı ile cemiyetin Osmanlı Bankası'ndaki hesabına havale edilmiştir.²⁹¹ Bulgaristan'da toplanılmış olan 5510 leva ile 27 kuruşluk iki adet çekin yanı sıra, 358 kuruş 100 paralık yardım ve 30 adet altın,cemiyetin İstanbul'daki merkezine gönderilmiştir.²⁹²

Köstence Müftüsü'nün başkanlığında toplanmış olan, 2844 Ley ve 65 penilik bir çek, Köstence Başşehbenderliği vasıtası ile 22 Şubat 1915'te cemiyete ulaştırılmıştır.²⁹³Balkan Savaşları'nda olduğu gibi, bu savaşta SarayBosnaMüslüman halkı, elinden gelen yardımı yapmaya devam etmiş, 14 Nisan 1915 tarihinde, 7801 kron ve 57 florinlik yardımı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne göndermişlerdir.²⁹⁴ Ayrıca Bosna-Hersek uleması da, kendi aralarında 30.000 kronluk bir yardımı, Viyana Sefareti üzerinden Hacı Cemalettin Efendi vasıtasıyla, cemiyete teslim etmişlerdir.²⁹⁵

1915 yılında Brezilya Kızılhaçı, uluslararası savaş yaralılarınakullanılması adına,5437 franklık bir yardımyapacağını duyurmuş bu parayı Almanya, İngiltere,

²⁸⁷ KA, nr:398/152. (M.26.06.1915)

²⁸⁸ Birinci Dünya Savaşı sırasında yurt dışındaki esnafların maddi yardımlarda bulunduğu gibi İstanbul Üsküdar arabacı esnafıda, yaralı askerleri taşımaları karşılığında cemiyet sandığından kendilerine verilmek istenen 1.400 kuruş parayı kapul etmeyerek, cemiyete bağışlamışlardır. Küçükateş, Dokumacı, Kiremitçi, Gezin, a.g.e, s.129.

²⁸⁹Karacakaya, Mete, Genç, Bal, a.g.e, s.147.

²⁹⁰ KA, nr: 398/8. (Ağustos 1915)

²⁹¹ KA, nr: 398/105. (M.12.11.1915)

²⁹² BOA, HR.SFR,(04), 283/14/4. (M.15.09.1915)

²⁹³ Recep Karacakaya, Zekai Mete, Hamdi Genç, Faruk Bal, Kızılay Arşiv Belgelerinde Birinci Dünya Savaşı, Seçil Ofset Baskı, İstanbul 2018, s.111.

²⁹⁴ BOA, HR, SYS, 2173/5. (M.14.04.1915)

²⁹⁵ Karacakaya, Mete, Genç, Bal, a.g.e, s.121.

Avusturya, Belçika, Fransa, Japonya, Montegro (Karadağ), Rusya, Sırbistan, İsveç ve Osmanlı Devleti'ne, eşit olarak dağıtmıştır. Hilâl-i Ahmer'e düşen pay olan, 540 frank, cemiyetin hesabına gönderilmiştir.²⁹⁶

Macaristan'da savaş karşıtlarının ve Henry Carl Fireman'ın da ortağı olduğu bir şirkette katkıları ile 2.195,75 mark yardımın toplandığı, bu paranın Osmanlı Başşehberderliği vasıtasıyla parçalar halinde cemiyete gönderileceği bildirilmiş,²⁹⁷ bunun yanısıra, Avusturya-Macaristan Başvekili Tisa'da, Osmanlı yaralı askerlerine kullanılması için 108.000 kronluk bir bağışta bulunmuştur.²⁹⁸

I.Dünya Savaşı sırasında cemiyete yapılan bazı yardımlar diğer yıllarda yapılan yardımlara göre farklılık göstermektedir. Örneğin, Doktor Erwin Headeke ve Doktor Alexander Müllede'nin Balkan Savaşları'nda yaşananları kaleme almış oldukları, *Almanya ve Harp* adlı kitaplarının gelirlerini, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne bağışlamışlardır.²⁹⁹

Bu savaş sırasında Arjantin halkı da elinden gelen yardımı esirgememiş, toplamış oldukları 500 marklık yardımı, parçalar halinde gönderileceğini sadece muhtaç olanlara kullanılmasını istediklerini bildirmişlerdir.³⁰⁰

Yine ismi belli olmayan İsviçreli bir bağışçı, 8 Mayıs 1915 tarihinde, 105.000 franklık bir yardımı, savaş mağdurlarına kullanılması için Cenevre'den, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne göndermiştir.³⁰¹

Aralık 1915 tarihinde, Batavya'da düzenlenmiş olan bir müsamerede elde edilmiş olan gelir, Almanya ve Avusturya Salîb-i Ahmeri ile Osmanlı Hilâl-i Ahmeri arasında eşit olarak paylaştırılmış, cemiyete düşen 3.193 florin, 40 santimlik bir pay, Dersaadet Sadrazamlığı aracılığı ile gönderilmiştir.³⁰²

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne, 1916 yılına gelindiğinde yardımlar gönderilmeye devam etmiş, Almanya bu konuda yine ilk sıralarda yer almıştır. Doktor Herman Maier, cemiyete verilmesi adına Münih, Şehbenderliği'ne 10.000 marklık bağışta

²⁹⁶ KA, nr:109. (M.14.02.1915)

²⁹⁷ KA, nr:398/16.1. (M.31.08.1915)

²⁹⁸ BOA, BEO, 4337/325223/01. (M.14.02.1915)

²⁹⁹ BOA, HR. SYS, 2171/4/0. (M.07.02.1915)

³⁰⁰ KA, nr:94/115. (M.08.02.1915)

³⁰¹ KA, nr:94/104. (M.05 Mayıs 1915).

³⁰² BOA, BEO, 4397/329726/2. (M.08.12.1915)

bulunmuş,³⁰³ Berlin Sen Paul Hilâl-i Ahmeri de998 Mark 50 feniklik yardım göndermiştir.³⁰⁴ Almanya'nın köklü gıda firmalarından biri olan Knor Fabrikası, yaralı askerlere kullanılması adına, 2000 marklık bir bağışı Osmanlı Bankası vasıtasıyla göndermiştir.³⁰⁵ Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nebağışta bulunanbazı hayırseverler yaptıkları bağışların nerelerde kullanılmasını istediklerini özelliikle belirtmekteydiler.Örneğin, Almanyalı hayırsever Madam Maizez, yoksullara yemek dağıtılması için aşhanede kullanılması adına, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne 30.000 marklık bir bağışta bulunmuş, cemiyet aşhanede paraya ihtiyaç duyulmaması nedeniyle paranın, Sıhhiye-i Harbiye'ye sevk edilerek orada kullanılmasına karar vermiş bu durum madam Maizez'e bildirilerek kendisinden onay alınmıştır.³⁰⁶ Berlin'de yaşayan 24 kişilik bir gurup hayırseverde kendi aralarında toplamış oldukları 24.172 mark-40 feniklik bir yardımı, Deuchbank vasıtası ilecemiyetin hesabına göndermişlerdir. Cemiyet'te bu yardımlara teşekkür etmek adına, 500 mark ve üzerinde bağışta bulunan kişilere madalya verilmesini uygun görmüştür.³⁰⁷ Osmanlı Devleti Dışişleri Bakanlığı'na gelen bir telgrafta; Alman Besteci JozefHommel'in, Osmanlı Devleti'nin büyük ve ihtişamlı çağlarından ilham alarak besteledikleri, *Kılıç Nimet ve Zafer Çağrısı* adlı eserinin 2.baskısının gelirlerini Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne göndermek istediklerini, ayrıca Almanya büyük elçisinin cemiyete elinden gelen hertürlü yardımı yapacağını bildirmişlerdir.³⁰⁸ Bireysel olarak yapılan başka bir bağış da Ludwiguelle isimli bir kişinin Nuremberg Başşehberderliği vasıtasıyla Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne göndermiş olduğu 20.000 marklık bir yardımdır.³⁰⁹ Yine Almanya'nın Danzink Şehbenderliği'nden 18 Temmuz 1916 tarihinde, Karsinof Poliniski tarafından 4000 Marklık bir yardımın gönderimi sağlanmıştır.³¹⁰ Alman Deutschen Bank vasıtasıyla İstanbul Dışişleri Bakanlığına,Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne verilmek üzere gönderilmiş olan 92,95

³⁰³ BOA, HR. SYS, 2173/1. (M.14.02.1916)

³⁰⁴ BOA, HR. SYS, 2173/1. (M.05.03.1916)

³⁰⁵ BOA, BEO, 4397/329759/0. (M.11.02.1916). Belgenin bir diğeri de KA,nr: 90/43.numaralı belgede bulunmaktadır. Günümüz parası ile 6.520 tl. dir.

³⁰⁶ BOA, HR. SYS, 2446/33. (M.09.03.1916)

³⁰⁷ BOA, HR. SYS, 2173/1/4. (Nisan 1916)

³⁰⁸ BOA, İ.DUİT, 12/64. (M.15.05.1916)

³⁰⁹ BOA, HR. SYS, 2173/2. (M.10.07.1916)

³¹⁰ BOA, HR. SYS, 2173/2. (M.18.07.1916)

marklık yardımın açıklaması ise şöyledir. Bahiblanca Alman Konsolosu tarafından cemiyete 41.50 Arjantin pezosu toplanmış, bu paraya Alman tiyatro ustası Germania'nın *Puerta Militar* yadlığı gösterisinden elde edilen 21.50 pezo ve Medanos'daki Türk şirketi Juan Adri tarafından yapılan 20 pezoluk bir yardımın da eklenmesiyle elde edilmiştir.³¹¹ 1916 Eylül ayına gelindiğinde, 1054 marklık isimsiz bir yardımda, Deutschbank vasıtası ile cemiyet hesabına havale edilmiştir.³¹² Almanya'dan gelen bir başka yardımda, Berlin Sefareti tarafından, Deucbank aracılığıyla Hariciye Nezaretine, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne iletilmesi adına gönderilmiş olan 54 marklık bir bağıştır.³¹³ 1916 yılının sonuna gelindiğinde Almanya'nın Hamburg Şehbenderliği'nden, Çanakkale yaralıları için 94 lirayı Osmanî, 36 kuruş, 12 paralık bir yardımın gönderimi sağlanmıştır.³¹⁴

1916 Ocak ayına gelindiğinde, Balkanlar'da yaşayan Müslüman ve gayrimüslim hayırseverler, yardımlarına artıran devam etmişlerdir. Varna Şehbenderliği'nden Prevadi³¹⁵ İslam Ahalisi tarafından toplanılmış olan 564,40 leva³¹⁶ cemiyete gönderilmiş, Şehbenderlikler vasıtası ile de Hilâl-i Ahmer'e yardım toplayabilmek adına çeşitli kampanyalar ve gelir getirici çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir. Örneğin, Sofya Şehbenderliği vasıtasıyla, Bulgaristan Salib-i Ahmeri ve Osmanlı Hilâl-i Ahmeri yararına bir konser düzenlenmiş, elde edilen hasılatdan cemiyete düşen 2108 leva 50 santimlik bir pay cemiyete takdim edilmiştir.³¹⁷ Kavala Şehbenderliği tarafından düzenlenmiş olan bir etkinlikte ise, 581 para toplanılmış, masraflar düşüldükten sonra geriye kalan 2461 kuruş 30 para, Hariciye Nezareti vasıtası ile cemiyete gönderilmiştir.³¹⁸ Kavala İslam Ahalisi'de, 3.733 frank yardım toplamış, bu paranın, 442 frank 80 santim, yetimler, dul ve şehitlere harcanması şartıyla, Kavala

³¹¹ BOA, HR. SYS, 2173/4/18. (M.20.8.1916)

³¹² BOA, HR. SYS, 2173/3. (M.05.09.1916)

³¹³ BOA, HR. SYS, 2173/3/4(M.26.09.1916)

³¹⁴ BOA, HR. SYS, 2175/6/2. (M.20.10.1916)

³¹⁵ Prevadi, Eski adıyla Paravadi Varna yakınlarında 1388-1878 yılları arasında Osmanlı hakimiyetinde kalmış, Ermeni, Müslüman ve Yahudi halkın beraber yaşadığı ekonominin göz bebeği bir balkan şehridir. Bkz, Machiel Kiel. "Prevadi", *TDV İslam Ansiklopedisi*. C.34, İstanbul 2007, s.339-340.

³¹⁶ BOA, HR.SFR.(04), 283/65. (M.20.03.1916)

³¹⁷ BOA, HR.SFR, (04)284/24/3. (M.05.05.1916)

³¹⁸ BOA, HR. SYS, 2173/1/37. (M.16.03.1916)

Osmanlı Bankası şubelerinden Hilâl-i Ahmer Cemiyeti hesabına aktarılmıştır.³¹⁹ Bulgar Pernik Kömür Madeni'nde müstahdem olarak çalışan bir bağışçı da, Sofya Sefareti vasıtasıyla 1500 levalık, bir yardım göndermiştir.³²⁰ Karaağaç'tan İskeçeli Hafız Muhammed Efendi de, 435 buçuk kuruşu, Şehbenderlik vasıtasıyla cemiyete göndermiştir.³²¹

Filibe'de yaşayan Osmanlı tebaasından HeryHersfuchMindel Efendi tarafından bağışlanmış olan 50 leva'ya eşdeğer (193kuruşluk) bir çek,³²² Rusçuk'ta yaşayan Madam DekurIstuyanceva ve Madam Kailiyeva tarafından yapılmış olan 375 Leva mukabili 1470 kuruşluk bir bağış,³²³ kişisel olarak Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne gönderilen yardımlardandır. Bulgaristan'dan 1540 Leva,³²⁴ Filibeşehrindengelen 49.50 leva³²⁵ ve 19 Lirayı Osmanî 80 kuruş³²⁶ ile Sofya'dangönderilen 55 levalık başka bir bağış, cemiyete gönderilen isimsiz yardımlardandır.³²⁷ Nakdi yardımlar kısmında değerlendirilmesini uygun olan bir yardımda, Filibe'de yaşayan Poltisar Efendi tarafından, Sofya Sefareti'ne bağışlanan, müttefik devletlerin bayrak ve filamalarıyla birlikte, 60 mark kıymetindeki 72 adet rozettir.³²⁸ Yunanistan'ın İskeçe şehrinde müstahdem olan, AgopKirakosEfendi tarafından Dere ağaç Şehbenderliği vasıtası ile 50 Bulgar frankı bağış yapılmıştır.³²⁹ Aynı şekilde bir bağışta, Novoruski şehrinde memur, Atıf Bey, Mahmut Efendi ve Kâtip Hüseyin Efendi tarafından, Sofya Sefareti vasıtasıyla cemiyetin hesabına gönderdiği 57 buçuk levalık yardımdır.³³⁰ Filibe ve Karaağaç Şehbenderlikleri'nden, yaralı askerlere yardım için, önce 50 Leva,³³¹ daha sonra 3000 Leva ve 9,5 liralık iki kıta çek, Hilâl-i Ahmer

³¹⁹ BOA, HR. SYS, 2173/2/27. (M.26.04.1916)

³²⁰ BOA, HR. SYS, 2173/5. (M.10.01.1916)

³²¹ BOA, HR. SYS, 2173/2/15. (M.29.06.1916)

³²² BOA, HR. SYS, 2173/2/12. (M.07.06.1916)

³²³ BOA, HR. SFR, (04), 657/33. (M Ağustos 1916)

³²⁴ BOA, HR. SYS, 2173/ 4. (M.06.11.1916)

³²⁵ BOA, HR. SYS, 2173/2. (M.14.06.1916)

³²⁶ BOA, HR. SYS, 2173/3/15. (M.11.09.1916)

³²⁷ BOA, HR. SYS, 2173/2/7. (M.24.06.1916)

³²⁸ BOA, HR. SYS, 2173/4/22. Cemiyete rozetleri hediye edenlere, ianat makbuzu usulüne uygun olarak gönderilmiştir.

³²⁹ BOA, HR. SYS, 2173/4/11.(M.21.11.1916)

³³⁰ BOA, HR. SYS, 2173/4. (M.29.11.1916). Bkz., Ek 4, s.96.

³³¹ BOA, HR. SYS, 2173/4. (M.19.12.1916)

merkezine yollanmıştır.³³² Trinovada³³³ yaşayan Müslümanlar da kendi aralarında 1870 frank toplamış ve Sefarethaneye teslim etmişlerdir.³³⁴

Köstence Şehbenderliği, Marmaros Bankası vasıtasıyla 225 levayı, Hariciye Nezareti Halil Bey'in namına Hilâl-i Ahmer ianesi olarak yollamıştır.³³⁵

Viyana Sefareti aracılığı ile Bosna-Hersek Vali'si tarafından toplanan 221.400 kron ile Bosna-Hersek ve 75 yerden toplanılmış olan 226 bin 576 kronluk iki adet çek,³³⁶ Osmanlı askerleri için Hilâl-i Ahmer'e gönderilmiştir.³³⁷

Cemiyete yapılan yardımların makbuzları kimi zaman yoğunluktan dolayı ihmal edilebilmekteydi. Bu gibi durumlarda şubeler tarafından merkeze makbuzların gönderilmesi konusu hatırlatılmaktaydı. Saraybosna Şehbenderliği'nden gönderilen bir belgede, Hersek'de toplanan miktara, Viyana merkezde Doktor Hikmet Bey'in yaptığı 47.96 kronluk yardımın da eklenmesiyle, toplamda 3.000.000 (Üç milyon) kronu bulduğu, Bosna-Hersek'deki İslam Ahalisi'nindebuparaların makbuzlarının gönderilmesini istediklerini bildirmişlerdir.³³⁸

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne, I. Dünya Savaşı sırasında Bounes Airesten gönderilmiş olan yardımlar dikkat çekicidir. Bounes Aires Başşehbenderliği, 1916 ocak ayında, 1243 mark, 38 fenikbağışı Deuch Bank Belurud üzerinden,³³⁹ Hilâl-i Ahmer'e göndermiş, başka bir tarihte de Çanakkale şehit ve yaralıları için Bounes Aires şehrinde 1200 frank, 3 mark, 30 fenik³⁴⁰ göndermiştir. Yine çok uzaklardan Şili, Havanako da yaşayan Osmanlı tebaasından Papa İvon, 100 şilin bağışta bulunmuş, bunun 5.84 markı masraflara kesildikten sonra Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne gönderilmiştir.³⁴¹ Bounes Aires'ten 20 Ağustos 1916 yılında gönderilmiş olan bir telgrafın içeriğinde gönderilen yardımların açıklaması ise şöyledir. Çanakkale

³³² BOA, HR. SYS, 2175/6. (Aralık 1916)

³³³ Trinova; Bulgaristanın eski başkentidir. Bkz, Machiel Kiel, "Trinova," TDV İslam Ansiklopedisi, C.41, Ankara 2012, s.118-122.

³³⁴ BOA, HR.SFR.04, 283/66/1. (M.20.04.1916)

³³⁵ BOA, HR. SYS, 2173/5. (M.09.04.1916)

³³⁶ BOA, HR. SYS, 2173/4/12. (M.25.12.1916)

³³⁷ BOA, HR. SYS, 2173/4/1. (M.10.11.1916)

³³⁸ BOA, HR. SYS, 2173/5/3. (Aralık 1916).

³³⁹ BOA, HR. SYS, 2175/06/21. (M.17.01.1916)

³⁴⁰ BOA, HR. SYS, 2173/6. (M.14.03.1916)

³⁴¹ BOA, HR. SYS, 2173/8. (M.08.06.1916)

yaralıları için toplanılmış olan 550,28 Arjantin pezosu,³⁴² Deutschen Bank vasıtasıyla, 15.000 marklık başka bir yardım da 22 Ağustos tarihinde Başşehbederlik vasıtası ile cemiyete iletilmiştir.³⁴³ Deutchbank Banka Genel Başkanı HerrnR.Bobrik, tarafından gönderilen bir telgrafta ise; Bounes Aires'ten gönderilmiş olan 84.05 markın Hilâl-i Ahmer adına İstanbul'a 9 Eylül 1916 yılında transferi gerçekleştirilmiş olduğu bildirilmektedir.³⁴⁴ 1916 Eylül'ün de yine Bounes Aires'ten, 453 kuruş 34 para, Hariciye Nezareti vasıtasıyla Hilâl-i Ahmer'e yollanmıştır.³⁴⁵ 1916 yılın da, Sefaretler vasıtasıyla yardımlar toplanılıp gönderilmeye devam etmekteydi. İsveç, Stekholm Sefareti 2000 İsveç kronu, 3207 marklık(14 bin 1311 kuruş) olan üç kıtalık çeki,cemiyetin hesabına havale etmiştir.³⁴⁶

Arjantin, Mendoza'da İsrail'li, Suriyeliler tarafından Alman Konsolosu HerrySeidelin'in onursal başkanlığında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti yararına tiyatro gösterisi düzenlenmiştir. Bu gösterinin sonunda, 315 Arjantin doları gelir elde edilmiş, hâsılatan Deuch Bank'ın kesintileri düşüldükten sonra, geriye kalan 698,55 markın gönderimi sağlanmıştır.³⁴⁷

Bu savaş sırasın da birçok kez çeşitli ülkelerden savaş mağdurları için bağışta bulunulmuştur. Bunlardan biride, İspanyaPuntaAtenes topluluğudur. Tüm savaşan devletlerin yaralıları için topladığı yardımları eşit olarak dağıtmış, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin payına düşen 520 frankta, Şili Kızılhaç'ı tarafından gönderilmiştir.³⁴⁸

Belçika'nın AnsverBaşşehbender vekili Nesim Rodos Efendi tarafından toplanmış olan85 marklık beş adet çek, cemiyete verilmek üzere, Hariciye Nazırı Halil Bey'e teslim edilmiştir.³⁴⁹

Amerika'da yaşayan Osmanlı vatandaşları da kendi aralarında toplamış oldukları 8142 dolar, 31 santim parayı, cemiyete yardım için İstanbul merkezine

³⁴² BOA, R. SYS, 2175/6. (M.23.08.1916)

³⁴³ BOA, HR. SYS, 2173/3.

³⁴⁴ BOA, HR. SYS, 2173/3/36. (M.09.09.1916), BOA, HR.SFR.(04). 284/24/7. Aynı belge mevcuttur.

³⁴⁵ BOA, HR. SYS, 2173/5/9. (M.14.11.1916)

³⁴⁶ BOA, HR. SYS, 2173/4/4. (M.23.11.1916). Kızılay Arşivinde yer alan bir belgede ise aslında bu paranın tamamını değil, cemiyete ayrılmış olan 226.576 kron'un sadece 113.288 kronu cemiyete gönderilmiştir ibaresi bulunmaktadır. KA,nr: 615/232. Aralık 1916.

³⁴⁷ BOA, HR. SYS, 2173/1/021. (M.04.01.1916)

³⁴⁸ KA, nr: 94/113. (M.26.02.1916)

³⁴⁹ BOA, HR. SYS, 2173/1/32. (M.26.03.1916)

göndermişlerdir.³⁵⁰ Amerika'nın Manchester Eyaleti'nde kurulmuş olan, İttihat-ı İslami Cemiyeti tarafından Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne 722 buçuk dolar,³⁵¹ San Francisco şehrinden de 5000 dolar, Washington Sefareti vasıtasıyla, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne verilmesi için, Hariciye Nezaretine yollanmıştır.³⁵²

Bükreş'te yaşayan Avusturya-Macaristan halkı, Osmanlı ordusu için 1000leva'yı toplayarak Filibe Şehbenderliği vasıtasıyla, paranın cemiyete gönderimini sağlamışlardır.³⁵³ Hollanda'nın Lahey şehrinden detoplanılmış olan 200 Florin'lik bir çek, Sefaret aracılığıyla gönderilmiştir.³⁵⁴

Bağış gönderilmesi konusunda savaşın başlangıcından 2 yıl geçmesine rağmen, hala müttefik ülkelerin birçok şehirlerinden, Balkanlar'dan ve Müslüman ülkelerden yardımlar gönderilmeye devam etmiştir.

Berlin Şehbenderliği'nden 696 mark³⁵⁵ ve Düseldorf şehrinde toplanmış olan 2200 Osmanlı lirasında Deutchbank vasıtasıyla cemiyetin hesabına havale edilmiştir.³⁵⁶

Mösyö Albert Mayer, Berlin Hilâl-i Ahmer Şubesi'ne 5000 kron bağışta bulunmuş, bu bağış karşılığında, cemiyet tarafından 26 Ekim 1917 tarihli telgrafla ödüllendirileceği bilgisi, kendisine bildirilmiştir.³⁵⁷ Cemiyete Matmazel Emma Büsing ve Paul Juck tarafından 403 marklık yardım bağışlanmıştır.³⁵⁸

Avrupa'daki birçok şehirden ve Balkanlar'dan gönderilmiş olan yardımların büyük çoğunluğu, oralarda yaşayan Osmanlı halkları tarafından gönderilmiştir. Filibe Başşehbenderliğince farklı tarihlerde toplanmış olan 1255 leva,³⁵⁹ 5400 kron 1 kuruş³⁶⁰ ve 6193 kuruş Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne gönderilmiştir.³⁶¹ Sofya'da toplanmış olan 100 levalık yardım parası da, Rusçuk Şehbenderliği vasıtasıyla,

³⁵⁰ Karacakaya, Mete, Genç, Bal, *a.g.e*, s.249.

³⁵¹ Küçükateş, Dokumacı, Kiremitçi, Gezin, *a.g.e*, s.305.

³⁵² BOA, HR. SYS, 2173/2/17. (M. Mayıs 1916)

³⁵³ KA, nr: 398/117.

³⁵⁴ BOA, HR. SYS, 2175/6. (M.01.11.1916)

³⁵⁵ BOA, HR. SYS, 2173/5/23. (M.02.01.1917)

³⁵⁶ BOA, BEO, 4466/334876/1. (M.23.03.1917)

³⁵⁷ KA, nr:615/138.

³⁵⁸ KA, nr: 615/168. (M.11.06.1917)

³⁵⁹ BOA, HR.SYS,2173/6. (M.08.02.1917)

³⁶⁰ BOA, HR. SYS, 2173/5. (M.09.02.1917)

³⁶¹ BOA, HR. SYS, 2173/6. (M.18.02.1917)

Ruşçuk Hilâl-i Ahmer Komisyonu'na verilmiş, oradan cemiyetin hesabına aktarılmıştır.³⁶² Kişisel olarak yapılan bağışlaryinedevam etmiş, Cenevre Başşehbenderliği'ne Osmanlı tebaasından Hasan Hüseyin Efendi'nin yaptığı 105 franklık yardım, cemiyet hesabına yatırılmıştır.³⁶³ Sofya Bulgar Ticaret Anonim Şirketi müdürü Mösyö Elvis Bey'in bağışı olan 10 leva da, 3.vezneye teslim edilmiştir.³⁶⁴ Varna'da toplanan 1133 kuruş 5 paralık bir yardımda, 17 Nisan 1917 tarihin de cemiyete gönderilmiştir.³⁶⁵ Bu savaş süresince çeşitli tarihlerde Ruşçuk'tan sayısız yardım gönderilmiştir. Ruşçuk'tan, Alman ordusunda görevli Baron BraumSehweing tarafından 1000 levalık bir çek Sofya Sefareti vasıtasıyla havale edilmiş,³⁶⁶yine Ruşçuk'tan 1095 Arjantin kronu daha bağışta bulunulmuştur.³⁶⁷

1 Ekim 1917 tarihinde Bulgaristan Salib-i Ahmeri ve Osmanlı Hilâl-i Ahmeri için yeniden tertip olunan sinemanın hâsılatından, cemiyetin payına düşmüş olan 2150 leva, Hariciye Nezareti'ne gönderilmiştir.³⁶⁸Bulgaristan'dan yapılan 520,10 levalık başka bir yardımda 28 Ekim 1917 de cemiyete gönderilmiştir.³⁶⁹ Köstence Başşehbenderliği vasıtasıyla da Bükreş'ten toplanmış olan 500 levalık bir yardım ile cemiyete iletilmiştir.³⁷⁰

Stockholm Fahri Başşehbenderi Mösyö Jak Janson ile şehbendervekiliSovenJansor tarafından, Osmanlı yaralı askerlerine kullanılması için, 700 marklık bir bağış yapılmış, bu paranın iki kıtalık çek halinde, Maliye Nezareti Veznedar Müdürlüğü'ne

³⁶² BOA, HR. SYS, 2173/6. (M.05.03.1917)

³⁶³ BOA, HR. SYS, 2173/6. (M.12.03.1917)

³⁶⁴ BOA, HR. SYS, 2173/6/5. (M.04.04.1917)

³⁶⁵ BOA, HR. SYS, 2173/6. (M.17.04.1917)

³⁶⁶ BOA, KA, nr:615/162. (M.02 07/1917)

³⁶⁷ *Ruşçuk Asker-i Hastanesi'nin lağvından önce Corceva istasyon kumandanı tarafından mezkür hastane için cemiyeti İslamiyece gönderilmiş olan paranın Bükreş Hilâl-i Ahmer hastanesi ne sarf edilmek üzere valiPaşa hazretlerine gönderilmiştir. Keyfiyet binayen ihtiyaç olunan diğer yerlerde kullanılması rica olunur. Bükreş Osmanlı mevki kumandanı binbaşı Mehmet Bey Meblağ 1095 Arjantin kronu Köstence /Bükreş. Bkz, BOA, BEO, HR.SFR.(04), 915/35/2 .Belgenin ardından gönderilmiş olan diğer bir belgede paranın 6 hastane için kullanıldığı bildirilmiştir. Bkz..BOA, BEO.HR.SFR.(04) 915/35/4ve aynı belge Kızılay Arşivi 615/169 da da yer almaktadır.*

³⁶⁸ BOA, HR.SFR.(04),905/107/13. (M 24.11.1917). Aynı belge, HR.SYS.2173/5//31. (M.09.12.1917)

³⁶⁹ BOA, HR. SYS, 2173/7. (M.28.10.1917)

³⁷⁰ BOA, HR. SYS, 2173/5.

teslim edilmiştir.³⁷¹ Yine Stockholm'den 363 mark 64 feniklik bir çek Deutchbank vasıtasıyla cemiyete havale edilmiştir.³⁷²

Yurt dışından gönderilen yardımlar kimi zamanda başka ülkelerin konsoloslukları aracılığıyla cemiyete iletilmiştir. Örneğin, Hollanda'nın Rotterdam şehrinden toplanmış olan 1000 mark³⁷³ ve Lahey Sefareti'den teslim edilen 3000 marklık meblağ, Almanya konsolosluğu vasıtasıyla gönderimi sağlanmıştır.³⁷⁴ Amsterdam Şehbenderliği vasıtasıyla, Osmanlı tebaasından James GuledrudumEfendi'nin bağışlamış olduğu 10 Florin, 20 frank,Hariciye Nazırı Halil Beyadına havale edilmiştir.³⁷⁵ Cenevre Şehbenderliği cemiyet için toplamış oldukları 621 frankıFederal Bank üzerinden,cemiyetin hesabına havale etmişlerdir.³⁷⁶Lahey'de yaşayan Osmanlı tebaasından ErnestGoldowrom da cemiyet için 100 florinliknakityardımda bulunmuştur.³⁷⁷ 1917 yılın da yine BounesAires'ten, 235 kuruşluk bir yardım yapılmıştır.³⁷⁸

Mısırlı hanedan üyeleride Osmanlı yaralı askerleri için Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne yardımlarda bulunmuşlar, Prens Aziz Paşa'nın yapmış olduğu 4000 marklık bir bağış buna bir örnektir. Savaşın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'ni ziyarete gelmiş olan Avusturya kral ve kraliçesi de cemiyete 1000 liralık birbağışta bulunmuştur.³⁷⁹

1918 yılına gelindiğinde müttefik devletlerin yardımları devam etmiş, Berlin Başşehbenderliği vasıtası ile 16 Mart 1918 tarihinde, 33.755 marklıkbir çekin gönderimi sağlanmıştır.³⁸⁰ İstanbul Alman Konsolosluğu vasıtasıyla da25 marklık bir yardım cemiyete ulaştırılmıştır.³⁸¹

SofyaSefareti'nden bu defada maddi yardım olarak,17 ziynet altın ile 10.074 metelik ve 6 adet gümüş gönderilmiş, bunun yanı sırada 5 koli içeriği belli olmayan malzeme

³⁷¹ BOA, HR. SYS, 2175/6/20. (M.22.01.1917)

³⁷² BOA, HR. SYS, 2173/5/18. (M.23.01.1917)

³⁷³ BOA, HR. SYS, 2173/5. (M.21.02.1917)

³⁷⁴ BOA, HR. SYS, 2173/6. (M.18.03.1917)

³⁷⁵ BOA, HR. SYS, 2173/7 /9. (M.19.05.1917)

³⁷⁶ BOA, HR. SYS, 2173/6. (M.18.03.1917)

³⁷⁷ BOA, HR. SYS, 2173/7. (M.06.04.1917)

³⁷⁸ BOA, HR. SYS, 2173/8/3. (M.30.01.1917)

³⁷⁹ Küçükateş, Dokumacı, Kiremitçi, Gezin, a.g.e, s.347.

³⁸⁰ BOA, HR. SYS, 2173/8. (M.16.03.1918)

³⁸¹ BOA, HR.SYS,2173/8. (M. Mart 1918).

gönderilmiştir.³⁸² Yine Sofya Şehbenderliği'nden, 4180 leva, cemiyet hesabına yatırılmıştır.³⁸³ Filibe'den şahsi bir gönderimde, Tahsin ve Şefik Beyler tarafından 400 leva'lık bir çek Filibe Şehbenderliği'neteslim edilmiştir.³⁸⁴

I.Dünya Savaşı boyunca gönderilmiş olan maddi yardımların dökümünüpara birimleri üzerinden özeti şöyledir.

5 milyon 633.bin 989 Mark,146. bin 019,97Kron,871bin 594 Leva,13bin 864 Dolar400 sent.130 bin 958.60 Frank,1293 Osmanlı lirası,370.19Florin,222 Fenik,47 ziynet altın,2,5 Mecidi altın,2 çeyrek altın, 13 Fransız altını,6 adet gümüş,15bin Lei,8,5Napolyon,100 Şilin, 606.28 pezo, 19 bin 469 kuruş,762 para,10.07 metelik, 160 santim' 65 penik,2 adet liray-ı Osmani gönderilmiştir.

Tablo 4:I.DünyaSavaşı Sırasında Gönderilmiş Olan Nakdi Yardımlar

Mark	Kron	Leva	Dolar	Frank	Lira	Florin	Fenik	Ziynet Altın
5.633.9898	146.019.97	871.594	13864	16731	1293	37019	222	47

Çeyrek Altın	Fransız Altını	Gümüş	Lei	Napolyon	Şilin	Pezo	Kuruş	Para
2	13	6	15000	8,5	100	606	19469	762

Mecid-i Altın	Santim	Metelik	Ley	Arjn.Krn	Mecidiye	Penik	Lirayı osmani
2,5	160	10.07	2844	1095	2,5	65	2adet

³⁸² BOA, HR.SFR.(04), 283/48/1. (M.18.03.1918)

³⁸³ BOA, HR SFR.(04),922/50. (M.19.06.1918)

³⁸⁴ BOA, HR SYS, 2173/8. (M.16.07.1918)

3.5.2.Sağlık Personeli ve Tıbbi Malzeme Yardımları

I.Dünya Savaşı'nın başlamasıyla beraber, yaralı askerlerin tedavileri için, diğer savaşlarda olduğu gibi birçok ülkeden sağlık ekibi, seyyar hastane ve tıbbi malzemelerin gönderimi devam etmiştir. Bağdat'ta yaşayan Musevi ve Hıristiyan gençlerin, kendi imkânlarıyla hazırlamış oldukları 100 yataklı bir hastaneyi cemiyete bağışlamışlar ve hastanenin ihtiyacı olan diğer malzemelerin temini için cemiyetin yardımcı olmasını istemişlerdir.³⁸⁵ Balkan halkları da, maddi yardımların yanı sıra, yaralılara kullanılması için ilaç ve tıbbi malzeme yardımlarında da bulunmuşlar, Silistre Nisvan Cemaati İslamiyesi ise yaralılar için 5 sandık ilacı cemiyete göndermiştir.³⁸⁶ Müttefikimiz Macaristan'daki Budapeşte Salîb-i Ahmer Cemiyeti, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne bir telgraf çekerek, hastanelerde ihtiyaç duyulan malzemelerin listesini kendilerine bildirilmesini istemişler, bunların kısa zamanda gönderileceğini bildirmişlerdir.³⁸⁷

Almanya Salîb-i Ahmer Cemiyeti, bulaşıcı hastalıklarla mücadelede kullanılmak üzere Parmakkapı'daki Şehit Muhtar Bey Hastanesi'ne, 7 adet etüv makinesi³⁸⁸ göndermiş ve bunlardan bir tanesi başka bir hastanede kullanılması cemiyet tarafından uygun görülmüştür.³⁸⁹ Tıbbi cihaz gönderimi konusunda Avusturya Kızılağaç Cemiyetide, 19 Ocak 1918 yılında, 6 adet röntgen cihazını göndererek yardımcı olmuşlardır.³⁹⁰

Osmanlı Viyana Sefareti, Avusturya Salîb-i Ahmer İdaresi'ne müracaat ederek, toplamış olduğu nakdi bağışlarla, Hilâl-i Ahmerin ihtiyaç duyduğu sıhhi malzemeleri satın almak istediklerini belirtmişler, Salîb-i Ahmer Cemiyeti de bu isteğe olumlu

³⁸⁵ KA, nr: 322/1.1. (M.Aralık1914)

³⁸⁶ KA, nr: 398/105 (1915)

³⁸⁷ KA, nr: 94/114. (M 2.05.1915)

³⁸⁸ Etüv Makinesi; Hastalık yapıcı mikroorganizmalarını yüksek ısı kullanılarak tamamen ölmelerini sağlamak için geliştirilmiş olan bir sterilizasyon ve dezenfeksiyon cihazıdır. Osmanlı Devleti'nde ilk defa 10 Eylül 1891 tarihinde üretim için tahrirat çıkartılmış ve Tersane-i Amire'de üretim gerçekleştirilmiştir. İstanbul ve yurdun birçok yerinde salgınlar artınca, II.Abdülhamid'in emriyle İstanbuldaki her hastane için 1 adet olmak üzere üretim gerçekleştirilmiştir. Nuran Yıldırım, *Dünü ve Bugünü ile Haliç Sempozyumu Bildirileri*, 22-23 Mayıs 2003. Ed. S.F.Göncüoğlu, Kadir Has Üniversitesi Yay. İstanbul 2004, s. 421-431. <http://www.bilimtarihi.org/e-metinler003.htm> (Erişim Tarihi: 30.11.2019)

³⁸⁹ KA, nr: 22/5.1. (M.14.06.1916)

³⁹⁰ KA, nr: 94/131.

yanıt vermiştir. Bunun üzerine 25.000 kron değerinde ki tıbbi alet ve edevatı, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne göndermişlerdir.³⁹¹

Avusturya'da ki Bükreş Kızılhaç Komitesitarafındanda cemiyete 50 adet ambulans gönderileceği bildirilmiş, bu ambulanslara ihtiyaç kalmadığı takdirde geri gönderilmesini istediklerini bildirmişlerdir.³⁹²

I.DünyaSavaşı sırasında, Salib-i Ahmer Cemiyetleri bünyesinde, yaralı ve hasta Osmanlı askerlerinin tedavisi ile ilgilenmek üzere birçok sağlık ekibi ülkemizde görev yapmıştır. Alman Kızılhaç tarafından, 11 Aralık 1914 tarihinde iki sağlık ekibi gönderilmiş, bunlar uygun görülen yerlerde görevlendirilmişlerdir. Kont Hochberg yönetimindeki 1 doktor ve 9 hastabakıcıdan oluşan ilk ekip, Kudüs'te bir hastane kurarak görevlerine başlamışlardır. 5 doktor, 6 çocuk bakıcısı ve 6 hastabakıcıdan oluşan ikinci ekip ise İstanbul'da görev yapmışlardır.³⁹³

1915 yılına gelindiğinde, Alman Salib-i Ahmeri bünyesinde sağlık ekipleri gönderilmeye devam etmiş, gelen ekiplerden ilki Erzincan'da görevlendirilmiştir. Bu ekip; Karl Genti, Artur Krolser, Dora Viçfra, Rudolf Hanbiç, Firih Fabser ile hemşireler, Elsi Velikfum, Faleri Muler, Anabel Zasi Hubizer, Hansen Veding Bunresuhe ve Şemsi Musterveret isimli kişilerden oluşmaktadır.³⁹⁴

1916 yılında bir diğer müttefikimiz olan Avusturya-Macaristan Salib-i Ahmeri tarafından, İran'da tesis olunan hastanede görevli ekip ise Doktor Binbaşı İlbeng, Doktor Yeer ve Alman Doktor Filipodiç'dir.³⁹⁵ Gelen ikinci ekibinin üyeleri arasında, ekip sorumlusu Boyeviç Keza, kâtip umumisi Dr.Farkes Lasu, erzak nezareti sorumlusu Kont Şemasiti, Baron Lasili, çamaşır deposu memuru Mösyö Kamir Tartu isimli kişiler bulunmaktadır. Macaristan Salib-i Ahmeri tarafından gönderilmiş olan diğer personel isimleri ise Sıhhiye Reyis'i Dr.Ayez Yuvar, eczanememuru Dr.Wilhem Çerkis, Sıhhiye Kâtibi Mösyö Zimifi Harir Luvi, Kâtip Umumisi Miralay Mösyö Alyon Berinovski, Mösyö Antuvan Dobner, Mösyö Von

³⁹¹ Küçükateş, Dokumacı, Kiremitçi, Gezin, *a.g.e*, s.133.

³⁹² *KA*, nr:94/107. (M.01.07.1915).

³⁹³ *KA*, nr: 94/81. (M.11.12.1914)

³⁹⁴ *KA*, nr: 36/91. (M.15.08.1915)

³⁹⁵ *BOA*, *MV*, 242/50. (M.20.04.1916)

Adelheim, Mösyö JozefPapu, Şövalye AloverSankıl, Şövalye ArvinArfel ve Mösyö Hayezniğ'dir.³⁹⁶

Alman Salib-i Ahmeri tarafından gönderilmiş olan bir başka sağlık ekibinde görevli personeller ise, ekip sorumlusu General Koffol, ikinciBaşkan General Roşa, Alman Kâtip Umumisi Profesör Doktor Kimela, depo memuru Tabip Miralay Kovala ve Mösyö Alfred'den oluşmaktadır.³⁹⁷ Almanya Kızılhaçsağlık ekipleri göndermeye devam etmiş, yeni gelen ekiplerin isimleri ve görev yerleri ise, Gülhane Hastanesi'nde görevli hemşireler, Elica Brande, Kamte Pener, Raschoster,³⁹⁸ Getep Manerilec, Dora Şöşler ve Eliza Brant bu hastanede hizmet vermişlerdir.³⁹⁹ Erzurum Hilâl-i Ahmer Kadınlar Hastanesi'nde görevli Alman personeller ise, hastabakıcı Veret Karl Adelbert, Şchöllenburg, Fonderle Kont, Missim MariGrofon'dur.⁴⁰⁰

Araştırmalarımız esnasında Osmanlı arşiv kaynaklarında, Zeynep Kamil Hastanesi'nde 3 Alman hastabakıcının daha görev yaptığı bilgisine ulaşılmıştır.⁴⁰¹

Mektebi Harbiye Hastanesi'nde görev yapmış olan yabancı hastabakıcılar (hemşireler), Matmazel Bear, hemşire Gurunberg ve hemşire Leoni'dir. Feriköy Yaralı Hastanesi'nde ise, hemşire Matmazel Markof Kalfayen görev yapmıştır.⁴⁰²

Osmanlı hasta ve yaralılarına emeği geçen ve Şam'da görev yapmış yabancı sağlık personelleri arasında, Şam Alman Konsolosu vekilinin eşi Madam Rulfeld ve Kudüs Hıfısısıha Bakteriyoloji şubesinde görevli Karl Şimit'de bulunmaktadır.⁴⁰³

Müslüman ülkelerden gönderilmiş olan sağlık personelleride savaş sırasında tıbbi destek sağlamışlardır. Bunlardan Tahran Marizhane-i Mübareke-i Ahmediye Heyet-i tarafından gönderilmiş sıhhiye ekibi arasında, Tahran'da Doktor General Emirhan, Gulam Hüseyin Han, Tabib-i Evvel Said Han Lokman el Melik, Tahran'da Operatör

³⁹⁶ BOA, MV, 242/60. (M.01.05.1916)

³⁹⁷ BOA, MV, 242/61. (M.30.05.1916)

³⁹⁸ BOA, MV, 243/75. (M.18.06.1916)

³⁹⁹ BOA, İ.DUİT, 73/9. (M.15.06.1916)

⁴⁰⁰ BOA, İ.DUİT, 73/11. (M.17.06.1916)

⁴⁰¹ BOA, MV, 244/78. (M.17.06.1916). Bu kişilerin isimlerine kaynaklardan ulaşılamamıştır. I.Dünya Savaşı sırasında ücretli olarak görev yapan yabancı hastabakıcılarda bulunmaktadır. Örneğin, Sofya Alman Sıhhiye Heyetinde askeri hastabakıcı ve Alman tebasındanOttoSamna'nın Sofya'da çalışabilmesi için izin verilerek kendisine ve maaş cüzdanı da verilmiştir. BOA, Dahiliye Emniye-i Umumiye Seyrüsefer Kalemi, DH.EUM.SSM.12/29. (M.21.08.1917)

⁴⁰² BOA, İ. DUİT, 73/18. (M.19.11.1916)

⁴⁰³ BOA, MV, 245/18. (M.22.06.1916)

Binbaşı Cerrah Muhendip El Saltana Kenhal-i Evvel Muhsin Han ve Abdullah Hanbulunmaktadır.⁴⁰⁴

Almanya'dan gelmiş olan sağlık personellerinin yanı sıra, tıbbi cihazların kurulumunayardımcı olmak içinde gelenler olmuştur. Örneğin, Prenses Brigitte de Reus ile Madam LabaronVeranika do Vehmar, Mısır'da ki, sağlık tertibatının kurulmasındacemiyete yardımcı olmuşlardır.⁴⁰⁵Yine Kızılhaç vasıtasıyla görevli olarak hizmet etmiş olan kişiler arasında, Dr.Braun, GustaveBöhm ve Dr. HermanKratz'un yanı sıra, bakanlık danışmanı Grand Duche de Bade Darmsatd ve Yüksek Kraliyet Düşeslerinden Madam La BaroneMariettaVonNordeck ile ZrurRabenau'da yer almışlardır.⁴⁰⁶

I.Dünya Savaşı sırasında Salib-i Ahmerler haricinde, başka yardım kuruluşlarında sağlık personeli göndermek hususunda, Osmanlı Devleti'ne teklifte bulunmuşlardır. Örneğin, Amerika'da bulunan bir hayır kurumu, Suriye'deki hasta ve yaralıların tedavisi ile ilgilenmek adına, Amerikan Sefaret'i vasıtasıyla, bir yardım ekibi göndermek istediklerini bildirmişlerdir. Osmanlı Devleti ise bu teklife, Suriye halkı için gerekli olan tüm tedbirlerin devlet tarafından alındığı, bu yüzden böyle bir yardıma ihtiyaç duyulmadığı, fakat yardım etmek isteniyorsa, 5 ila 10 bin ton kadar buğday göndermelerinin daha iyi bir yardım olacağı, şeklinde cevap verilmiştir.⁴⁰⁷

Savaş süresince sağlık personeli olmadıkları halde, Osmanlı yaralı askerlerine yardımcı olmuş, yabancılarda bulunmaktadır. Örneğin, Viyana Sefareti Müsteşarı Balak Bey'in eşi Jozef Hanım ile Dersaadet Sefiri Mösyö Fransch Schaning ve Madam VanilRotir,⁴⁰⁸ yaralı askerlere bakmış, kimi zamanda esirlere yardım dağıtma işiyle meşgul olmuş, bu sayede Orduyu Hümayun ve Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne çok büyük hizmetleri olmuştur.⁴⁰⁹ İzmir Avusturya-Macaristan Konsolusu Vilademir Radinski ve eşi Madam Sofi Radinski yaralı askerlerin bakıyla ilgilenmiş,⁴¹⁰ Alman Stokholm Seferi eşi Madam Döklin ise, Rusya'dan gelen

⁴⁰⁴ BOA, İ.DUİT, 73/10. (M.15.06.1916)

⁴⁰⁵ BOA, MV, 244/94. (M.24.08.1916)

⁴⁰⁶ BOA, HR. SYS, 2173/1/02. (M.26.03.1916)

⁴⁰⁷ BOA, HR. SYS, 2429/23.(M.16.12.1916)

⁴⁰⁸ BOA, MV, 241/228. (M.02.01.1916)

⁴⁰⁹ BOA, MV, 242/18. (M.02.04.1916)

⁴¹⁰ BOA, DH.KMS, 47/83/06.

Osmanlı esirlerine ve yaralılarına dağıtılacak eşyaların toplanmasında yardımcı olmuşlardır.⁴¹¹ Ayrıca, Almanya Stockholm Sefareti Müsteşarı'nın eşi Klientin,(İsviçre heyetinde görevli) Rusya'dan gelen Osmanlı yaralı esirlerine yardımcı olmuşlardır.⁴¹² Alman Doktor HermanMayer'de, Osmanlı yaralıların tedavisiyle ilgilenmiş,⁴¹³ Macar Kraliyet Ailesi musiki hocalarından, Mösyö Hubayile Mösyö Muganni ve Madam Anname Derk'de cemiyete yardımcı olan yabancılar arasındadır.⁴¹⁴

Bunların yanı sıra, Avusturya Macaristan Maliye Nezareti memuru OjakFlorian,⁴¹⁵ Profesör Landerberger, İngiliz Avusturya Bankası Reyisi Baron HermanVedel ve Madam Selma Ğoroç Halbef'inde⁴¹⁶ Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne hizmetleri olmuştur. Wiener Tageblatt gazetesi sermuhabiri Zinger ve Fransuva Jozef, yazdıkları makaleler ve düzenledikleri kampanyalarla Osmanlı halkının yanında olmuş,⁴¹⁷ Peşte Askeri Musikası Serahengi Richard ve Başşehbender Kâtibi Tercumanı Akinel Tandor ise cemiyet yararına konservererek bağış toplanılmasına aracılık etmişlerdir.⁴¹⁸ Son olarak hizmeti geçen kişiler arasında, bir Alman Hastanesinde görev yapan, Balkan ve Çanakkale Savaşları sırasında Osmanlı yaralı askerlerine cömert yardımlarda bulunan,İstanbul DeucheBank Direktörü M.Kaufman,⁴¹⁹ İstanbul Amerika Salîb-i Ahmer Müdürü Kalklin Debaysve Malzeme Müdürü Matardei'da yer almaktadır.⁴²⁰

3.5.3.Eşya ve Diğer Yardımlar

I. Dünya Savaşı'nda gelen eşya yardımlarında Almanya yine, ilk sırada yer almıştır.2 Ağustos 1915 tarihinde, Beyrut da bulunan Alman Leop Krawin Bergneustadt

⁴¹¹ BOA, MV, 257 /101. (M.25.06.1917)

⁴¹² BOA, İ.DUİT, 74/44. (M.27.06.1917)

⁴¹³ BOA, MV, 243/72. (M.16.06.1916).Kendisinin herhangi bir Kızılhaç'a bağlı olup olmadığı hakkında bilgi bulunmamaktadır.

⁴¹⁴ BOA, MV,243/58. (M.23.06.1916)

⁴¹⁵ BOA, İ.DUİT, 73/4. (M.25.06.1916)

⁴¹⁶ BOA, BEO, 4396/329640. (M.30.01.1916)

⁴¹⁷ BOA, BEO, 4403/330153. (M.12.03.1916)

⁴¹⁸ BOA, BEO, 4483/333573.0. (M.04.01.1917)

⁴¹⁹ BOA, HR. SYS, 2434/69. (M.09.05.1917)

⁴²⁰ BOA,4691/351/811. (M.03.09.1921)

firması tarafından, içerisinde yelek bulunan 3 sandık malzeme, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne gönderilmiştir.⁴²¹ Almanya Çanakkale Ordusu için, eşya yardımıyla bulunmak istemiş, bunu Berlin Büyük Elçiliği vasıtasıyla cemiyete bildirmiş, 16 Ağustos 1916 tarihinde Hilâl-i Ahmer treniyle 3 paket, 10 sandık eşya ile 7 sandık sigarayı İstanbul'a göndermiştir. Bremen Başşehbenderi Mösyö Alfeld'in organize ettiği kampanya sonucunda elde edilen, 5000 çorap, 10.000 don ve 10.000 gömlekle oluşan 17 balya eşya, Sultan Ahmet'te bulunan Nizamiye Elbise Ambarına Çanakkale'ye gönderilmek üzere, teslim edilmiştir. Bremen Başşehbenderliği başka bir tarihte, 3 sandık 103 adet hediye paketi, 30 adet yarım kiloluk kakao ve 162 adet yarım kiloluk çikolatadan oluşan yardımı Hilâl-i Ahmer treniyle göndermiştir.⁴²²

Silistre Nisba Aliyesi Cemâti İslamiyesi tarafından yaralılara kullanılmak üzere, 45 çuval malzeme, peyder pey olmak üzere Köstence'ye sevk edilmiş, oradan da cemiyete gönderilmiştir.⁴²³

Preperes gazetesinde muhabir olan Mösyö H.Garsiyef, 13 Mayıs 1918 tarihinde 10000 kilo kinini tedarik ederek, Kırım Hilâl-i Ahmeri heyetine Bulgar Salîb-i Ahmeri adına teslim etmiştir.⁴²⁴ Bir başka yardım da anadoluda yaşanan gayrimüslim bir Fransız'ın Mösyö Belvua'nın, sahip olduğu Konya'daki 558 dönümlük çiftliğini, eşyası ve hayvanatı ile birlikte Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne bağışlaması olmuştur. Bu arazi, cemiyetin görevli memuru Rıza Bey tarafından, dönümü 2 şinik karşılığı icara verilerek gelir elde edilmiştir.⁴²⁵

3.6. Milli Mücadele Döneminde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 30 Ekim 1918 de imzalanmasının ardından, İtilaf Devletleri, antlaşmanın 7. maddesini bahane ederek, Osmanlı topraklarını işgal etmeye başlamışlar, ilk olarak 5 Kasım'da, İngilizler Musul'u, ardından Fransızlarda Güney Anadolu'yu işgale başlamışlardır. İşgallere karşı güçlü bir

⁴²¹ KA, nr: 398/70. (M.02.08.1915)

⁴²² Tuba İşler, *Birinci Dünya Savaşı sırasında Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin Çanakkale Cephesindeki Faaliyetleri*, Afyonkocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2017, s.109-110-111.

⁴²³ KA, nr: 398/105.

⁴²⁴ BOA, HR SFR.(04), 921 125.

⁴²⁵ BOA, DH.KMS, 50-3/3. (M.13.05.1918)

direnişin başlatılabilmesi için Anadolu'ya geçilmesi gerekmektedir. Bu direnişin organize edilip halka duyurulabilmesi için padişah, 15 Mayıs 1919 da Mustafa Kemal Paşa'yla görüşmüş, kendisine geniş yetkiler vererek Anadolu'ya geçmesini istemiştir. Mustafa Kemal Paşa, Samsun'a vardktan hemen sonra arkadaşları ile birlikte 22 Mayıs 1919 da Amasya Tamimi'ni yayınlanmış, kurtuluşun topyekün mücadele ile mümkün olacağı halka duyurulmuştur. Ardından, 23 Temmuz 1919 da Erzurum'da bir kongre düzenlenerek, bölgesel ölçekte bazı kararlar alınmıştır. Alınan bu kararların milli düzeyde uygulanması için Sivas'a geçilmiş, 4-11 Eylül tarihleri arasında, Sivas Kongresi düzenlenmiştir. Bu kongrede ilk defa, İstanbul Hükümeti'ne alternatif bir yönetim kurularak, temsil heyetini oluşturmuşlardır.⁴²⁶ Ayrıca, alınan başka bir kararda oluşturulan bütün direniş örgütleri, Anadolu Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti çatısı altında toplanarak, birlik sağlanmaya çalışılmıştır. İstanbul'un işgal edilmiş olması, yeni oluşturulmuş olan temsil heyetinin, resmen tanınmasını sağlamış bundan sonraki alınacak tüm kararlarda İstanbul Hükümeti'nin tanınmayacağı duyurulmuştur. Anadolu'nun dört bir köşesinde işgalcileri yurttan atmak için direnişler başlamış, yeni kurulmuş olan düzenli ordu tarafından 6-11 Ocak 1921 de I. İnönü muharebesi gerçekleştirilmiştir. Bu savaşın ardından, 23 Mart-1 Nisan 1921'de II. İnönü Savaşı, 10-24 Temmuz Kütahya-Eskişehir Savaşları ve 22 Ağustos-13 Eylül 1921 Sakarya Meydan Muharebesi vesonolarak tam mücadelenin son perdesi olan 26-30 Ağustos 1922 Büyük Taaruz Başkomutanlık Meydan Savaşı ile son bulmuştur. 11 Ekim 1922 yılında, İngiltere, İtalya, Yunanistan, Fransa ve Türkiye'nin katılımıyla Mudanya Mütarekesi imzalanmış, böylece Doğu Trakya ve İstanbul, savaş yapılmadan kurtarılmış, Meriç nehri, Yunanistan ile aramızda sınır olarak kabul edilmiştir. Lozan Antlaşması ile 24 Temmuz 1923 yılında Milli Mücadele Dönemi, sona ermiştir.⁴²⁷

Millî Mücadele yılları, Hilâl-i Ahmer'in hizmet ve fedakârlığının zirveye ulaştığı bir dönem olmuştur. Cemiyet artık kesintisiz olarak 24 saat hizmet vererek, daha profesyonel bir kurumu haline gelmiştir. Kurtuluş Savaşı sırasında, birçok yerde, çok kısa zaman içerisinde 33.172 yaralı ve hastanın tedavi edildiği, Hilâl-i Ahmer Hastaneleri, Nekahethaneler, Dispanserler, Aşhaneler ve Çayhaneler kurularak, o savaş

⁴²⁶ *Milli Mücadele*, TC. Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurulu Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, <https://www.atam.gov.tr/duyurular/millimucadele>. (Erişim tarihi: 10.07.2018)

⁴²⁷ Cevdet Küçük, "Milli Mücadele", *TDV. İslam Ansiklopedisi*, C.30. İstanbul 2005, s.76-83.

ortamında büyük hizmetler sunmuştur.⁴²⁸ Bu hizmetler cemiyetin basın organı olan Hilâl-i Ahmer Mecmuasında “Cemiyetin tüm nu ihtiyaçlar için büyük paralar sarf edeceği bunun için halkında desteğine ihtiyaç duyulduğu belirtmiştir.⁴²⁹ Yine mecmuanın bir başka sayısında salgın hastalık hastalıkların artmasından ve memleketin birçok yerinde görülen çiçek hastalığından bahsetmiş savaş ortamında yarattığı etki ile çok fazla kişinin bu hastalıktan öldüğüne yer vermiştir.⁴³⁰ Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, özellikle 1921 ve 1922 yılları arasında, Sıhhiye-i Askeriyye’nin acil ihtiyaç duyduğu 40.000 sandık malzemeyi Anadolu’ya ulaştırmış, aynı zamanda İstanbul’dan, Anadolu’ya birçok salgın lar savaş ortamından dolayı doktor, eczacı ve sağlık personelinin gönderilmesini sağlamıştır. Bupersonellerintamamına yakını Hilâl-i Ahmer’in cephe gerilerinde tesis ettiği hastane, dispanser, nekahethane gibi sağlık kuruluşlarında görev almışlardır.⁴³¹

3.6.1.Maddi Yardımlar

Milli Mücadele döneminde cemiyetin merkezi Ankara’ya nakledilmiş, bu dönem boyunca tüm yardım işlemleri ve alınacak olan tüm kararlar buradan yürütülmeye çalışılmıştır. Cemiyete gönderilmiş olan yardımlar, savaş boyunca ihtiyaç olan birçok yerde sarf edilmiş, önceki savaşlarda edinilen tecrübelerle bağış ve hizmetler konusunda daha profesyonel hareket etmeye başlamıştır.⁴³²

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bu dönemde de bağış toplayabilmek için yurt dışında Müslümanların yoğun yaşadığı ülkelerde, yardım kampanyaları düzenlemiş, özellikle Cava’dan tutunda, Uzak Doğu’da Bangkok’a kadar birçok yerde yardım komiteleri kurmuş, gazetelerde mühacirlere ve yaralılara yardım edilmesi çağrısında bulunmuştur.⁴³³

Yabancı devletlerin önceki savaş yıllarında yapmış oldukları yardımlar insani boyut taşıırken, Milli Mücadele dönemine gelindiğin de, bu yardımlar politik çıkarlar ve

⁴²⁸ İsmail Hacıfettahoğlu, *Dr. Besim Ömer Hanım Efendilere Hilâl-i Ahmere Dair Konferans*, Türk Kızılay Yayınları, Ankara 2010, s.16-17.

⁴²⁹ *Osmanlı Hilal-i Ahmer Mecmuası (1921-1922)*, Sayı.24.

⁴³⁰ *Osmanlı Hilal-i Ahmer Mecmuası (1921-1922)*, Sayı.28.

⁴³¹ Hacıfettahoğlu, *a.g.e*, s.16-17.

⁴³² Çapa, *a.g.e*, s.39.

⁴³³ Kıranlar, *a.g.e*, s.325-326.

misyonerlik faaliyetlerine dönüşmüştür⁴³⁴ İşgalci devletlerin Kızılhaçları, yapmış oldukları yardımlarla kendi devletlerini işgalci değil, halkın gözünde yardımsever iyi insanlar imajı yaratma çabasına girmişlerdir.⁴³⁵ Osmanlı Hükümeti bu duruma engel olmak adına, Anadolu'nun tahrip ve işgal edilmiş olan bölgelerine Kızılhaç ekiplerinin girmesine müsaade etmemiş, yardımların sadece Hilâl-i Ahmer vasıtası ile yapılmasını sağlamıştır.⁴³⁶ İşgal güçlerinin Kızılhaçları ise Hıristiyan halka yardım etmek istediklerini belirselerde, bu istek muhtaç olan herkese ırk ayrımı yapılmaksızın sadece Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından yapılacağı kesin bir dille ifade edilmiştir.⁴³⁷

Milli Mücadele'nin başladığı dönemlerde yurt dışından gönderilen ilk bağış, Cenevre'den yapılmış olan, 105.000 kronluk yardımdır.⁴³⁸ Bu arada cemiyet, Kızılhaçlardan gönderilecek olan yardımların devamı için, federasyona üyeliğinin devam etmesi amacıyla, gerekli olan belgeleri 25 Mart 1920 yılında, Cenevre'ye göndermiştir.⁴³⁹ 12 Kasım 1920 tarihine gelindiğinde, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, İsveç Kızılhaç Komitesine bir mektup göndererek, Uluslararası Kızılhaç Örgütü'nden yardım talep etmiş, Stockholm'den verilen yanıt ise, *"Yapmış olduğunuz yardımları yakından takip edip gurur duymaktayız. Bu alanda yaptığınız çalışmaların devam etmesi için yardım etmek isteriz. Fakat kaynaklarımız sınırlı olduğu için, size sadece*

⁴³⁴ Amerikan Boart Misyonerleri, yapmış oldukları bir toplantıda aldıkları kararlardan biride şuydu. 1919 yılından itibaren savaşlar nedeniyle oluşan yoksulluğu kendi lehlerinde kullanmaya karar verilmiş, Bunun için Amerikan misyoneri tarafından Anadolu daki Hıristiyanlara yardım bahanesiyle İstanbul'a gemiler dolusu giyecek gıda ve benzeri yardımlar göndermeye başlanmıştır. 1920 yılına gelindiğinde ise buna ek olarak, Amerikan tıp fakültesi hastanesini de kurarak On binlerce insana bu hastanelerde tedavi ederken bir yandan da Hıristiyanlık ruhun etkilenmeleri sağlanacak nefretin yerini sevgi ve sempati alacaktı. Bu hastane ve Nekahathanelerde çalışan misyoner doktorlarda bu madur insanlara inciden bölümler okuyarak onları etkileyeceklerdi. Bkz, Edit İbrahim Başoğlu, Ahmer Uçar, Osman Doğan, *Osmanlı'da Salgın Hastalıkların Mücadele*, Çamlıca Basım, İstanbul 2015, s.171-173.

⁴³⁵ İşgal güçleri, çocukları etkilemeyi de ihmal etmemiş, Salib-i Ahmerleri vasıtası ile savaş maduru mülteci çocuklar için oyunlar ve eğlenceler düzenlemiştir. Fransız Salib-i Ahmer'i tarafından organize edilen bir eğlencede, ip çekme, çuval yarışlarının yanı sıra salıncaklar kurarak çocukların eğlenmelerini sağlamışlardır. Ayrıca her bir çocuk için hediyeler ve ödüller de hazırlanmış, çikolata, şeker, oyuncak, bebek gibi türlü hediyeleri savaş maduru çocuklara dağıtmıştır. Ufuk Karakuş, *Batı Anadolu'da Yunan İşgali Nedeni ile Ortaya Çıkan İç Göçler 1919-1923*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Balıkesir 2018, s.235.

⁴³⁶ Kararlar Dairesi Başkanlığı (1920-1928) yer Bil 5 -27-20 Dosya Ek 203/4 (M.05.09.1922)

⁴³⁷ *Cumhuriyet Arşivi Kutu No 30-18. Dosya No: 5. Sıra No: 19/4* (M.28.06.1922)

⁴³⁸ *KA, nr: 94/133*. (Mayıs 1919)

⁴³⁹ *KA, nr: 553/16*

10.000 Frank gönderebiliyoruz. 21 Ocak 1921”⁴⁴⁰ şeklinde olmuştur. Cenevre Mukavelesi’ne dayanarak Sırp Kızılhaç Komitesi’de,1000 Fransız frangını, 26 Ocak 1921’decemiyetin hesabına göndermiştir.⁴⁴¹Londra’dan, Loyd Bankası vasıtasıyla 18 Nisan 1921 yılında, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’nin Osmanlı Bankası’ndaki hesabına 1000 sterlin, havale edilmiştir.⁴⁴²Sakarya Savaşı öncesinde, Londra’da yaşayan Hind ileri gelenlerinden olan Emir Ali tarafından, 7.000 İngiliz lirası cemiyete bağışlanmıştır. Yine aynı yıl, Hindistan Hilafet Komiteside,1500 sterlinlik yardımı cemiyete yollamıştır. Hindistan Hilâl-i Ahmer Reisi Tevfik Paşada, toplanılan 1000 İngiliz lirasını,20 Nisan 1921’degönderimini sağlamıştır.⁴⁴³ Hindistan genel valisi Rawlinson, muhacirlere yardım toplamak adına bağış ve yardım defterleri açmış, burada toplanmış olan 7000 İngiliz sterlinini, 1921 yılında cemiyete göndermiştir. Hint Hilafet Komitesi’de⁴⁴⁴ 20.000 İngiliz lirası bağış yaparak, Müslüman Osmanlı halkının yanında olmuşlardır.⁴⁴⁵

Bu dönemde Amerika’da yaşayan Türkler’deyardım kampanyaları düzenlemişlerdir. 1921 yılı sonunda Newyork Amerikan Türk Muavenet Komisyonu,⁴⁴⁶211.75 dolar, Filedelfiya’dayaşayan Türkler tarafından 100 İngiliz Lirası, 14 Şilin, Providans şehrinde ki Müslümanlar tarafından 1150.75 dolar ve yine aynı şehirde yaşayan Ali Abidin Bey’de 620 dolar toplanarak Hilâl-iAhmer Cemiyeti’ne göndermişlerdir. Filedelfiya İslam Cemiyeti Başkanı Süleyman Yaşar Bey’de, 1921 yılında cemiyet adına 400 dolar göndererek yardımda bulunmuşlardır.⁴⁴⁷Amerika’da kurulan bir

⁴⁴⁰ KA, nr:94/166.

⁴⁴¹ KA, nr: 1141/55.

⁴⁴² BOA, BEO, 4680/350927.(M.18.04.1921)

⁴⁴³ Çapa, a.g.e, s.72.

⁴⁴⁴ *Hindistan Hilafet Hareketi*; 1919 yılında Hindistan Delhide kurulmuştur. Hindistan’da Türk ve Hilafet seven bir gurup islam âlimi tarafından başlatılan bu hareket politikacılar ve diğer kişilerce benimsemiştir. Bombay’da şubesi açılan Hilafet Komitesi Türk Kurtuluş Savaşı sırasında halkdan çok büyük bağışlar toplayarak Osmanlı Devleti’ne göndermişlerdir. Naeem Qureshi, “Hindistan Hilafet Hareketi” *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.18, İstanbul 1998, s.109-111.

⁴⁴⁵ Kıranlar, a.g.t, s.358-359. Ayrıca, Hint Müslümanları’nın, Hilafet Komitesi aracılığıyla düzenlemiş oldukları yardım kampanyasında toplanan 125.000 İngiliz lirası da Ankara’ya ulaştırılmıştır. Osmanlı Bankası’na yatırılan bu paraya savaş süresince dokunulmamış, savaş sonrasında para İş Bankası’nın kuruluş sermayesi olarak kullanılmıştır.

⁴⁴⁶ Türkler tarafından *Amerika’da Türk Muavenet Komitesi* adıyla kurulan bu dernekten ilk yardım paketi, yeni ve kullanılmış eşyalardan oluşan 9 sandık ve 8 balya eşyayıİstanbul’agöndermişlerdir. Ayrıca Amerikan Türk Muavenet Cemiyeti Darüleytamlar için kendi aralarında para ve eşya toplamışlar, toplanan para ve malzemeyi İstanbul’a yollamışlardır. Bkz., Kıranlar, a.g.t, s.360.

⁴⁴⁷ Çapa, a.g.e, s.73.

Müslüman Cemiyeti’de 595 Lira, Rus Cemiyet-i İslamiyesince 3.120 lira yardım parası göndermişlerdir.⁴⁴⁸ Harvard Üniversitesi tıp fakültesi öğrencisi Fatma Hanım,1922 yılı Ramazan Bayramı münasebetiyle, Vursister kasabasında İhvanı İslamiye Cemiyeti’nin düzenlediği bir toplantıda, Anadolu’nun içinde bulunduğu durumu anlatan bir konuşma yaparak yardım çağrısını da bulunmuş, toplantı sonrasında elde edilen 806 dolarlık bağış, Ankara Kızılay Murahhaslığı’na gönderilmiştir. Arjantin, BounesAires’de kurulmuş olan Hilâl-i Ahmer Komitesi’nin ilk toplantısında, başkan Seyfettin Recai Bey ve üyeler tarafından 5.000 Pezo toplanılarak Ankara Murahhaslığı’na havale edilmiştir.⁴⁴⁹ 17 Ocak 1922 yılında ise, Bounes Aires şubesi azalarınca toplanmış olan 12.563 dolar’ın, gönderimi sağlanmıştır.⁴⁵⁰

Cenevre Uluslararası Kızıllaç Komitesi, Federal Bank aracılığıyla, İstanbul Hilâl-i Ahmer Cemiyeti adına,232 bin 25 franklık bir çek göndermiştir.⁴⁵¹ Afgan elçisi tarafından, Sakarya Savaşışehitlerinin çocuklarına vegazi eşlerine verilmek üzere, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’ne 2000 liralık bir bağışta bulunulmuştur.⁴⁵² 1921 yılı Eylül ayında Ankara’daki Afgan Sefiri Sultan Ahmet Han, şehit çocuklarına harcanmak üzere Hilâl-i Ahmer Hanımlar şubesine 1000 liralık bir bağışta bulunmuştur.⁴⁵³

Arjantin’den bir yardım kuruluşu tarafında, cemiyete 5000 Pezo yardım yapılmıştır.⁴⁵⁴

İngiliz Salib-i Ahmer Cemiyetide, İstanbul ve civarında yaşayan Müslüman muhacirlere kullanılması adına, Hilâl-i Ahmer’e 500 pount göndermişlerdir.⁴⁵⁵ Bir İngiliz hayırseveri olan Bayan Dotivayli, kendi adına kurulacak olan bir Aşhanede, Müslüman muhacirlere dört ay müddetle yemek dağıtılması için, 400 sterlin bağışta

⁴⁴⁸ Kıranlar, *a.g.t.*, s.358-359.

⁴⁴⁹ Çapa, *a.g.e.*, s.71-74.

⁴⁵⁰ KA, nr: 18/177. (M.17 Ocak 1922). Ayrıntılar için. Bkz, Ekler, Tablo 9, s.106-107.

⁴⁵¹ KA, nr: 1141/182.(M.09/09/1921)

⁴⁵² Zeki SARIHAN, *Kurtuluş Savaşımızda Türk-Afgan İlişkileri*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2002, s.166.

⁴⁵³ Kıranlar, *a.g.t.*, s.358-359.

⁴⁵⁴ Kıranlar, *a.g.t.*, s.358-359.

⁴⁵⁵ KA, nr: 94/156. (M.10.11.1921). İngiliz Salib-i Ahmeri tarafından gönderilen bu paranın İzmit ve çevresinde bulunan muhacirlere kullanılması tavsiyesinde bulunulmuştur. Ayrıca bunun yanında eşya gönderimi de sağlanmıştır.

bulunmuştur.⁴⁵⁶ İngiliz Salib-i Ahmer Cemiyeti yardım defterleri oluşturarak bağışlar toplarken, Fransız Salib-i Ahmer Cemiyeti de yiyecek yardımların da bulunmuştur. Tevhid-i Efkâr Gazetesi'nin Mart 1922 sayısında, yardımları şu şekilde duyurmuştur. *Fransız Salib-i Ahmeri bünyesinde oluşturulan Muhacirine Muavenet Komitesi vasıtasıyla, 1.800 muhacirin 3 öğün yemek ve bütün ihtiyaçları karşılanmış, aynı zamanda hasta çocuklara süt ve yemek dağıtılmıştır.*⁴⁵⁷

Mısır Hilâl-i Ahmeri, Sakarya zaferinden sonra, hasta ve yaralılara kullanılması için 5000 sterlin cemiyetin başkan vekili Hamiy bey adına göbdermiştir.⁴⁵⁸ Mısır Ahmet Müteşavi Paşa Vakfi tarafından 28 Aralık 1921 tarihinde, 2000 liralık bir yardımda bulunulmuş, bu paranın 500 lirası Şuheday-ı Askeriye Eytam ve Eramili'ne sarf olunmasını istemişler, gerisini de Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin tasavvuruna bırakmışlardır.⁴⁵⁹ Mısır Hilâl-i Ahmeri 1922 yılına gelindiğinde çeşitli tarihlerde göndermiş olduğu, 15.140 sterlinden başka, büyük zaferden sonra Hilâl-i Ahmer vasıtasıyla Anadoludaki muhacir, hasta ve şehit yakınlarına kullanılması için 10.000 sterlin daha göndermiştir. Milli Mücadele döneminde Osmanlı'ya yardım etmek için Tunus'da Salih Bey başkanlığında kurulmuş olan Hilâl-i Ahmer Komitesi tarafından, 1922 yılının ilk aylarında, gazeteler vasıtasıyla çağrıda bulunulmuş, bu çağrılara yanıt gecikmemiş, 12.441 frank toplanarak cemiyete gönderilmiştir. Ayrıca Tunus'da cemiyete yardım için, Selahattin Eyyübi adlı oyun sergilenerek, elde edilen gelir Hilâl-i Ahmer'e gönderilmiştir. Yurt dışında yardım toplama çalışmalarına, özellikle Balkanlar da yaşayan Müslümanlarda, birçok şehirden bağış toplayarak Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne göndermişlerdir. Bulgaristan şehri Cuma-i Bala'da kurulan Hilâl-i Ahmer Komisyonu tarafından, 1922 yılına kadar 8000 levalık bir bağış toplanmıştır. Varna'da yaşayan Türkler tarafından, 1922 yılında 40.495 leva ile 23.14 Osmanlı lirası Eskıb Cuma'dan 30.000 leva, Filibe'den 425 Osmanlı lirası, Karinaba'dan 16.590 leva toplanılarak, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne gönderilmiştir. Ayrıca, Bulgaristan Muallimin İslamiye Cemiyeti İttihadiyyesi, tarafından da 1922 yılında Filibe'den 4.200 kuruş, Eski Zağra'dan

⁴⁵⁶ Kıranlar, *a.g.t.*, s.327. Madam Dotivayli, 12 Aralık 1922 tarihinde Cerrah Paşa'da 250 kişilik Müslüman muhacirin beslenmesi amacıyla bir aşhane açtığı görülmektedir.

⁴⁵⁷ Kıranlar, *a.g.t.*, s.328.

⁴⁵⁸ Çapa, *a.g.e.*, s.71-72.

⁴⁵⁹ *BEO*, 4701/322567. (M.26.01.1921).

Kasım Efendi vasıtasıyla 884 Osmanlı lirası,22 kuruş,YeniZagra'dan 415.63 Osmanlı lirası,Kızanlık'tan 2.194.37 Osmanlı lirası bağış gönderilmiştir. Yanbolu Hilâl-i Ahmer Komisyonu başkanı Hasan Fehmi Bey'de, Bahattin Bey aracılığıyla 29.410levanın gönderimini sağlamıştır.⁴⁶⁰

Milli Mücadele döneminde para birimlerine göre yapılmış olan yardımların genel itibari ile miktarları şöyledir. 191 bin 540 Sterlin, 14 bin 389 Dolar, 105.000 Kron,500 Pound, 5000 Pezo, 361 bin 376 Osmanlı Lirası, 124 bin 495 Leva, 14 Şilin, 4200 Kuruş nakti yardım yapılmıştır.

Tablo5:Milli Mücadele Döneminde Gelen Nakti Yardımlar

Sterlin	Kron	Leva	Dolar	Pound	Lira	Pezo	Şilin	Kuruş
191540	105000	124495	14389	500	361376	5000	14	4200

3.6.2. Sağlık Personeli ve Tıbbi Malzeme Yardımları

Milli Mücadele döneminegelindiğinde yıllarca süren savaşlar, Doğu Avrupa'da dahi sağlık malzemesi ve personel ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.24 Şubat 1919 da, Cenevre'de ki Kızılhaç Merkez Komitesi'nin yayınladığı bir bildiride; tüm dünyakızılhaçlarının ellerinde bulunan tıbbi malzeme stokları hakkında bilgi istendiği ve bu malzeme ve imkânlardan hangi ülkelerin ne ölçüde yararlanabileceği, ayrıca hangi malzemelerin satın alım yada hibe yolu ile temin edilebileceğinin, bildirilmesini istemiştir.⁴⁶¹

Amerikan Kızılhaç Merkezi'nden İzmit ve çevresinde yaşayan yaralıları kullanılması için gönderilen sağlık malzemesi ile ilgili gönderilmiş olan telgrafta;

Sayın RaufBey (Hilâl-i Ahmerİstanbul Sorumlusu)

Mösyö Davis, sizlerin ihtiyaçlarınızın temini için beni görevlendirmiştir. İstanbul'da bulunan Kızılhaç depolarımızdaki stoklarımız tükendiği için, sizler için hazırlamış olduğumuzanestezik madde ve ilaç içeriği bulunan eşyaların yanı sıra, çok işinize yarayacağını düşündüğümüz, cerrahi ameliyat elbiselerinin de bulunduğu kolilerin

⁴⁶⁰ Çapa, a.g.e, s.71-74.

⁴⁶¹ KA, nr: 645/125. (M.24.02.1919)

*gemi ile sevki gerçekleştirilmiş, birkaç güne kadar da elinizde olacaktır. Hizmetlerinizi yakından takip ediyor ve takdir ediyoruz.*⁴⁶²

Yine AmerikanSalib-iAhmeritarafından, 100 fiçı alkol ve ispiroto gönderilmiştir.⁴⁶³ Gelen bu malzemeler Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin oluşturduğu komisyonlarca denetlendikten sonra kullanılmaktadır. Buda cemiyetin savaş ortamlarında dahi ne kadar titiz çalıştığının bir göstergesidir.⁴⁶⁴ Ayrıca bu savaşta gelen sağlık personelleri cemiyete yardımdan ziyade farklı amaçlar güdüğündendevlet tarafından gelen her yardıma itinalı yaklaşmış olduğu gözlenmektedir.⁴⁶⁵

3.6.3 Eşya ve Diğer Yardımlar

Milli Mücade dönemin de halka dağıtılacak birçok ihtiyaç malzemesi cemiyetin Ankara'ya nakledilen merkezinden karşılanmaya çalışılmış, fakat bu malzemelerin yetersiz kaldığı durumlarda yurt dışından satın alımlar yapılarak ihtiyaçlar temin edilmeye çalışılmıştır.⁴⁶⁶ Kimi zamanda bu ihtiyaçlar, uygun fiyatlarla ve bazı Kızılhaç Cemiyetleri'nden para karşılığı satın alınmıştır.⁴⁶⁷ Müslüman ülkelerden gönderilmiş olan yardımlar dahaönceki savaşlarda olduğu gibi Milli Mücadele döneminde de devametmiştir. Londra da Emir Ali'nin başında bulunduğu İngiliz Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından, 1920 yılında 100 battaniye ve 50 kat çocuk

⁴⁶² KA, nr: 94/154. (M.05.08.1921)

⁴⁶³ KA, nr: 94/146. (M.25.08.1921)

⁴⁶⁴ 25 Ağustos 1921 tarihinde Amerika Salib-i Ahmeri tarafından gönderilmiş olan 100 fiçı alkolden, 10 fiçısı açılmış muayenesinde birinin 16 kilo olduğu görülmüştür. Açılan bu fiçuların alkol dereceleri ayrıca ispiroto fiçularının ise 14 kilo olduğu, derecelerinin ise 90 olduğu görülmüştür. Kalanların derecelerinin ise 80-84 olduğu tespit edilmiştir. Derece ve miktarları heyet tarafından denetlenmiştir. KA, nr: 94/146./1/2.

⁴⁶⁵ İşgalci devletler iyi niyet politikalarını sürdürerek Kızılhaç derneklerini gönderme konusundaki ısrarları kabul edilmeyince, bu defa da, Hilâl-i Ahmer gibi dokunulmazlığı bulunan bir kurumu kullanmayı denmişlerdir. Şöyle ki; Fransızlar da Antep'e gidecek olan Hilâl-i Ahmer İmdat Heyeti'ni, Fransız Hastane Gemisi'yle İskenderun'a, oradan da Antep'e götürmüşler, Yunanlılar da sıhhi yardımlarda bulunmaya çalışmışlardır. Burdur'a geçerek orada hastane kurmuş, hasta kişilerin tedavi ve ilaçlarının teminini sağlamışlardır. Dahîliye Nezareti bu duruma hemen müdahale etmiş, bölgeye Hilâl-i Ahmer yardım heyetlerini göndererek sorunları çözmeye çalışmıştır. Kıranlar, a.g.t, s.325-326.

⁴⁶⁶ M.Uluğtekin ve M.Gül Uluğtekin, a.g.e, s.156-157. Bu durumdan faydalanmak isteyen İtalyanlar, yoksul halka un, tuz, pirinç gibi yiyecek malzemeleri dağıtmış ve işsiz insanlara iş imkânları oluşturmuşlardır. Kıranlar, a.g.t, s.325-326.

⁴⁶⁷ Amerikan KızılhaçındanSatın alınmış olan malzeme listeleri için Bkz, EklerTablo: 10, s. 107-110.Ayrıca 18.01.1920 tarihli bir belgede, Hilâl-i Ahmer adına yurd dışından 15vagon buğday unu 5 vagon fasulye 1 vagon peynir sevkiyatı için izin verilmiş, satın alınan bu tahıl ve malzemenin derneğin başkanı tarafından değerlendirilmesi ricasında bulunulmuştur. KA, nr:94/163.

çamaşırı gönderilmiş, gelen malzemeler Müslüman muhacirlere dağıtılmıştır.⁴⁶⁸ Hint Hilafet Komiteside, 1921 yılında 5000 adet battaniyeyi muhacirlere dağıtılması için Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne göndermiştir.⁴⁶⁹ Amerikan Kızılhaç Topluluğu'nun, İstanbul Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nden Hamit Bey'e 26 Şubat 1921 yılında göndermiş olduğu bir telgrafta;

*Birkaç gün önce bizim tarafımızdan, kolonilerimiz arasında yapmış olduğumuz konferansta, bazı düzenlemeler yapmış bulunuyoruz. Birçok Kızılhaç ve Kızılay'abağışlıyacağımız materyallerin listesini size gönderiyoruz. Mevcut olan ihtiyaçlarınızı bu listelere bakarak bize bildirirseniz minnettar kalırız. Ayrıca bu talep ettiklerinizi nerede ve nasıl kullanacağınızı bildirirseniz seviniriz. Ayrıca istemiş olduğunuz malzemelerin depolarınıza nasıl teslim edilmesini istediğinizi ve bu malzemeleri saklayacak kadar büyük bir yerinizin olup olmadığını bize bildirirseniz seviniriz. Cevabınızı aldıktan hemen sonra depolarınıza teslim edilecek olan bu malzemeleri hazırlayacağımızı bildiririz. Amerikan Kızılhaç Malzeme Müdürü. W.H.Day.*⁴⁷⁰ bilgileri yer almaktaydı.

Salib-i Ahmer Cemiyetleri bu dönemde ellerinde bulunan sıfır ve kullanılmış ikinci el birçok ihtiyaç malzemesini cemiyete göndermeye devam etmişlerdir. Örneğin Amerikan Kızılhaç Komitesi 3-4 Mayıs 1921 tarihinde, 14 ve 15 balyadan oluşan kullanılmış ikinci el giysiler göndermiş,⁴⁷¹ kimi zaman gıda yardımlarında da bulunmuşlardır. Uluslararası Kızılhaç Delegasyonu, tarafından yoğunlaştırılmış 100 kasa (kutu) süt, 30 poşet kakao, 10 poşet irmik, 50 kasa sebze, 100 çift ayakkabıdan oluşan, yardım malzemelerini göndermiştir.⁴⁷² Yine Amerikan Salib-i Ahmeri tarafından 10 Mart 1921'de Kızılhaç'ın 3 nolu deposundan 50 balya battaniyenin sevkiyatını gerçekleştirmiştir.⁴⁷³

⁴⁶⁸ Kıranlar, a.g.t, s.327.

⁴⁶⁹ Kıranlar, a.g.t, s.359.

⁴⁷⁰ KA, nr: 94/165. (M.1921). Malzemelerin ayrıntısı için Bkz., Ekler, Tablo :9, s.106.

⁴⁷¹ KA, nr: 94/140. KA, nr:94/142 (M.1921).

⁴⁷² KA, nr: 94/164. (M.27.02.1921).

⁴⁷³ KA, nr: 94/170. (M.Mart 1921). Lakin bu sevkiyatın satın alımı, yoksa hibemi olduğu konusunda ayrıntılı belgeye ulaşamıyoruz.

SONUÇ

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, kurulmuş olduğu 1868 tarihinden, günümüze kadar ulaşan en köklü kurumlardan biridir. Cemiyet bu süreç içerisinde meydana gelen birçok savaşta ve doğal afetlerde, sayısız hizmetlerde bulunmuştur. Kurum tüm bu yardımların giderlerini karşılayabilmek için yurtiçi ve yurt dışında birçok yerde şube ve murahhaslıklar açarak bağışlar toplamış, elde ettiği gelirlerle cemiyetin ihtiyaçlarını temin etmeye çalışmıştır.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti devlet desteğiyle ilk resmi kuruluşunu 1877 yılında gerçekleştirmiş, bu tarihten sonra dönem dönem faaliyetleri durdurulmuş olsada 1877-1922 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin girdiği tüm savaşlarda ve yaşanan doğal afetlerde ordu ve halkın yanında olmuştur. Ele almış olduğumuz dış yardımlar konusunda özellikle Müslüman ülkelerden gönderilmiş olan yardımlar ilk sıralarda yer alırken, gayrimüslim devletlerden gelen yardımlarda Almanya, Avusturya ve Macaristanda ön sıralarda yer almışlardır. Bu devletlerden gönderilmiş olan yardımların içeriği savaşlara ve geçen yıllara göre değişme göstereceği yardımlarını her daim kesintisiz olarak sürdürmüşlerdir.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne bu dönem içerisinde gayrimüslim devletlerden gelen yardımcı sağlık ekipleri Kızılhaç üyeliği gereği gönderilirken kimi zamanda gönüllüler tarafından oluşturulmuş yardım heyetleride gelmiştir. Gönderilen nakti yardımlar ise orada yaşanan Osmanlı vatandaşları ve gayrimüslüm halkın insaniyet namına yapılmış olan bağışlardan oluşmaktadır. Ayrıca bazı devletlerin yapmış oldukları yardımlarda mütteliklik ve iyi ilişkilerin devam etmesi için yapılmış olduğu görülmektedir. Özellikle I. Dünya Savaşı sırasında bu tarz yaklaşımlar ön planda olmuştur.

Müslüman devletlerin yardımlarına baktığımızda ise genelde çıkar düşüncesinden uzak sadece dindaşıktan kaynaklanmakta, Müslüman karedeşlerine yardım etme isteğiyle yapıldığını görüyoruz. Özellikle Halifelik makamının Osmanlıda olması ve dünya üzerindeki Müslümanlığın koruyucusu konumunda olması bu yardımların yapılma nedenlerinden bir diğeridir. Dünya üzerindeki tüm Müslümanlar savaşlar sırasında cemiyete her türden yardımı ulaştırmışlardır.

Sonuç olarak gelen tüm bu yardımlar cemiyetin ve Osmanlı halkının ihtiyaçların giderilmesi konusunda büyük öneme sahip olmuştur.

KAYNAKÇA

A.) ARŞİV KAYNAKLARI

- 1)Başbakanlık Osmanlı Arşivi(BOA)
- 2) Türk Kızılay Arşivi (TKA)
- 3) BaşbakanlıkCumhuriyet Arşivi (BCA)

1) Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

(A.MTZ.05.Mısır),No: 30/29.

Bab-1 Ali Evrak Odası, (BEO),No:3939/29537, 3981/298513, 3997/299767, 4047/303475, 4048/303552,4050/303738, 4067/304953,4095/307082, 4103/307678,4108/308036, 4108/308098, 4113/308463, 4116/308639, 4118/308792, 4126/309401, 4138/3103188, 4202/315134, 4210/315720, 4229/3171444,4336/325163, 4337/325223, 4369/327646, 4396/329640, 4397/329726,4397/329759, 4466/334876,4483/333573,4403/330153,4680/350927, 4691/351811, 4701/322567.

Dâhiliye, İdaresi (DH.İD),No: 132/11,772/62880.

Dâhiliye, Emniye-i Umumiye Mısır Şubesi.(Şb.5),No: 09/01.

Dâhiliye Nezareti, Hukuk, (DH.H),No: 67/34/2.

Dâhiliye Nezareti, İdare-i Umumiyye, (DH.İD.UM), No: 89/3,19/89.

Dâhiliye Nezareti, Kalem-i Mahsus, (DH.KMS),No: 47/83, 50-3/3.

Dâhiliye, Mabeyn-i Hümayun Evrakı Hapishaneler Müdüriyeti, (DH.MB.HPS), No: 155/60.

Dâhiliye Seyrüsefer Kalemi,DH.EUM.SSM.12/29.

Dâhiliye Sefareti, (DH.SFR), No: 54/209.

DâhiliyeSiyasi, (DH.SYS), No: 112/14/172.

Hariciye İdaresi, (HR.İD),No: 277/16900, 642/22, 784/63758, 2067/19, 2067/20, 2067/25, 2067/28.

Hariciye Nezareti, Siyasi, (HR.SYS),No: 1234/44, 1234/46, 1234/49, 1234/55, 1234/66, 2434/69, 1235/18, 1367/57, 2170/3, 2171/4/0, 2173/1, 2173/2, 2173/3, 2173/ 4, 2173/5, 2173/6, 2173/7, 2173/8, 2175/06, 2434/69. 2429/23

Hariciye, Londra Sefareti, (HR.SFR.03),No: 659/9, 664/51, 697/48, 705/37, 731/13,

Hariciye Nezareti, Sofya Sefareti, (HR.SFR.04), No: 283/14, 283/48, 283/65, 283/66, 283/67, 284/24, 660/74, 650/44, 657/33. 905/107.915/35. 915/35. 921/125. 922/50.

Hariciye Nezaret, Tahrirat, (HR.TH),No: 24/10. 25/1. 26/1. 26/40. 26/53. 25/67. 27/4, 27/16, 27/49, 28/27, 28/28. 196/68. 198/82. 199/13. 199/15. 199/19

Hariciye Nezareti, Tercüme Odası, (HR.TO),No: 542/148. 543/41. 543/42.543/52, 543/66, 543/52, 544/46.

Kararlar Dairesi Başkanlığı, (1920-1928), yer bil 5 -27-20 Dosya Ek 203/4(M.5 Eylül 1922.

İdare-i Dosya Usulü, (İ.DUİT), No: 12/64. 72/127, 73/4, 73/9, 73/10, 73/11, 73/12, 73/18, 73/46, 74/44.

Meclis-i Vükela Mazbataları, (MV),No: 241/228, 241/282, 242/18, 242/50, 242/60, 242/61, 243/56, 243/58, 243/72, 243/75, 243/89, 244/63, 244/78, 244/94, 245/18, 257 /101.

Yıldız, Başkitabet Dairesi Maruzatı, (Y.PRK.BŞK), No: 51/70.

Yıldız, Elçilik, Şehbenderlik, Ateşelik, Militerlik, (Y.PRK.EŞA), No: 3/82.

Yıldız, Hariciye Nezareti, Maruzatı, (Y.PRK.HR), No:25/58.

Yıldız, Hususi, (Y.A.HUS), No: 371/ 34.

Yıldız, Mütenevvi, (Y.MTV), No: 159/182. 162/50. 188/34.

Yıldız, Yaveran ve Maiyet-i Senniyye Erkan-ı Harbiye Dairesi, (Y.PRK.MYD), No:14/79

Yıldız, Posta Telgraf Nezareti, (Y.PRK.PT), No: 11.171, 13/144.

2)Türk Kızılay Arşivi(TKA)

TKA, No: 18/177, 21/13, 21/16, 22/5, 26/5, 30/1, 36/91, 90/43, 94/58, 94/66, 94/68,94/81, 94/82, 94/104, 94/107, 94/109,94/114, 94/115,94/128, 94/131, 94/133,94/140,94/142, 94/146, 94/154,94/156,94/163, 94/164, 94/165. 94/166. 94/170. 96/90, 97/63, 97/62, 97/64, 97/70, 97/73, 97/79,97/83, 97/91, 98/77, 99/85, 156/56, 155/8, 322/1, 398/8, 398/16, 398/70, 398/103, 398/105, 389/117, 398/152, 553/16,615/138, 615/162, 615/168, 615/132, 615/232, 645/125,1141/182, 1141/55, 118/83.

3) Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA.) Kutu No:30-18, Gömlek No:5. Sıra No:19/4.

B) Salnameler

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Salnâmesi, Amedî Matbaası, TBTK; 13490, İstanbul 1340.

C) Araştırma ve İnceleme Eserler

AKGÜN, Karal Seçil ve Uluğtekin Murat, *Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a 1*, TDV Yayınevi, Ankara 2000.

ALP, İlker, “Balkan Savaşlarında Türk ve İslâm Dünyasından Gelen Yardımlar”, *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, Journal of Balkan Research Institute, C.7, Sayı 2*, Edirne Aralık 2018, s.273-309.

ATINTAŞ, Ahmet, “I.Dünya Savaşında Hilâl-i Ahmer'in Macaristan'daki Faaliyetleri”, *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırma Dergisi, Sayı 16*, Konya2016, s.1-16.

AYVERDİ, İlhan, “Tiftik”, *Milliyet, Kubbealtı Lügat-ıMisalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul 2011, s.1257.

BEBİŞ, Hatice ve Özdemir Serpil, “Savaş, Terör ve Hemşirelik”, *F.N. Hem. Dergisi, Cilt 21, Sayı 1. 57-68 ISSN 2147-4923 Ankara 2013, Derleme Yazısı, s.59.*

BİLGİÇ, Torun Fatma, *Savaş Seferberliğinde Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Rolü (1914-1918)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2017.

ÇAĞLAR, Günay, “Ryan ve Türk Sevgisi”, *Atatürk Dergisi, C.III, S.1*, Erzurum Ocak 2000, s.47.

ÇAPA, Mesut, “Balkan Savaşı'nda Kızılay (Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti)” *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırmaları ve Uygulama Merkezi Dergisi. Ankara 1990, Sayı.1, s.89-115.*

_____, *Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti (1914-1925)*, 2.Baskı, Türk Kızılay Derneği Yayınları, Ankara 2010.

GEÇER, Osman Genç, “Bosna-Hersekten Hilâl-i Ahmer'e Maddi Yardımlar, Misbah Mecmuası Örneği 1912-1914”, *Türk Bilim Araştırmaları Dergisi (TÜBAR)-XXXI, Sayı.31, Ankara Bahar 2012, s.99-110.*

GÜMÜŞOĞLU, Hasan, *Devlet-i Aliye'nin Sonbaharı Osmanlı ve Modernleşme*, Ensar Neşriyat Yayınları, İstanbul 2014.

GÜNER, Feza, Yıldırım, Nuran, “Cemiyeti Tıbbiyye-i Şahane’nin Mektebi Tıbbiyye-i Şahane’ye Getirdiği Eleştiriler”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, *Osmanlı Bilim Araştırmaları Dergisi*, C.III, S:1, İstanbul 2001, s.21.

GÜZEL, Hasan Tevfik “Hasta Adam” Osmanlı Devleti Karşısında Başarılı Bir İtalyan Diplomasi Örneği Trablusgarp Savaşı”, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Vol.2, No.1, Mart 2017, s.100-112.

GÖÇER, Fatma, II. Abdülhamit Döneminde bir İane Örneği: 1897-1898, Yılı Şehit Çocukları ve Malûl Gazileri İanesi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2003.

HACIFETTAHOĞLU, İsmail, Dr. Besim Ömer Hanım Efendilere Hilâl-i Ahmere Dair Konferans, Türk Kızılay Yayınları, Ankara 2010.

İNALCIK, Halil, “Flori”, *Türk Diyaanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi*, C.XIII, İstanbul 1996, s.106,107.

İŞLER, Tuba, I.Dünya Savaşı sırasında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’nin Çanakkale Cephesindeki Faaliyetleri, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon 2017.

İZGÖER, Ahmet Zeki ve Tuğ, Ramazan, *Padişah’ın Himayesinde Osmanlı Kızılay Cemiyeti (1911-1913)*, Türk Kızılay Yayınları, Ankara 2013.

KARAKUŞ, Ufuk, *Batı Anadolu’da Yunan İşgali Nedeni ile Ortaya Çıkan İç Göçler 1919-1923*, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Balıkesir 2018.

KIDWAİ, Müşir Hüseyin (Hzr), Ahmet İzgöer, *Osmanlı’nın Son Dostları*, Nehir Yayınları, İstanbul 2004.

KIRANLAR, Safiye, *Savaş Yıllarında Türkiye’de Sosyal Yardım Faaliyetleri (1914-1923)*, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkîlap Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkîlap Tarihi Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2005.

Kızılay Arşiv Belgelerinde I.Dünya Savaşı, Recep Karacakaya, Zekai Mete, Hamdi Genç, Faruk Bal, Seçil Ofset Baskı, İstanbul 2018.

KİEV, Machiel, “Prevadi” *TDV, İslam Ansiklopedisi*, C.34, İstanbul 2007, s.339-340.

_____ , “Trinova” *TDV, İslam Ansiklopedisi*, C.41, İstanbul 2012, s 118-122.

KÖKSAL, Ahmet, “1897 Türk–Yunan Harbinde Trabzon Redif Taburları”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Sayı.24, Trabzon Bahar 2018, s.235-368.

KÖKSAL, Aydoğan, Kavas Ahmet, “Moritus”, *TDV, İslam Ansiklopedisi*, C.30, İstanbul 2005, s.293-295.

KÖKSOY, Fulya, “Uluslararası Kızılhaç Komitesi’nin Faliyetleri Ekseninde İnsani Diplomasi”, *Batman Üniversitesi, Bilim Dergisi*, C.7, S;1, Batman 2017, s.99-108.

KURAN, Ercüment, “I.DünyaSavaşı”, *TDV, İslam Ansiklopedisi*, C.6, İstanbul 1992, s.196-200.

KUL, Eyüp (Haz), *Zafer gibi Savunma Plevne Müdafaası*, BKY, 2.Baskı, İstanbul 2013.

KURNAZ, ŞAHİN, Feyza, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Harp Malullerinin Sosyo-Ekonomik ve Sağlık Durumları (1877-1939)*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı,(Yayınlanmamış Doktora Tezi), Afyon 2012.

KÜÇÜK, Cevdet, “Milli Mücadele” *TDV, İslam Ansiklopedisi*, C.30, İstanbul 2005, s.76-83

MADEN, Fahri, *II.Abdülhamid Dönemi*, Tarihçi Kitapevi, İstanbul 2014.

MC.CARTHY, Justin, (Çev). Fatma Sarıkaya, *Ölüm ve Sürgün*, Türk Tarih Kurumu, 2.Baskı, Ankara 2014.

Osmanlı Gazetelerinde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Yayına Haz: Şeref Küçükateş, Temel İbrahim Dokumacı, Mahire Yazar Kiremitçi, Filiz Gezin. Edt. Mahire Yazar Kiremitçi. Limit Ofset Baskı, İstanbul 2018.

Osmanlı’da Salgın hastalıklarala Mücadele, Editör: İbrahimBaşoğlu, Ahmer Uçar, Osman Doğan, Çamlıca Basım, İstanbul 2015, s.171-173.

ÖZAYDIN, Zuhale, *Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Salnamesi*, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Deontoloji Ana Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1987.

RIZVİ, Abbas AtharSarıyd, “Lahor”, *TDVİslamAsiklopedisi*, C.27, Ankara 2003, s.57-58.

SARIÇELİK, Kerim, “I.Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin İtilaf Devletleri’ne Karşı Anadolu’nun, Akdeniz Kıyılarında Aldığı Bazı Tedbirler.” *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Selçuk Üniversitesi, Konya 2007, Sayı.21, s.173-189.

SARIHAN, Zeki, *Kurtuluş Savaşımızda Türk-Afgan İlişkileri*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2002.

SAYGILI, Sefa, *Türk Kızılayı’nın Kurucusu Dr.Abdullah Bey*, Rıhtım Yayınevi, Ankara 2010.

SEZER, Cemal ve Ömer Metin, “Balkan Savaşlarından, Milli Mücadelede Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’nin Yardım Faaliyetleri (1912-1922)”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*; C. XXXII/ Sayı 54, Ankara 2013, s.167-182.

SEZER, Cemal, Düzcü Levent, *Doktor Besim Ömer ve Dokuzuncu Washington Konferansı*, Kızılay Yayınları, Ankara 2016.

ŞİMŞEK, Kamuran, “Norveçli Doktor HansDae’nin Gözünden 1897 Osmanlı-Yunan Harbi’nde İlk Yardım ve Tedavi Hizmetleri”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt:XXXIII, Sayı.1, İzmir 2018, s.149-181.

ŞİMŞEK, Muttalip, “Trablusgarp Savaşı’nda Alman Kızılhaç (Salib-iAhmer) Cemiyeti’nin Çalışmaları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Güz sayısı, Ankara 2019, s.325-352.

ULUĞTEKİN, Murat ve Uluğtekin Gül, *Osmanlıdan Cumhuriyet’e Hilâl-i Ahmer İcraat Raporları 1914-1928*, Türk Kızılay Yayınları, Ankara 2013.

YILDIRIM, M Zahit, Moris Müslümanlarından Trablusgarp ve Balkan Savaşları Mâdurlarına yapılan Yardımlar, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, C.9, Sayı.2, Afyon 2009, s.49-72.

QURESHİ, Naeem, “Hindistan Hilafet Hareketi”, *TDV, İslam Ansiklopedisi*, C.18, İstanbul 1998, s.109-111.

F) Süreli Yayınlar

Osmanlı Hilal-i Ahmer Mecmuası (1921-1922), Sayı.24. Sayı.28

G) Dijital Kaynaklar.

AmericanJewish Yearbook, <http://elderofziyon.blogspot.com/20011/12/100-year-ago-zionist-jews-help-injured.html>. (Erişim Tarih:24.06.2018)

ETÜV, NuranYıldırım. Dünü ve Bugünü ile Haliç Sempozyumu Bildirileri, 22-23, Mayıs 2003. Ed. S.F.Göncüoğlu, Kadir Has Üniversitesi Yay. İstanbul 2004, s. 421-431.<http://www.bilimtarihi.org/e-metinler003.htm>.(ErişimTarih:30.11.2019.)

HELLER,<https://colnect.com/tr/coins/list/year/1915/currency/886-Avusturya>
Macaristan Helleri.(ErişimTarihi:10.09.2018)

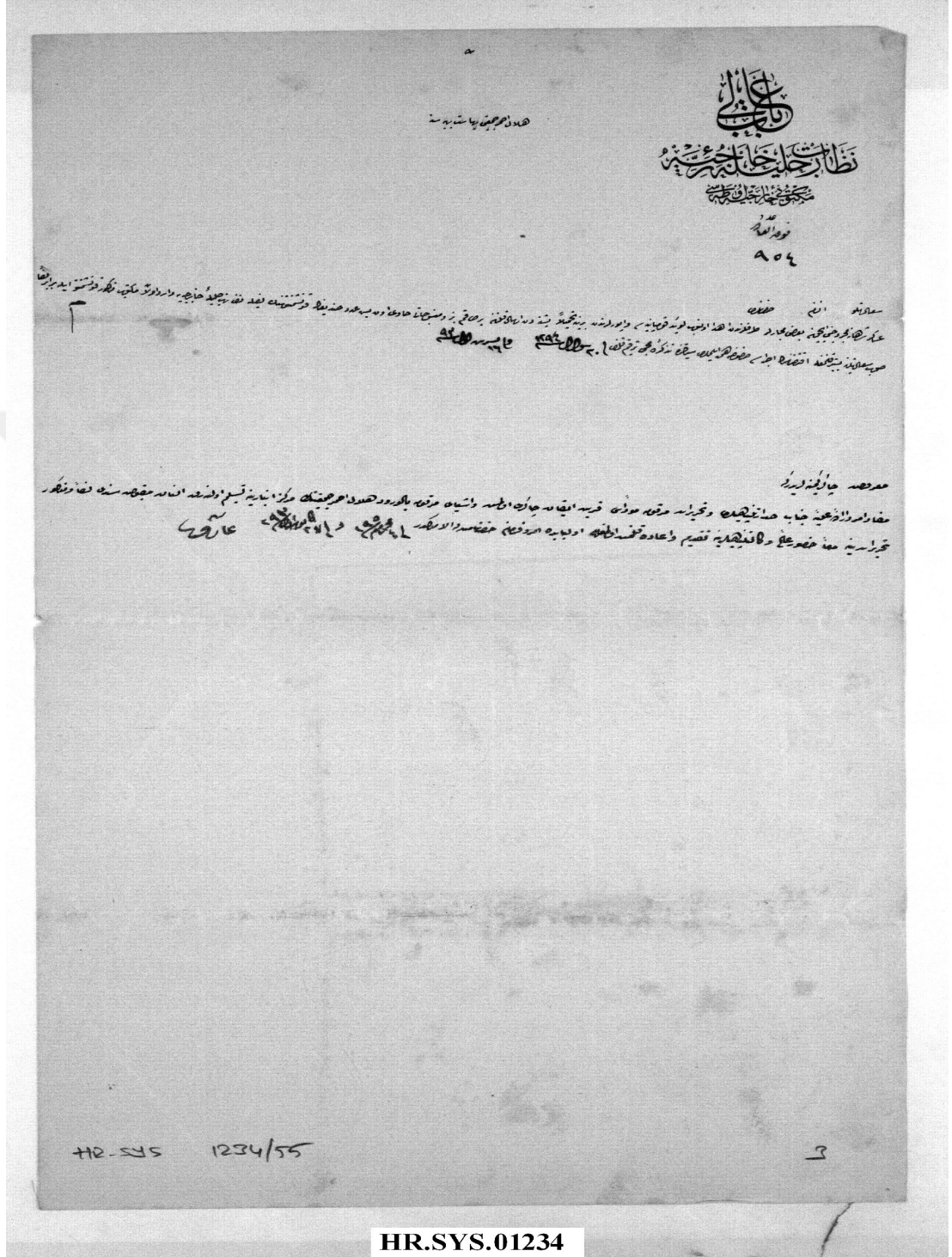
MİLLİ MÜCADELE, TC. Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurulu Atatürk AraştırmaMerkeziBaşkanlığı,<https://www.atam.gov.tr/duyurular/millimücadele>.(Erişim Tarih:10.07.2018)

KİNİN,<https://www.seldaoktem.com/klorokinhidroksikloroki/>.(ErişimTarihi:10.11.2019)

Kızılay, <https://www.kizilay.org.tr/Iletisim>(ErişimTarih:05.06.2020)

EKLER

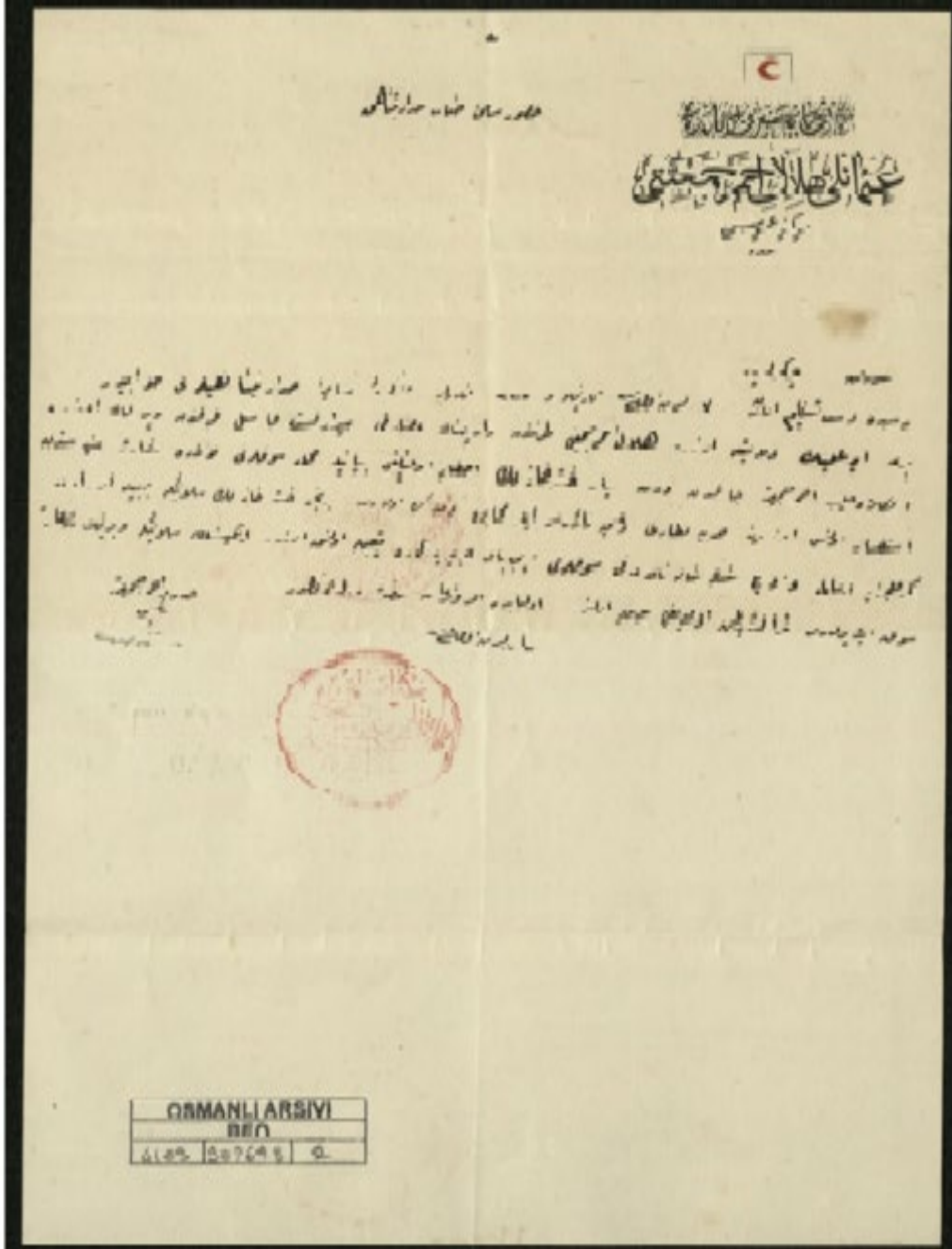
Ek 1:

HR.SYS.01234

Osmanlı-Rus Harbi Sırasında Macarlar Tarafından, Yaralı Osmanlı Askerleri İçin Gönderilen Bez ve Mensucatu Muhtevi İçeriği Bulunan 15 Sandığın Hilâl-i Ahmer'e Teslimi Hakkında.HR.SYS,721234/55,(M 10.10.1877)

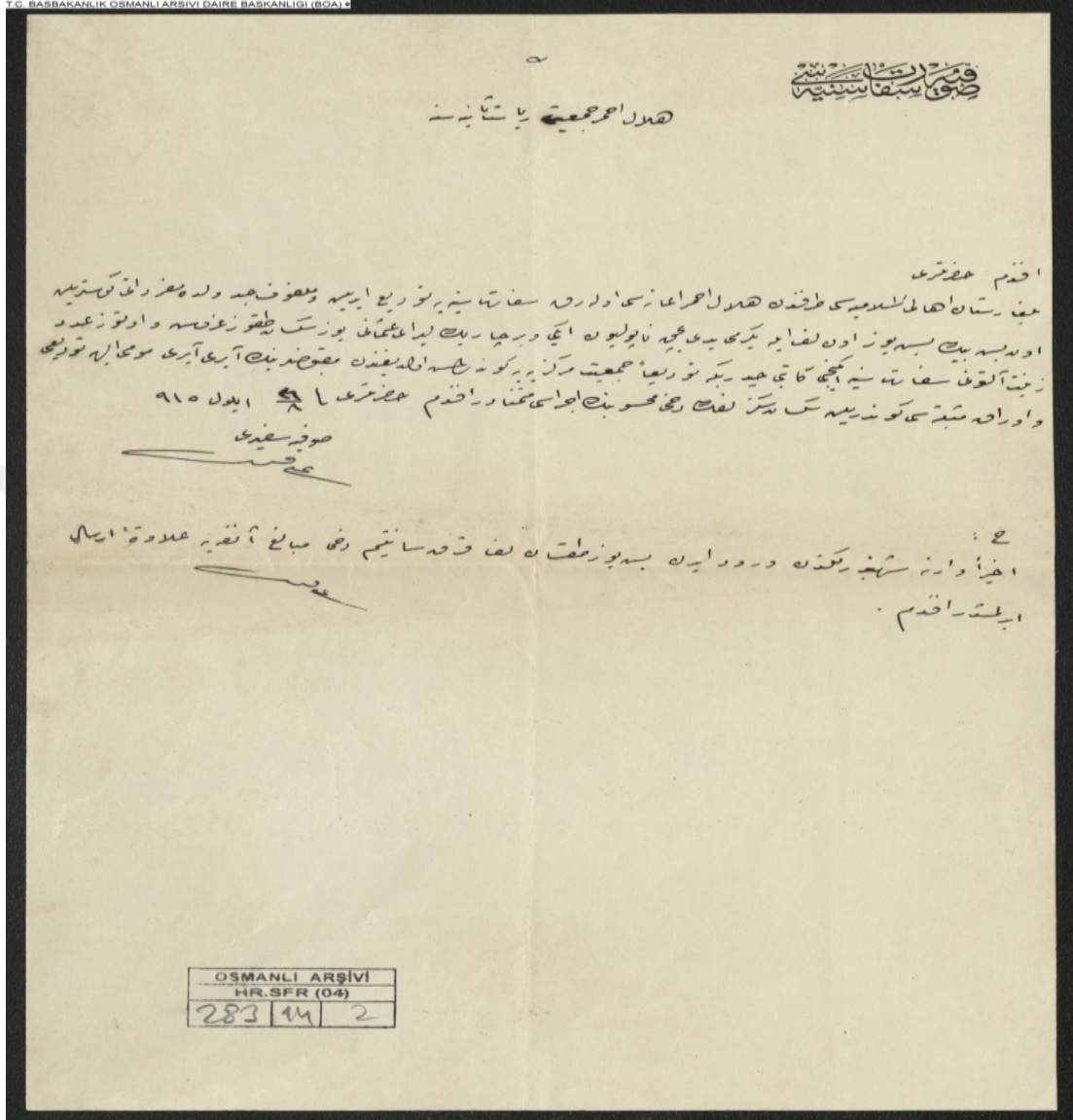
Ek2:

Birinin Masrafları Londra Hilâl-İ Ahmeri Ve Üçünün Masrafları Sir Ernest Kosil Tarafından Karşılanmak Üzere, İngiliz Salib-İ Ahmercemiyeti Tarafından Gönderilen 4 Seyyar Hastane Hakkında. BEO, 4103/307678.(R.6.T.Evvel 1328),(M.19.10.1912).

Ek 3:

Ek 4:

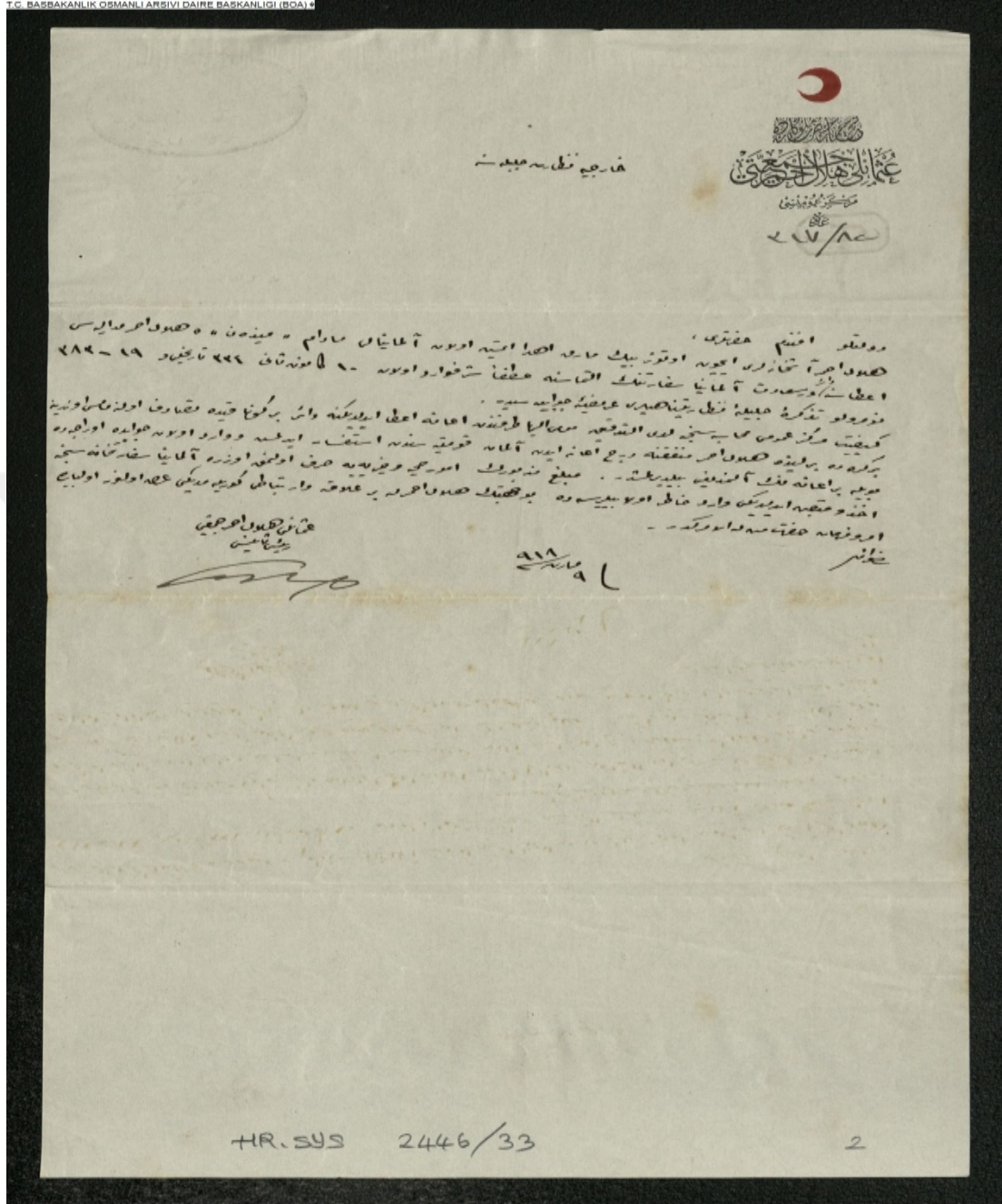

HR.SFR.04.00283.00014.002

Bulgaristan Ahali İslamiyesi Tarafından Hilâl-İ Ahmer İanesi Olarak Sefaret-İ Seniyeye Verilmiş Olan 15.510 Leva İle 27 Kuruş Napolyon, 2 Çeyrek Lirayı Osman-Î ve 189 Kuruş, 30 Adet Ziyinet Altınının Sefarethane Aracığı İle Gönderildiğini Gösterir Belge. HR.SFR.(04), 283/14/2.(M.21.01.1916.)

Ek 5:

T.C. BAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAİRE BASKANLIĞI (BOA)

HR.SYS.02446.00033.002

Alman Madam Maizez Tarafından Hilâl-İ Ahmer'e Aşhanede Kullanılmak Ve Yoksullara Yemek Dağıtılması Maksadıyla Göndermiş Olduğu 30.000 Marklık Yardım. BOA, HR.SYS, 2446/33.(M.9.03.1916).

Ek 6:

Tezde Yeralan Para Birimleri

Cron(Kron):İsviçre para birimi. 1 Kron=0,59 tl.

Dupa (Ruple):Rusya para birimi.1 Ruble=0,090 tl.

Frang: Fransız ve İsviçre para birimi.1 İsviçre F=5,78 tl//100 Fransız F=98,63tl

Flori: Hollanda para birimi.1 Florin=3,18 tl'dir.

Fenik:Eskiden kullanılan Alman para birimiMarkın yüzde biri değerindedir.

Kuruş(kuruş): Osmanlı-Türk para birimi.1 kuruş=10 akçe=40 paradır.

Leva: Bulgar para birimi.1Leva=3,26 tl.

Lei: Romen para birimi.1 Lei=1.34 tl.

Metelik: Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde kullanılmış olan bir para birimi. 5 kuruştan başlayıp 2,5 ve 1 kuruş, son olarak 10 paraya kadar düşmüş olan para birimidir.

Napolyon:Fransa'nın 1852 yılında bastırıldığı gümüş para, Fransız frankı günümüzdeki adıdır.

Para:Kuruşun 1/40 değerindeki para birimi.

Peso(pezo): Arjantin para birimi.1 Pezo=0,097 tl

Rupi:Hindistan para birimi.1 Rupı=0,081 tl

Santim: Osmanlı lirası ölçü birimi.100 santim=1 kuruş.

Ziyinet Altın: 2,5 ve 5'lik olarak kullanılan altın birimidir. Birim fiyatı karşılığı günümüzde 4.640. ve 10.750. tl,olarak güncellenmektedir.

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf: 3

Mecrun-i Asakiriye İane Cemiyet-i Osmaniyye Madalyası madalya'nın Doktor Dikson'a 1295 yılında verilmiş olan Nizam-ı kurdeleli Hilâl-i Ahmer Madalyası. Celil Ender, *Kızılay Madalya ve Nişanları*, Kuşak Matbaası, İstanbul 2011, s.35.

Fotoğraf: 4

Hilâl-İ Ahmer Çayhanelerinden Günümüze Kalan Bir Çaydanlık. Ankara, Kızılay Müzesi.

Fotoğraf: 5

Sıtma Tedavisi İçin Kullanılan Kinin İlacı. Ankara, Kızılay Müzesi.

Fotoğraf: 6

Yurt Dışından Gelmiş Olan Bir Tıbbi Malzeme Kutusu. Ankara, Kızılay Müzesi.

,

TABLULAR

Tablo 6:

Tarih	Meblağ(Mark)
12Nisan1915	4.310
14Nisan 1915	3.153
6Mayıs 1915	30
18Kasım 1915	10.460,33
30Aralık 1915	772,98
5Haziran1916	6.000
18Haziran1916	4.000
Toplam	28,726,31

Danzink Şehrinden, 1915-1916 Yılları arasındagönderilmiş olan yardımların birkısmı.*BOA, HR.SYS, 2173/2/22. (M.18.06.1916).*

Tablo 7:

Gönderen Şahıs	Miktar(Frank)
B.Eliazar	10
T.Eliazar	10
Y.Eliazar	10
N.Dorah	10
Okunamadı	10
İshakŞarani	10
LedaotSebar	10
SabakayKamhi	10
Marko Sason	10
AronKamnoki	10
SimonNotofi	10
DavitFarhi	10
SimonTabade	10
SalomonKapon	10
6 kişinin ismi okunamamıştır.	60
Toplam	200

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne yardımda bulunan Rusçuk Osmanlı Musevi Gençlerinin isimleri. *BOA,HR.SYS*, 2173/8.(M.20.12.1917).

Tablo 8:

Malzemenin Cinsi	Miktarı		
	Adet	Paket	Kutu
Bebek patiği	2000		
Kız Gömleği	1500		
Kadın Gömleği	2000		
Kız Kaban	200		
Kız elbisesi	2000		
Kadın Elbisesi	2000		
Başlık	2000		
Kadın Sabahlık	1000		
Bebek Çamaşır	200		
Kaşkol	3000		
Çocuk Kaşkolü	1000		
Pijama Takımı	1000		
Çocuk Kombinazonu	2000		
Kız Kombinazomu	2000		
Kadın Kombinazonu	2000		
Kız Önlüğü	2000		
Panço	100		
Şal	200		
Erkek Tişörtü	1000		
Bebek Tişörtü	1000		
Adam Tişörtü	500		
Kadın Eteği	500		
Erkek Çorabı	10.000		
Çocuk Çorabı	6000		
KadınÇorabı	6000		
1.5 yaş çocuk elbisesi	2000		
Erkek Çocuk Takım	500		
Mavi Erkek Takımı	200		
Örgü Çocuk Takımı	200		
Erkek Takımı	100		
Kadın Takımı	200		
Erkek süveter	5000		
Çocuk Süveter	1000		
Erkek İçlik	3000		
Kadın alt içlik	3000		

Çocuk alt giyim	1000		
Şalgam suyu	500		
Havuc Suyu	200		
Yatak Koruyucu	2000		
Çift Büyük Kazan	50		
Pirinç Kazanı	100		
Kapaklı Kazan	50		
Su Kazanı	100		
Çorba Kâsesi	500		
Izgara	100		
Kova	200		
K.Kova	200		
Et Satırı	50		
Balta	20		
Hastane Elbisesi		100	
Battaniye		2000	
Ameliyat Önlüğü		1000	
Çözelti			20
Cerrahi Ameliyat Maskesi			30
Kevgir	100		
Yemek içi Kap bardak	500		
Kepçe	500		
Et Kabı?	500		
Rende	250		
Katlanır fener	100		
Fırtına feneri?	100		
Patates Püresi	100		
Su kovası	100		
Fırın tavası	200		
Balık Tavas1	1000		
Kızartma tavası	100		
Kek Tavas1	100		
Sos tavası	500		
Sürahi	2000		
Yemek tabađı	100		
Fincan altlığı	50		
Un Eleđi	200		
Kevgir.	20		
Soba fitili	50		
Soba	100		
Kek fırını	100		

Sabun			10
-------	--	--	----

Amerikan Salıb-ıAhmeri'nden gönderilen ve Türk Kızılay'ı tarafından ihtiyaç olunan malzemelerin seçilerek bildirilmesi istenen ve malzeme listesi.

KA,nr:94/165.(1921).

Tablo 9:

Gönderen Şahıslar	Gönderilen Tarih	Yardım Miktarı(dolar)
Adidy.Hno.Sonpayement	14 Temmuz 1921	100
MohamedAhmed	“	50.00
Ali Agusda	“	50.00
U.Salti	“	5.00
BauardoNeverro	“	120.00
M.Mudhe	“	200.00
A.Murad	“	30.00
Said J.Murad	“	400.00
Murad y.Hno.	18 Temmuz	500.00
J.Hallar	“	100.00
SaleTomba	“	500.00
Charify.Hnos	“	100.00
Jaled Maya	“	100.00
Abdelfatah,Abdelwahid	“	10.00
Abone	“	110.00
HeledHairut	20 Temmuz	100.00
HeledHairut	“	10.00
SadekAchen	“	100.00
UesinBedran	“	200.00
Ali Uzeir	“	50.00
EmilieDise	“	100.00
M.N. Strugo	“	5.00
M.S. Strugo	“	5.00
Haskell sak	“	1.00
Ali Abusameh	“	10.00
AmedChugri	23 Temmuz	20.00
Ali Hasany.Hno.	“	20.00
Dalgıçlar Bağşı	“	5.30
A.Augauch	29 Temmuz	100.00
Bağış	6 Ağustos	4.60
Ali y Hne.	“	20.00
MerheFljatib	“	20.00
F.Homedy.Fno.	10 Ağustos	500.00
MuhamadBrahim	13 Ağustos	5.00
Musain Salim	“	10.00
Muhammed Mahmud	17 Ağustos	10.00
Yohay y. Bendbassat	“	20.00
DoctorSonsya	“	20.00

Muhammed o. Yeter	9 Ağustos	20.00
MahmudMuhammed	10 Ağustos	10.00
Ali Esed	“	10.00
MahmudYsa	“	10.00
TOPLAM		4.064,30

1921 Yılında BounesAires’den yardım gönderen kişilerden bir kısmının listesi.
KA,nr: 18/177.3.

Tablo 10:

1. NOLU AMERİKAN KIZILHAÇ DEPOSU (10 Mart1921)					
Malzemenin Cinsi	Birim	Miktar	Malzemenin Cinsi	Birim	Miktar
Çocuk Elbisesi	Paket	2010	Taşına Bilir Islak Ped	Kutu	2000
Çocuk Tişörtü	Paket	1078	Steril Olmayan Pansuman Malzemesi	Kutu	30
Anne İç Giyim	Paket	3000	KağıtPed	Kutu	150
Kadın Tişörtü	Çift	3000	Pamuklu Emici Ped	Kutu	20
Kız İç Giyim	Paket	1500	Kare Gazlı Bez	Balye	250
Yatak Pedi	Paket	2000	Şırınga	Kuru	15
Losion	Çift	10	Yastık ve Çuval	Çuval	180
Kompres	Kutu	150	Yatak Koruyucu		40
Kıvrımlı Bandaj	Balye	150	Banyo Havlusu	Kutu	12
Kafa Bandajı	Balye	14	El Havlusu	Kutu	20
Kuyruku Sargı	Kutu	80	Band	Kutu	10
Kafa ve Ayak Yatağı	Poşet	A11			
Avrupa StandartlarındaKırık Yatağı	Kutu	A11			

KA, nr.94/144.

Tablo 10:

1. NOLU AMERKAN KIZILHAÇ DEPOSU (21 Haziran 1921) TÜRKİYE KIZIAY DERNEĞİ İSTANBUL					
Malzemenin Cinsi	Birim	Miktar	Malzemenin	Birim	Miktar

			Cinsi		
Kıvrımlı Bandaj	Paket	102348	Yastık,Çuval	Paket	6324
Kıvrımlı Kafa Bandajı	Paket	10100	Yatak Koruyucu	Paket	860
Çok Kuyruklu Bandaj	Paket	85574	Yara Bandı	Paket	258566
Yatak	Çift	1	Banyo Havlusu	Paket	2102
Vücut Yatağı	Paket	2	Şırınga	Paket	378067
Avrupa Standardında Kırık Yatağı	Paket	3	El Havlusu		9164
Kompres	Paket	945590	Kâğıt Pet	Paket	2660
Operasyon Önlüğü	Paket	2034	Emici Pamuk Bed	Paket	92671
Kare Gazlı Bez	Paket	4335	Taşınabilir Islak pet	Paket	2779

KA.nr:94/170.1.

3. NOLU AMERKAN KIZILHAÇ DEPOSU(15 Eylül 1921)

Malzemenin Cinsi	Birim	Miktar	Paket sayısı
Karın Bandajı	Kutu	22850	27
Bandaj	Çuval	24755	20
Baş Bandajı	Balye	2500	5
Baş Bandajı	Balye	7500	15
Yastık	Balye	8364	5
Compres	Kutu	214110	30
Krinolin	Kutu	3762	3
Elastik Yumuşuk	Kutu	-	6
Keçe	Kutu	4663	10
Emici Koton Pad	Kutu	2923	9

Emici Ped	Kutu	2033	13
İstirahat Yastığı	Balye	1267	91
Battaniye	Kutu	2032	1
İkili Göz Bandajı	Kutu	370	3
Pirinç Kazanları	Kutu	170	

KA, nr:94/169.

Tablo 10:

3. NOLU AMERİKAN KIZILHAÇDEPOSU(12.09.1921)		
Malzemenin Cinsi	Birim	Miktar
Bebek Patiği	Çift	400
Kullanılmış Çeşitli Giysiler	Adet	3
Erkek Kazak Süveter	Adet	1000
Bileklik	Adet	8000
Çanta	Adet	10.000
Yastık Muhafazası	Kutu	2500
Gülsuyu	Adet	100
Çuval,Yastık	Çift	500
Yatak Koruyucusu	?	3000
Band	Adet	1.000.000
Hamam Havlusu	Adet	3000
El Havlusu	Adet	50.000
Terazi	Adet	12
Pişirme Kazanı	Adet	40
Rende	Adet	350
Yumurta Tavası	Adet	350
Patatez Ezme Aleti	Adet	350
Kızartma Tavası	Adet	1200
Bayan Buluz	Adet	3000
Tabak	Adet	4000
Kasap Satırı	Adet	350
Terazi Takımı	Adet	30
Tuzluk	Adet	200
Kevgir	Bürüt	250
Düğme	Çift	25000
Örme Şişi	Set	75000
Örme İğnesi	Adet	20000
Dikiş İğnesi	Adet	10.000

Dikiş İğnesi	Adet	2000
Toplu İğne	?	2500
Çengelli İğne	Kutu	20000
Çamaşır Sabunu	Kutu	10
Temizlik Sabunu	Kutu	20
Tuvalet Sabunu(720 Parça Seklinde)	Adet	275
Dokuma Menşucat	Adet	5000

Amerikan Kızıllhaç'ından 1921 Yılında Satın Alınan Malzemelerin Listesi. KA,
nr:94/147.

(1877/1897) Yılı Nişan ve Madalyalar Listesi

Tablo 11:

Ad Soyad	Çalıştığı Yer Kurum	Geldiği Ülke	Görev/Hizmet	Madalya
Mösyö JozefBarbe	Yaralı Osmanlı Askerlerine Bedava İlaç Dağıtımı	Viyana	Eczacı	Teşekkür Belgesi
Mirala Mösyö İvanof	Nikola Mühendis Akademisi	Petersburg	Nakti Yardım	Teşekkür Belgesi
Mösyö Aystenber	Petersburg Jimnastik Okulu Muallim	“	“	Teşekkür Belgesi
Tabip Santorinoz’un Ailesi	Şıpka Seyyar Hastanesi			4.Dereceden Mecid-i Nişanı
Tabip Razenik’in Ailesi	Filibe Hastanesi			4.Dereceden Mecid-i Nişanı
Tabip Karmah Dobre Çenik ‘In Ailesi	Bayburt Seyyar Hastanesi			4.Dereceden Mecid-i Nişanı
Tabip Parlis’in Ailesi	Erzurum Seyyar Hastanesi			4.Dereceden Mecid-i Nişanı
Tabip Artur’un Ailesi Müstahdem MeriyFabir’in Validesine.	Tatar Pazarcığı Seyyar Hastanesi Beylerbeyi Hastanesi			4.Dereceden Mecid-i Nişanı
Müstahdem Abesk’in Ailesi.				4.Dereceden Mecid-i Nişanı

AleksanderMirmond, Leon Kolona Çakaldi, ReymuntKişamon, ZuiHervar, Oktav Harviy, Ferdinand LöLong, LazarTardi, ArturServoir	Fransız Salıb-i Ahmerin de görevliyken ölen 8 doktorun aileleri			4.Dereceden Mecid-i Nişanı
--	--	--	--	----------------------------------

(1912)YılıNişan ve Madalyalar Listesi

Ad Soyad	Çalıştığı Yer Kurum	Geldiği Ülke	Görev/Hizmet	Madalya
Prof. Landers Berger	İngiliz Avusturya Bankası	Avusturya Macaristan	Macaristan H.Ahmere Yardım Toplama	3.Derece Osmanlı Nişanı
Baron Zey Şepuryanfer	Bilinmiyor	Avusturya Macaristan	“	3.Derece Osmanlı Nişanı
Ser Muhabir Zinger	Wiener Tageblatt Gazetesi	Avusturya Macaristan	Nakdi Yardım	2.Derece Osmanlı Nişanı
Madam Olamuspoz Zemfikarid Sepçepir	Bilinmiyor	Avusturya Macaristan	“ “	4.Derece Mecid-i Nişanı
Mösyö Zifüered Herman	Bilinmiyor	Avusturya Macaristan	“	4.Derece Osman-î Nişanı
Madam Salma Korçalben	Bilinmiyor	Avusturya Macaristan	“	3.Derece Şevkat Nişanı
Mösyö Pulman	Katoviç Şehri Belediye Reisi	Almanya	Nakdi Yardım	3.Derece Mecid-i Nişanı

(1913)YılıNişan ve Madalyalar Listesi

Ad Soyad	Çalıştığı Yer Kurum	Geldiği Ülke	Görev/Hizmet	Madalya
General Emirhan	Tahran da Tabib	Tahran Marizhane-i Mübareke-i Ahmediyye Heyeti Sıhhiyesi	Doktor	Gümüş H.A Madalyası
Gulam Hüseyin Han	Tahran da Tabib	Tahran Marizhane-i Mübareke-i Ahmediyye Heyeti Sıhhiyesi	Miralay Doktor	Gümüş H.A Madalyası
Abdullah Han	Tahran	“	Doktor	Gümüş H.A Madalyası
Veret Karl Adelbert	Erzurum Almanya Konsolusu	Almanya	Hizmet	Hilâl-i Ahmer Madalyası
Misis MariGrofon	Erzurum Hilâl-i Ahmer Kadınlar Hastanesi	Almanya	Hastabakıcı	Hilâl-i Ahmer Madalyası
Hemşire Getapner	Gülhane Hastanesi	Almanya	Hemşire	Tunç H.A.Madalyası
Kenhal-i Evvel Mahsun Han	Tahran	Tahran Marizhane-i Mübareke-i Ahmediyye Heyeti Sıhhiyesi	Doktor	Gümüş H.A Madalyası
Branze Elize	Gülhane Hastanesi	Almanya	Hemşire	Tunç H.A Madalyası
Ojasek Florian	Macaristan Maliye	Avusturya Macaristan	Hizmet	Tunç H.A Madalyası

	Memuru			
Dera Şöşler	Gülhane Hastanesi	Almanya	Hemşire	Tunç H.A Madalyası
Anna Korvinberg	Haydarpaşa Hastanesi	Londra	Hemşire	Hilâl-iAhmer Madalyası
Eli Karniçil		“	“	

(1914-1915)YılıNişan ve Madalyalar Listesi

Ad Soyad	Çalıştığı Yer Kurum	Geldiği Ülke	Görev/Hizmet	Madalya
Eyrin Anna Mari	Haydarpaşa Hastanesi	Avusturya	Sihhiye Reis-i Doktor	Gümüş H.A Madalyası
PrensenBrigette De Reuis	Mısır Şubesine Sıhhi Tertibat Kurulumu Görevi	Almanya	Mısır, H.A Şubesi Sıhhi Malzeme Kuruluşu İçin Yardım	Tunç H.A. Madalyası
Madam LabaronVeranikado Vehmar	Mısır Şubesine Sıhhi Tertibat Kurulumu Görevi	Almanya	Mısır, H.A Şubesi Sıhhi Malzeme Kurulumu İçin Yardım	Tunç H.A. Madalyası
Rashoster ElikaBrandekomtepener	Gülhane Hastanesi “ “	Almanya “ “	Hemşire “ “	Tunç H.A. Madalyası
Viyana Sefiri Balak Beyin Eşi Jozef	Orduyu Hümayun ve Hilal-iAhmere Yardım	Viyana	NaktiYardım	Şefkat Nişanı
Mösyö Hubay Muganni	Hilâl-i Ahmer için üzenlenen müsamerede müzisyenlik	Macaristan	Muallim	Gümüş H.A Madalyası

Boyeviç Keza	Macaristan Salib-i AhmerCemiye ti	Macaristan	H.A Hizmet Reis-i Sani	Gümüş H.A Madalyası
Hareks Oslo	Macaristan Salib-i AhmerCemiye ti	Macaristan	Katib- iUmumisi Doktoru	Gümüş H.A Madalyası
Kont Sesi Oslo	Macaristan Salib-i AhmerCemiye ti	Macaristan	Erzak Umumisi Nakliye Memuru	Gümüş H.A Madalyası
Yeru FesurTahiravi	Macaristan Salib-i AhmerCemiye ti	Macaristan	Maliyet ve Sarfıye Şubesi Memuru	Gümüş H.A Madalyası
Baron BurunoMesi	Macaristan Salib-i AhmerCemiye ti	Macaristan	Erzакnakliye Depo Memuru	Gümüş H.A Madalyası
Mösyö Kamer Tartu	Macaristan Salib-i AhmerCemiye ti	Macaristan	Çamaşır Deposu Memuru	Gümüş H.A Madalyası
Herman Mayer	Belirtilmemiş	Almanya	Doktor	Gümüş H.A Madalyası
ParçekLoyis	Macaristan Salib-i AhmerCemiye ti	Macaristan	Maliyet Ve Sarfıye Şubesi Deposu Memur(Doktor)	Gümüş H.A Madalyası
Prof.Dr. Kimele	Alman Salib- iAhmer	Almanya	Cemiyet Katib Umumisi	Gümüş H.A Madalyası
Dr.Miralay Kovalk	Alman Salib- iAhmer	Almanya	Depo Memuru	Gümüş H.A Madalyası
Mösyö Alfred Mospa	Osmanlı General Konsolosu	Bilinmiyor	Osmanlı General Konsolosu	Gümüş H.A Madalyası

Avusturya	İranda Tesis Olunan Askeri Hastane	Bilinmiyor	Doktor	Gümüş H.A Madalyası
Doktor Filipodiç	İranda Tesis Olunan Askeri Hastane	Almanya	Doktor	Gümüş H.A Madalyası
Binbaşı Fon Klayn	İranda Tesis Olunan Askeri Hastane	-	Kumandan	Gümüş H.A Madalyası
Mösyö Rulfed'in Eşi Madam Rulfed	Hayfa Alman Konsolusu Vekili	Almanya	Hilâl-i Ahmer'e Hizmet	Tunç H.A Madalyası
Karl Şimit	Kudüs Hıfısışhiye Bakteriyoloji Şubesi	Almanya	Hastabakıcı	Tunç H.A Madalyası
Operatör Dr.Şifbaour	Alman Sıhhiye Heyeti	Almanya	Doktor	Tunç H.A Madalyası
Mösyö FranschŞch oning	Derest Şehri	Almanya	Bilinmiyor	Tunç H.A Madalyası

(1916-1917)Yılı Nişan Ve Madalyalar Listesi

Ad Soyad	Çalıştığı Yer Kurum	Geldiği Ülke	Görev/Hizmet	Madalya
Binbaşı Her Bear	H.Ahmer	Almanya	Doktor	Gümüş Madalya
Mösyö Koufman	Krup Fabrikası Vekili	Almanya	Doktor NaktiYardım	Tunç H.A Madalyası
Ser Ahengi Richard	Peşte Askeri Müsikası	Macaristan	Yardım	4.Derece Mecid-i Nişanı
Dr.Akinel	Peşte Baş Şhb Kâtibi	Macaristan	Yardım	5.Derece Mecid-i Nişanı

Tandor				
Prens Şambor, Kontes Tiza ve Baron Haydel	Bilinmiyor	Viyana	NaktiYardm	Altın H.A Madalyası
Mariya Biliçre	Gümülcine	Alman Sağlık Ekibi	Hemşire	Tunç H.A Madalyası
Yohannes Kotge	Gümülcine	Alman Sağlık Ekibi	Hemşire	Tunç H.A Madalyası
TerezRanha yyer	Alman Salib- iAhmer Gümülcine	Almanya	Hemşire	Tunç H.A Madalyası
Dora Fakelesis	Eski Zagra	Almanya	Hemşire	Tunç H.A Madalyası
Loyaza Kalufseki	Eski Zagra	Almanya	Hemşire	Tunç H.A Madalyası
Fuzin Falu Haciner	Eski Zagra	Almanya	Hemşire	Tunç H.A Madalyası
Monaliza Verde	Şumnu	Almanya	Hemşire	Tunç H.A Madalyası
AnnaKroko w	Drama	Almanya	Hemşire	Tunç H.A Madalyası
Mösyö Avrahaim	Balat Musevi Hastanesi	Bilinmiyor	Fahri Hastabakısı	H.Ahmer Madalyası
Henriçh Wagel	Sofya	Almanya	Kondöktör	Tunç H.A Madalyası
Pol Poske	Sofya	Almanya	Ambar Memuru	Tunç H.A Madalyası

Corç Kofman	Sofya	Almanya	Ambar Memuru	Tunç H.A Madalyası
Yohannes Yil	Sofya	Almanya	“	Tunç H.A Madalyası
Villis Şakve	Sofya	Almanya	“	Tunç H.A Madalyası
Wassner Polin	Üsküp	Almanya	Hemşire	Tunç H.A Madalyası
Matmazel Bear	Mekteb-i Harbiye Hastanesi	Almanya	Hastabakıcı	Tunç H.A Madalyası
Ramil Sehlineg Erlangen	Darülfununda görevli	Almanya	Profesör Doktor.	Mecid-i Nişanı
Leoni Grunberg	Feriköy MecruhinHastahan esi	Almanya	Hastabakıcı	Tunç H.A Madalyası
Markor Kalfayen Bin Vahan	Bahriye Merkez Hastanesi	“	Hastabakıcı	Tunç H.A Madalyası
Ahmet Efendi Kerimagiç	Bilinmiyor.	Bosna Varşiyе Kasabası	Nakdi Yardım	Tunç H.A Madalyası
Vilhem ikoliçka	Viyana Şimal İstasyon Memurları	Viyana	Sevkiyat Yardımlı	Tunç H.A Madalyası
Edmon Ledel	“	“		
Klemens	Viyana Şimal			

Palans	İstasyon Memurları	Viyana	Sevkiyat Yardımı	Tunç H.A Madalyası
Şam Alman Hastanesi Balbek Nasıra Hastanesi	Alman Seyyar Hastanesi	Almanya	(2)Doktor (22) Hizmet Eden Kişiye	Alameti Mahsusalı Tunç H.A Madalyası
Madam Döklin	Stockholm Almanya Sefareti Müsteşarı eşi	Almanya	Esirlere Yardım Hizmeti	Alameti Mahsusalı Gümüş H.A Madalyası
Mösyö Vilademir Radinski	İzmir Çeşme Konsolos Vekili	Avusturya Macaristan	Hilâl-i Ahmer'e Para Yardımı Toplanması	3.Dereceden Mecid-i Nişanı
Madam Gizelo Fon Sartoviç	Bosna-Hersek	Avusturya Macaristan	Hilâl-i Ahmer'e Para Yardımı Toplanması	3.Dereceden Şefkat Nişanı
Madam Babet Berkoviç	Bosna-Hersek	Avusturya Macaristan -	Hilâl-i Ahmer'e Para Yardımı Toplanması	3.Dereceden Şefkat Nişanı
Matmazel Rejin Mizrahi	Balat Musevi Hastanesi	Bilinmiyor	Fahri Hastabakısı	H.Ahmer Madalyası
Matmazel Lusi	Balat Musevi Hastanesi	-	Fahri Hastabakısı	H.Ahmer Madalyası
Matmazel Eda Vitali	Balat Musevi Hastanesi	Viyana	Fahri Hastabakısı	H.Ahmer Madalyası
Madam ElanorDelmadiko	Balat Musevi Hastanesi	-	Fahri Hastabakısı	H.Ahmer Madalyası

(1918-19 -20-21)Yılları Nişan ve MadalyalarListesi

Ad Soyad	Çalıştığı Yer Kurum	Geldiği Ülke	Görev/Hizmet	Madalya
Binbaşı KalklinDeyvis	Amerikan Salib-i AhmerCemi yeti	Amerika	Salib-i Ahmer Dersaadet Müdürü	3.Dereceden Osmanî Nişanı
Binbaşı Mater Dei	Amerikan Salib-i Ahmer Cemiyeti	Amerika	Salib-iAhmer Malzeme Müdürü	3.Dereceden Osmanî Nişanı
Van Bomerk	Hollanda	Hollanda	-	H.Ahmer Madalyası
Mr.Dalagart	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.	-	Tunç H.A Madalyası
Mr.Roberti	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.	-	Tunç H.A Madalyası
Le Kontelebra	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.	-	Tunç H.A Madalyası
Malmö Valisi eşi AherçeSucens ka Dalgbalt Gazetesi Direktörü	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.	-	Tunç H.A Madalyası

1877/1922 Yılları Arasında Osmanlı Devleti Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne Yardımda Bulunan Kişilere Verilen Nişan ve Madalyaların Listesi.⁴⁷⁴

⁴⁷⁴A.}MTZ.KB, 3 / 80; BEO, 4116 /308639, 4108 /308036, 4337 /325223, 4396 /329640. 4403 /330153, 4402/ 330130. 4448 /333573, 4691 /351811;İ.DH, 784 / 63758. 772 / 62880.7;DH.H, 67 /34;DH.KMS, 47 /83; İ.DUİT, 70/27, 72 /127, 72/126, , 73 /4. 73 / 9, 73 /10, 73 /11, 73/12, 73 /18, 73/20, 73 /28, 73 /46, 74 / 44;İ.HR, 277 /16900; İ.TAL, 505 /19, 507 /21;MV,241 / 228, 241 / 282, 242 / 50, 242 / 18 - 242 / 60, 242 / 61, 243 /56, 243 /58, 243 / 63, 243 /72, 243 / 75 , 243 /89, 244/ 63, 244 / 70, 244 /78, 244 / 79, 244 /94 , 244/ 96, 244 / 102 , 245/18, 246 / 5, 257 / 111 ,257 /57, 257 /

10, 258 /60 , 257 /136, 257/131, 257/121, 258/ 34;Y.PRK.MYD, 14 /79;Ī.DH,772/62880; Ī.HR, 277/16900.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Ayşe KABADAYI

Doğum Yeri: BİLECİK

Doğum Tarihi: 10.07.1979

Medeni Hali: Evli

EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Tarih Lisans Bölümü